

Vlaanderen
is werk

KERNCIJFERS VAN HET VLAAMSE DIENSTENCHEQUESTEL

Jaarrapport
2021

INHOUD

Lijst van Figuren en tabellen	3
Managementsamenvatting	6
Bronnen en Gegevensstromen	6
Monitoring van de basisdoelstellingen van het stelsel	6
Andere relevante cijfers	9
1 Inleiding	11
1.1 Korte schets van het dienstenchequesysteem	11
1.2 Doel van het rapport	12
1.3 Structuur van het rapport	12
1.4 Bronnen	12
1.4.1 DWSE-gegevens	12
1.4.2 Sodexo-gegevens	13
1.4.3 KSZ-gegevens	13
2 Kerncijfers van het dienstenchequesysteem	14
2.1 Overzicht van het belang van het dienstenchequesysteem voor het Vlaams gewest	14
2.2 Aantal uitgegeven en terugbetaalde dienstencheques	15
2.3 Gebruikers van dienstencheques	19
2.3.1 Aantal dienstencheque gebruikers en evolutie sinds opstart van het systeem	19
2.3.2 Frequentie van het dienstenchequegebruik	20
2.4 Erkende dienstencheque-ondernemingen	21
2.5 Werknemers in de dienstenchequesector	24
3 Analyse van de dienstenchequegebruiker	25
3.1 Profiel van de dienstenchequegebruiker	25
3.2 Sociaal-economische kenmerken van de gebruiker	27
3.3 Gebruik elektronische dienstencheques	32
3.4 Frequentie van het gebruik van dienstencheques	34
3.5 Analyse van de nieuwe gebruikers	36
3.6 Type huishoudelijke activiteiten	38
4 Analyse van de dienstenchequewerknemer	39
4.1 Profielkenmerken en de woonstprovincie van de dienstenchequewerknemer	39
4.2 Sociaal-economische situering van de dienstenchequewerknemer	42
4.3 Tewerkstelling van personen met een migratieachtergrond in het dienstenchequestelsel	45
4.4 De mobiliteit van de dienstenchequewerknemer	50
4.4.1 Instromers	51
4.4.2 Uitstromers	54
4.5 Analyse van de kenmerken van een job in het dienstenchequestelsel	57
5 Analyse van de erkende dienstencheque-onderneming	60
5.1 Algemene evolutie	60
5.2 Evolutie per type onderneming	61
5.3 Nieuwe erkenningen per type onderneming	62
5.4 Reden voor intrekking van erkenning	62
5.5 Actieve ondernemingen	63
5.5.1 Naar type onderneming	63
5.5.2 Naar omvang onderneming	64

5.5.3	Naar type en omvang onderneming	65
6	Kostprijs van het dienstenchequesysteem	65
6.1	Bruto kost van het dienstenchequestelsel voor de overheid	65
6.2	Evolutie van de inruilwaarde voor de erkende dienstencheque-onderneming	67
6.3	Bruto en netto gebruikersprijs van een dienstencheque	68
6.4	Administratiekosten	70
	Referenties	71

LIJST VAN FIGUREN EN TABELLEN

Figuur 1: Uitgegeven Vlaamse dienstencheques	16
Figuur 2: Evolutie aantal uitbetaalde Vlaamse Dienstencheques	17
Figuur 3: Evolutie van het aantal uitgegeven en uitbetaalde dienstencheques Vlaams Gewest	18
Figuur 4: Evolutie maandelijkse uitgifte dienstencheques Vlaams Gewest	18
Figuur 5: Evolutie van het aantal aangekochte dienstencheques per gebruiker	21
Figuur 6: Evolutie aantal erkende ondernemingen (2005-2021)	23
Figuur 7: Regionale spreiding DC-gebruikers (2021) ten opzichte van volwassen (19+) Vlaamse bevolking (2020)	27
Figuur 8: Huishoudtype van de dienstenchequegebruikers	28
Figuur 9: Verdeling van de DC-gebruikers naar werkintensiteit en huishoudtype in 2019	29
Figuur 10: Arbeidsmarktpositie van de DC-gebruikers in 2019 in % van het totale aantal gebruikers	30
Figuur 11: Herkomst van de DC-gebruikers in 2020 in % van de totale gebruikerspopulatie	31
Figuur 12: Gezinsinkomen op jaarbasis van gebruikers in 2018 en voormalig gebruikers (gebruikers in 2017, maar niet in 2018)	32
Figuur 13: Volume van het aantal aangekochte cheques naar leeftijd en dragertype	33
Figuur 14: Aandeel gebruikers met elektronische dienstencheques per provincie in het Vlaams Gewest (2020-2021)	34
Figuur 15: Gemiddeld aantal aangekochte cheques naar leeftijdscategorie (2020-2021)	35
Figuur 16: Gemiddeld aantal aangekochte cheques naar arbeidsmarktpositie	36
Figuur 17: Verhouding tussen nieuwe (instromende) en bestaande gebruikers naar arbeidsmarktpositie	38
Figuur 18: De woonstprovincie van de dienstenchequewerknemers tewerkgesteld in Vlaanderen in 2020 in % van het totale aantal dienstenchequewerknemers	40
Figuur 19: De leeftjdsstructuur van de dienstenchequewerknemers in 2020 in % van het totale aantal dienstenchequewerknemers	41
Figuur 20: Opleidingsniveau van de dienstenchequewerknemers op basis van censusgegevens uit 2011 en eerder in % van eht totale aantal dienstenchequewerknemers	42
Figuur 21: Huishoudtype van de dienstenchequewerknemers	43
Figuur 22: Werkintensiteit van de dienstenchequewerknemersgezinnen in 2019	44
Figuur 23: Verdeling van de werknemerspopulatie naar huishoudtype en werkintensiteit	45
Figuur 24: De herkomst van de dienstenchequewerknemers	46
Figuur 25: Verdeling van de dienstenchequewerknemers naar herkomst en verblijfsduur in 2020	47

////////////////////////////////////

Figuur 26: Verdeling van de dienstenchequewerknemers naar provincie en herkomst in 2020 ..	48
Figuur 27: Verdeling van de dienstenchequewerknemers naar ondernemingsgrootte en herkomst	49
Figuur 28: Aantal personen dat instroomden en uitstroomden als werknemer in het DC stelsel in verschillende jaren	50
Figuur 29: Arbeidsmarktpositie van de instromers het kwartaal voorafgaand aan het jaar van de DC arbeid	51
Figuur 30: Herkomst van de instromers in 2019 en 2020 vergeleken met de Vlaams loonstrekende bevolking	52
Figuur 31: Der herkomst en verblijfsduur van de personen die instroomden als werknemer in het DC stelsel in 2020	53
Figuur 32: Arbeidsmarktpositie van de uitstromers het kwartaal volgend op het jaar van de DC arbeid	54
Figuur 33: Werkintensiteit van de instromers, uitstromers en werknemerspopulatie in 2019	56
Figuur 34: De herkomst van de personen die uistroomden uit het DC stelsel in 2020	56
Figuur 35: Het arbeidsregime van de dienstenchequejob in aantallen en % van het totaal aantal jobs in de sector.....	57
Figuur 36: Paritair comité van de jobs in de dienstenchequesector in % van het totaal aantal jobs in de sector.....	58
Figuur 37: Bruto dagloon van de dienstenchequejobs in 2020 in % van het totaal aantal jobs in de secotr	59
Figuur 38: Stelselanciënniteit en jobanciënniteit van de dienstenchequewerknemers in 2019 in % van het totaal aantal jobs in de sector.....	59
Figuur 39: Evolutie van het aantal erkende dienstencheque ondernemingen (2016-2021).....	61
Figuur 40: Evolutie gebruikersprijs dienstencheques (anno 2021)	70
Tabel 1: Selectie populatie dienstenchequewerknemers op basis van gegevens Sodexo/KSZ	14
Tabel 2: Overzicht Kerncijfers dienstenchequestelsel 2019-2021.....	15
Tabel 3: Evolutie actieve gebruikers van het stelsel dienstencheques	19
Tabel 4: Aantal aangekochte dienstencheques per gebruiker	20
Tabel 5: Evolutie aantal Erkende Ondernemingen in periode 2019-2021	23
Tabel 6: Dienstenchequewerknemers die met Vlaamse dienstencheques worden tewerkgesteld	24
Tabel 7: Geslacht, leeftijd en woonplaats van de dienstenchequegebruiker 2020-2021	25
Tabel 8: Leeftijd en woonplaats nieuwe dienstenchequegebruikers.....	37
Tabel 9: Aantal ingediende dienstencheques per type activiteit (2020-2021)	39
Tabel 10: Evolutie van het aantal erkende dienstencheque-ondernemingen (2016-2021).....	60
Tabel 11: Overzicht erkende dienstencheque-ondernemingen per type (2020-2021)	61
Tabel 12: Nieuwe erkenningen in 2021 per type onderneming	62
Tabel 13: Intrekkingen in 2021.....	62
Tabel 14: Aantal terugbetaalde dienstencheques per type onderneming (2021).....	63
Tabel 15: Aandeel erkende ondernemingen per type en gewest MZ (2021)	63
Tabel 16: Aantal ingediende dienstencheques naar omvang van de onderneming en per gewest MZ (2021).....	64
Tabel 17: Aantal erkende ondernemingen naar omvang en per gewest MZ (2021).....	64
Tabel 18: Aantal erkende ondernemingen naar type en omvang (2021)	65

Tabel 19: Componenten van de brutokost van het dienstenchequestelsel in miljoenen euro, 2018-2021.....66
Tabel 20: Overzicht indexoverschrijdingen 2016-202168
Tabel 21: Overzicht inruilwaarde 2014-2022.....68
Tabel 22: Evolutie van de nominale en de reële prijs van dienstencheques voor gebruikers.....69

MANAGEMENTSAMENVATTING

BRONNEN EN GEGEVENSSTROMEN

Dit rapport wordt door DWSE opgemaakt als jaarlijkse monitoringoefening van het dienstenchequestelsel. In het rapport wordt er gebruik gemaakt van enerzijds administratieve data die binnen DWSE beschikbaar zijn, ofwel in eigen beheer via applicaties, ofwel via een gegevensstroom met de uitgiftemaatschappij Sodexo. Dankzij deze gegevensstroom zijn voor veel van de in dit rapport gepresenteerde data gegevens beschikbaar voor 2021. Anderzijds wordt er ook gebruik gemaakt van (verrijkte) data opgevraagd bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). Hiermee wordt dieper ingegaan op de profielkenmerken van de gebruikers en werknemers van het stelsel die via de KSZ worden opgevraagd. Dit gaat onder meer over de gegevens met betrekking tot nationaliteit, herkomst, inkomen en de arbeids- en gezinssituatie. De KSZ is afhankelijk van gegevensstromen met andere Belgische instellingen, waardoor de meest recente gegevens gebaseerd op deze data-aanvraag betrekking hebben op het jaar 2020 (en in sommige gevallen zelfs op 2019 of 2018). Bovendien is de basis van de gegevens anders: de populatie van de KSZ-gegevens bestaat uit, aan de ene kant, verrijkte gegevens van Sodexo (voor zowel de gebruikers als de werknemers), en aan de andere kant gegevens bepaald door de KSZ op basis van hun variabele *ProximityJobs* (enkel voor de werknemers). Het resultaat is een bredere populatie dan de Sodexo-gegevens..

MONITORING VAN DE BASISDOELSTELLINGEN VAN HET STELSEL

Het stelsel van de dienstencheques heeft drie formele doelstellingen: 1) Ondersteunen van gezinnen in hun huishoudelijke taken om zodoende tijd vrij te maken voor andere (economische) activiteiten; 2) De creatie van volwaardige jobs, waarbij in het bijzonder kwetsbare en kortgeschoolde werkzoekenden of inactieve personen activiteiten, die vroeger werden uitgevoerd in het grijze of zwarte circuit, kunnen uitvoeren in een werknemersstatuut met behoorlijke loon- en arbeidsvoorwaarden verbonden met een arbeidsovereenkomst bij een erkende onderneming; 3) Het bestrijden van zwartwerk in de sector van huishoudelijke diensten. Deze doelstellingen worden hier kort besproken. Het betreft geen formele evaluatie van het stelsel: we pogen hier op basis van beschikbare gegevens en bestaande academische studies de doelstellingen te monitoren.

Combinatie werk & gezin

Een belangrijke doelstelling van het stelsel is om werkenden te ondersteunen bij het combineren van werk en gezin. Het aandeel werkende dienstenchequegebruikers ligt een stuk hoger (65,1%) dan het aandeel werkenden in de Vlaamse bevolking (56,1%), een duidelijk signaal dat het vooral werkenden zijn die vaker gebruik maken van het stelsel. Er zijn verder sterke evidenties (op basis van studies met survey-data) dat het stelsel van dienstencheques zorgt voor een betere mogelijkheid tot combinatie van werk en gezin bij de gebruikers van het stelsel en stress reduceert binnen gezinnen. Deze evidenties zijn enige tijd terug verzameld in een covernota (DWSE, 2020).

Of het stelsel ook bijdraagt aan economische activiteiten van gebruikersgezinnen is een vraag waarop met behulp van descriptieve analyses geen eenduidig antwoord gegeven kan worden. Raz-Yurovich & Marx (2018) vinden een positief effect van het stelsel op de tewerkstelling van kort-, midden- en hooggeschoolde vrouwen – m.a.w. dankzij het stelsel participeerden deze groepen vaker op de

arbeidsmarkt. Dankzij het gebruik van een controlegroep lijken deze resultaten relatief overtuigend. Desiere & Goesaert (2019) vinden ook een positief effect voor kort- en middengediplome vrouwen in hun cross-sectionele analyse, maar niet voor hooggeschoolde vrouwen. Deze resultaten spreken elkaar deels tegen wat betreft de cruciale vraag of het stelsel de arbeidsmarktparticipatie verhoogt van gebruikers, aangezien het effect voor kort- en middengediplome vrouwen in beide studies niet te ontkoppelen is van de tewerkstelling van de dienstenchequewerknemers zelf. De Europese Commissie concludeerde in 2018 dat er nog meer econometrisch onderzoek benodigd is om deze doelstelling van het stelsel effectief te kunnen evalueren, en dat lijkt anno 2022 nog altijd het geval.

Het stelsel wordt regelmatig bekritiseerd vanwege een sterk Mattheuseffect: het zijn vooral de hogere inkomens die als gebruiker baat hebben bij het stelsel. Uit dit rapport blijkt dat lagere inkomens inderdaad vaker uitstromen als gebruiker, een indicatie dat het stelsel voor hen te duur is om op regelmatige basis te gebruiken. Dit is ook relevant in het kader van een potentiële stijging van de aanschafprijs. Het is waarschijnlijk dat een dergelijke stijging deze tendens zal versterken: lagere inkomens zullen dan nog minder vaak gebruik maken van dienstencheques. Dit zou echter empirisch gevalideerd moeten worden met een elasticiteitsstudie waarin onderscheid wordt gemaakt naar verschillende inkomensgroepen. Desalniettemin bevat onze analyse al enige indicatie dat lagere inkomens baat zouden hebben bij een sociaal tarief, waardoor het sterke Mattheuseffect tegengegaan kan worden en het stelsel minder symptomen vertoont van een subsidie voor hogere inkomens. Dit zou ook een positief effect kunnen hebben op de werkzaamheidsgraad van kortgeschoolde vrouwen, die relatief vaker inactief zijn dan andere groepen en behoren tot de groep waar nog veel potentie voor activering op de arbeidsmarkt wordt gezien.

Jobcreatie voor kortgeschoolden en kwetsbare groepen

Vlaanderen transformeert steeds meer tot een kenniseconomie en degelijke jobs voor kortgeschoolden en kwetsbare groepen worden daardoor steeds schaarser. Het dienstenchequestelsel poogt dit deels te remediëren: door huishoudelijk werk te formaliseren is er sprake van grootschalige jobcreatie van jobs die onderworpen zijn aan wettelijke minimale loons- en arbeidsvoorwaarden. Van de DC-werknemers behoort een groot deel tot een kwetsbare groep: 55,3% is bijvoorbeeld van vreemde origine en ongeveer de helft is kortgeschoold. Het aandeel kortgeschoolden ligt allicht nog vele malen hoger aangezien voor veel personen afkomstig van buiten België geen gegevens over het scholingsniveau beschikbaar zijn. 15% van de DC-werknemers is alleenstaande ouder, een pak meer dan in de algemene bevolking. Met andere woorden, het stelsel lijkt te slagen in haar doelstellingen degelijke jobs te creëren voor kortgeschoolden en andere kwetsbare groepen.

Twee duidelijke punten van kritiek zijn weliswaar dat het stelsel steeds minder werklozen en inactieven tewerkstelt en dat een relatief groot aandeel van de huishoudhulpen uit het buitenland komt en in het stelsel belandt kort na aankomst in België. In het eerste geval luidt de kritiek vooral dat het aandeel deadweight jobs (van personen die reeds werkzaam zijn in de formele economie en vervolgens werkzaam worden in het dienstenchequestelsel) toeneemt en het aantal uitkeringen in steeds beperktere mate wordt teruggedrongen, terwijl in het laatste geval de kritiek is dat er personen vanuit het buitenland worden aangetrokken om tewerk gesteld te worden in een zwaar gesubsidieerde sector. Op basis van onze gegevens blijkt dat in 2015 nog 15,7% van de personen instroomde uit werkloosheid, een percentage dat in 2019 gedaald was tot 9,7%. Het aandeel instromende inactieven lijkt daarentegen licht gestegen van 11,7% naar 12,8%, voornamelijk dankzij een lichte stijging in het aandeel instromende personen met leefloon. In het algemeen is er echter duidelijk sprake van een daling van de instroom van uitkeringsgerechtigden sinds 2015. Het aandeel huishoudhulpen dat instroomt vanuit een andere job is opmerkelijk genoeg

ongeveer gelijk gebleven sinds 2015, maar het aandeel personen dat instroomt vanuit een onbekend statuut nam behoorlijk toe van 31,4% in 2015 naar 36,1% in 2019. Dat kan worden verklaard door een toename van het aandeel personen dat instroomt vanuit het buitenland.

De kritiek op het aantrekken van huishoudhulpen van buiten België is dan ook deels terecht: 18,9% van de personen die instroomden in het stelsel in 2020 waren slechts korter dan 2 jaar aanwezig in Vlaanderen. Dit percentage ligt vooral hoog onder Oost-Europeanen: 41,6%. Tegelijkertijd kunnen we constateren dat de grote meerderheid van de personen die wordt gerekruteerd niet (recentelijk) van buiten België komt. Deze beide ontwikkelingen (minder instromende uitkeringsgerechtigden en meer buitenlandse instroom) zullen allicht tot gevolg hebben dat de terugverdieneffecten van het stelsel beperkter worden. Door een minimale verblijfsperiode in België (bv. 2 jaar) te koppelen aan de toegang tot het stelsel als werknemer, alsmede een herinvoering van een quotum van werkzoekenden of inactieven, zouden deze terugverdieneffecten weer vergroot kunnen worden. De grote vraag naar dienstenchequewerknemers op de Vlaamse arbeidsmarkt dient daarbij weliswaar in het achterhoofd te worden gehouden.

Tevens belangrijk voor de evaluatie van deze doelstelling is de mate waarin het stelsel erin slaagt om te fungeren als springplank. In welke mate stromen dienstenchequewerknemers door naar andere jobs? In 2019 stroomden 18.308 dienstenchequewerknemers uit het stelsel (14,7% van de totale populatie), in 2020 waren dit er 16.558 (13,0% van de volledige populatie). Van de personen die in 2018 uit het dienstenchequestelsel stroomden was 53,7% in loondienst en 3,7% als zelfstandige aan het eind van het eerste kwartaal in 2018. Eén jaar later lagen deze percentages op 55,6% en 4,1%. Oftewel, (minstens) meer dan één jaar na de laatste dienstencheque-arbeid was bijna 60% van de voormalige dienstenchequewerknemers aan de slag in een andere job. Van de overige 40% is 10,1% werkzoekend met uitkering, 1,8% ontvangt leefloon, 7,8% is arbeidsongeschikt, 6,5% met pensioen, 4,7% anders niet-beroepsactief en 9,4% heeft een onbekend arbeidsmarktstatuut. Deze percentages zeggen weinig over de langdurige tewerkstelling van de arbeid na de dienstencheques, maar tonen desalniettemin dat een groot deel van de voormalige werknemers er op redelijk korte termijn in slaagt om een andere job te vinden. Lens en collega's (2021) concluderen dat ongeveer één derde van de personen die uitstromen uit het dienstenchequestelsel op lange termijn opnieuw in een kwetsbare situatie terecht komen.

Bestrijden van informele arbeid

Op basis van de bij DWSE beschikbare data is het onmogelijk om deze doelstelling te monitoren. Er bestaat echter wel academisch onderzoek dat hier zeer kort wordt samengevat. Enkele oudere onderzoeken hiernaar schatten de reductie van de zwarte markt in huishoudarbeid dankzij het DC-stelsel ergens tussen de 10% en 20% (Haigner et al., 2010: 83; Peeters et al., 2006-2009). De afgelopen tiental jaren is het DC-stelsel nog behoorlijk gegroeid, waardoor deze percentages naar alle waarschijnlijkheid nog zijn toegenomen. Een recente studie op basis van surveydata schatte het aandeel van de zwarte markt van huishoudhulp nog op slechts 50% (Adriaenssens et al., 2021), waarbij de kanttekening geplaatst dient te worden dat bij het meten van fenomenen als informele arbeid in surveys rekening gehouden dient te worden met sociale wenselijkheid. Het aandeel van de informele markt wordt daardoor allicht onderschat. Een belangrijk argument van deze studie is dat mensen die gebruik maken van huishoudhulp op de zwarte markt waarschijnlijk pas overstappen op het formele stelsel in het geval van 'turnover': als hun huidige huishoudhulp niet meer beschikbaar is (cf. Theys, 2019). In recente bevestigingen geven 6% à 8% van de huidige gebruikers aan dat zij in het verleden een beroep deden op zwart werk (Idea Consult, 2018, 2019), een groep die overigens wel vaker als grootgebruiker van huishoudelijk werk bestempeld kan worden. Inmiddels bestaat het stelsel natuurlijk al enige tijd, waardoor een deel van de nieuwe gebruikers

vanzelfsprekend nooit gebruik gemaakt zal hebben van huishoudelijke hulp in het zwart: er begint zich een cultuuromslag te vormen.

ANDERE RELEVANTE CIJFERS

In totaal werden in 2021 83.191.124 cheques aangekocht door 755.201 gebruikers van Vlaamse dienstencheques en ze hebben deze gebruikt bij 1179 (734 met maatschappelijke zetel in Vlaanderen) erkende ondernemingen. Daarmee werden 117.178 dienstenchequewerknemers aan het werk gezet. In 2020 is zowel **het aantal uitgegeven als uitbetaalde dienstencheques** gedaald maar in 2021 stellen we voor beide terug een stijging vast.

Bij **de gebruikers** van dienstencheques is het merendeel vrouw. Het grootste aandeel dienstenchequegebruikers bevindt zich in de leeftijdsklasse 40- t.e.m. 49-jarigen of 50 t/m 59 jaar. Deze twee groepen vallen samen met de “drukke levensfase” en zijn daardoor op zoek naar een goede werk-privébalans. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat met “de gebruiker” het individu bedoeld wordt dat de dienstencheques heeft aangekocht, terwijl in realiteit de cheque wordt geconsumeerd op huishoudniveau. Het grootste aandeel van de gebruikers zijn gehuwde paren met of zonder kinderen maar vooral het aandeel eenpersoonshuishoudens ligt hoog onder de gebruikers, en dan voornamelijk vergeleken met hun aandeel in de Vlaamse bevolking. Een verband met een verhoogde werkintensiteit (een maatstaf voor hoe arbeidsrijk gezinnen zijn) kan niet direct gelegd worden op basis van descriptieve analyses maar vooral de (on)gehuwde paren met kinderen tekenen zeer vaak een hogere werkintensiteit¹ (van boven de 0,5) op, een indicatie dat het gebruik van de dienstencheques de arbeidsactiviteit van deze gezinnen aanmoedigt. Dit wordt ook bevestigd door het feit dat dienstenchequegebruikers zijn oververtegenwoordigd onder de werkenden vergeleken met de Vlaamse bevolking. Ook pensioentrekkenden zijn licht oververtegenwoordigd. Er zijn belangrijke verschillen in de frequentie van het gebruik: werkenden (126 cheques per jaar), niet-beroepsactieven (126) en personen met een onbekend statuut (133) gebruiken gemiddeld de meeste cheques, terwijl personen met een leefloon (59) veel minder gebruik maken van de cheques. Over het algemeen merken we ook dat het voornamelijk individuen zijn met hogere inkomens die gebruik maken van dienstencheques. Ten slotte hebben dienstenchequegebruikers vrijwel uitsluitend een Belgische herkomst: alle andere herkomsten zijn ondervertegenwoordigd vergeleken met hun aandeel in de Vlaamse bevolking.

In totaal waren er 76.519 **nieuwe gebruikers** in 2021 waarvan het grootste aandeel onder de 39 jaar is. Dit wijst er nogmaals op dat dienstencheques hoogstwaarschijnlijk de combinatie tussen gezin en werk in de drukke levensfase, één van de drie doelstellingen van het stelsel, ondersteunt. Bij de leeftijdsgroepen boven de 40 jaar ligt het aandeel nieuwe gebruikers steeds lager naarmate de stijging in leeftijd. Verder zien we dat de nieuwe gebruikers in de jaren 2017, 2018 en 2019 relatief vaker werkzoekend, in loopbaanonderbreking of arbeidsongeschikt waren.

De **frequentie van het gebruik** van dienstencheques varieert sterk naar leeftijd. In 2021 zien we weinig verandering in de verhouding van het gebruik naar leeftijd ten opzichte van 2020. Het blijft het hoogst bij veertigers en vijftigers.

In 2021 bedraagt het aandeel gebruikers dat minstens 1 keer gebruik heeft gemaakt van **elektronische dienstencheques** 74,51%. In 2020 was dit maar 70,13%. Elektronische dienstencheques zijn vooral bij de jongere generatie ingeburgerd maar ook bij de oudere leeftijdsgroepen groeit het digitale gebruik.

¹

Het aantal erkende **dienstencheque-ondernemingen**, die huishoudhulpen tewerkstellen, blijft verder afnemen in Vlaanderen in 2021, tot 1179, waarvan 734 met maatschappelijke zetel in Vlaanderen. De belangrijkste reden voor het afnemen van het aantal erkende ondernemingen zijn de ambtshalve intrekkingen wegens inactiviteit. Ook zijn er verschillende vrijwillige intrekkingen geweest.

Voor de **dienstenchequewerknemers** werken we in dit rapport met een andere databron, nl. op basis van de nummers die op de dienstencheques worden ingevuld en door de uitgiftemaatschappij worden ingelezen. Deze data zijn sneller beschikbaar, maar hiermee kunnen we enkel de algemene trend weergeven en geen profielkenmerken. In 2021 bedroeg het aantal dienstenchequewerknemers 117.178.

De meer gedetailleerde bespreking van het profiel van de dienstenchequewerknemer gebeurt op basis van de KSZ-gegevens. De meest recente data hiervan is echter van 2020 en niet van 2021. Uit deze gegevens blijkt dat ongeveer 15% van de dienstenchequewerknemers tewerkgesteld in Vlaanderen met dienstencheques woonachtig is buiten Vlaanderen; 11,5% in Brussel en 3,3% in het Waals Gewest. Meer dan twee derde van de dienstenchequewerknemers bevindt zich in een arbeidsrijk huishouden (een werkintensiteit van > 0.5).

Voor een groot deel van de rest van de huishoudens zal de dienstenchequejob mogelijk de enige job zijn. Eenoudergezinnen zijn sterk oververtegenwoordigd onder dienstenchequewerknemers (15,0%) ten opzichte van hun aandeel in de Vlaamse bevolking (9,3%). Wat betreft de herkomst valt vooral het dalende aantal personen met Belgische herkomst en het hoge (en stijgende) aandeel personen met als herkomst Oost-EU op (21,7% in 2020), hoewel het aandeel van alle niet-Belgische herkomsten is gestegen sinds 2016 (met uitzondering van de buurlanden, West- en Noord-EU en Turkije).

In 2020 **stroomden** 16.558 nieuwe werknemers het dienstenchequestelsel **in**, een behoorlijke daling ten opzichte van 2019 (21.928 nieuwe werknemers). De **uitstroom** lag weliswaar iets hoger in 2020 (19.429 personen) ten opzichte van 2019 (18.308 personen). Het aandeel werkzoekenden dat instroomde in het stelsel daalde fors sinds 2015, van 15,7% naar 9,7%. 20,8% van de instromers in 2020 heeft als herkomst Oost-EU, een percentage dat nochtans lager ligt dan het percentage Oost-EU in de gehele dienstenchequewerknemerspopulatie. Personen met als herkomst Oost-EU stromen vooral relatief weinig vaak uit het stelsel waardoor hun aandeel jaarlijks blijft toenemen. Van de personen die uitstroomden in 2017 had 53,7% het jaar na uitstroom een andere job, een percentage dat het jaar erop was gestegen naar 55,6%. Nog eens 3,7% was aan de slag als zelfstandige, een jaar later 4,1%. Desalniettemin ligt de werkintensiteit van de huishoudens van de uitstromers een pak lager dan dat van de dienstenchequewerknemers, een indicatie dat gemiddeld genomen de arbeidsmarktparticipatie van het gezin van een dienstenchequewerknemer erop achter uitgaat na uittrede uit het stelsel.

De **dienstenchequejobs** werden voor deze editie van het jaarrapport apart bekeken: er zijn tenslotte meer jobs dan werknemers, aangezien sommige werknemers meerdere jobs hebben. In 2020 waren er 1.825 tweede of derde jobs van eenzelfde werknemer, ten opzichte van 3.746 in 2019. Slechts 7,9% van de jobs werden in voltijds uitgevoerd, maar ongeveer één derde werd uitgevoerd met een arbeidsregime van 80% of 100%. De meerderheid van de jobs wordt uitgevoerd in deeltijds (40-80%) en slechts een klein deel met een arbeidsregime kleiner dan 40%. 80,3% van de jobs bevindt zich in PC 322.01 (Dienstencheques), 4,9% in PC 318.02 (Gezinszorg) en de rest in andere of PC's (4,0%) of de PC van de job is niet gekend (10,8%). Bijna 1 op 2 personen werkt al 5 jaar of langer binnen het stelsel, terwijl 1 op 3 werknemers al 5 jaar of langer in dezelfde job werkte.

Tot slot stellen we een daling vast van de totale **bruto kostprijs**. In 2021 bedraagt de kost € 1242,24 mln.

Evolutie van het dienstenchequestelsel 2019-2021

Actor		2019	2020	2021
Gebruikers	Aantal gebruikers die minstens 1 bestelling plaatsten	776.461	743.286	755.201
	Aantal uitgegeven dienstencheques	92.887.347	72.128.159	83.191.124
Ondernemingen	Aantal erkende ondernemingen actief in de loop van het jaar (met maatschappelijke zetel in Vlaanderen)	1262 (784)	1267 (794)	1214 (753)
	Aantal erkende ondernemingen op het einde van het jaar (met maatschappelijke zetel in Vlaanderen)	1282 (786)	1216 (755)	1179 (734)
	Aantal nieuwe erkenningen in het afgelopen jaar (met maatschappelijke zetel in Vlaanderen)	36 (34)	19 (17)	19 (16)
Werknemers (Sodexo)	Aantal uitbetaalde dienstencheques ²	87.728.038	72.947.559	82.717.311
	Aantal werknemers in de loop van het jaar	123.741	118.210	117.178
Werknemers (Sodexo + KSZ)	Aantal werknemers in de loop van het jaar	131.865	127.699	-
Kost	Bruto kost van het stelsel	€1.434 mln.	€ 1.667,54 mln	€ 1.242,24 mln

bron: Sodexo + KSZ, bewerking DWSE

1 INLEIDING

1.1 KORTE SCHETS VAN HET DIENSTENCHEQUESYSTEEM

Het dienstenchequestelsel is een initiatief ter bevordering van buurtdiensten en -banen en stelt particulieren in staat om een erkende onderneming te betalen voor hulp van huishoudelijke aard, waarbij de dienstencheque als betaalmiddel wordt gebruikt. Sinds 1 januari 2016 zijn de drie gewesten bevoegd voor de opvolging en uitvoering van de dienstenchequemerket. In Vlaanderen wordt de materie beheerd door het Departement Werk en Sociale Economie (hierna: DWSE).

Het stelsel van de dienstencheques had bij aanvang een driedelig doel voor ogen:

- Ondersteunen van gezinnen in hun huishoudelijke taken om zodoende tijd vrij te maken voor andere (economische) activiteiten;
- De creatie van volwaardige jobs, waarbij in het bijzonder kwetsbare en kortgeschoolde werkzoekenden of inactieve personen activiteiten, die vroeger werden uitgevoerd in het grijze of zwarte circuit, kunnen uitvoeren in een werknemersstatuut met behoorlijke loon- en arbeidsvoorwaarden verbonden met een arbeidsovereenkomst bij een erkende onderneming;
- Het bestrijden van zwartwerk in de sector van huishoudelijke diensten.

² Aantal uitbetaalde cheques die door Vlaamse gebruikers werden aangekocht en in het jaar door de dienstencheque-ondernemingen ter terugbetaling werden ingediend bij de uitgiftemaatschappij

1.2 DOEL VAN HET RAPPORT

In het licht van bovenstaand driedig doel wil DWSE monitoren hoe het stelsel evolueert. Dit rapport heeft betrekking op de 3 actoren van het stelsel, namelijk de gebruikers, de erkende ondernemingen en de werknemers.

Het rapport geeft op basis van beschikbare administratieve gegevens binnen DWSE een overzicht van de omvang, het profiel en de evolutie van de drie actoren. Daarnaast worden kerncijfers van het stelsel gerapporteerd over de evolutie van het totale gebruik van dienstencheques en van de brutokost van het systeem.

Dit rapport wordt door DWSE opgemaakt als jaarlijkse monitoringoefening van het dienstenchequestelsel. In het rapport wordt er gebruik gemaakt van enerzijds administratieve data die binnen DWSE beschikbaar is, ofwel in eigen beheer via applicaties, ofwel via een gegevensstroom met de uitgiftemaatschappij. Anderzijds wordt er ook gebruik gemaakt van data opgevraagd bij KSZ datawarehouse. Hiermee wordt dieper ingegaan op de profielkenmerken van de gebruikers en werknemers van het stelsel die via de KSZ datawarehouse worden bevraagd. Dit gaat onder meer over de gegevens met betrekking tot nationaliteit, herkomst, inkomen en de arbeids- en gezinssituatie. Doordat de data opgevraagd bij KSZ datawarehouse telkens met vertraging beschikbaar is, heeft de recentste beschikbare data betrekking op het jaar 2020. Hierdoor zullen bepaalde aantallen verschillen.

1.3 STRUCTUUR VAN HET RAPPORT

Dit monitoringsrapport bestaat uit 5 delen. Na de inleiding, wordt in het tweede deel een reeks van kernindicatoren gepresenteerd die de evolutie van het gebruik van dienstencheques en van de omvang van de drie actoren (de dienstencheque gebruikers, de erkende dienstencheque-ondernemingen en de dienstenchequewerknemers) in kaart brengen.

In het derde deel wordt dieper ingegaan op het profiel van de dienstenchequegebruiker. Hierbij wordt gekeken naar geslacht, leeftijd, provincie van de woonplaats en de activiteiten waarvoor de dienstencheques worden gebruikt. In het vierde deel belichten we de erkende dienstencheque-ondernemingen. De evolutie van het aantal erkenningen per type onderneming wordt in kaart gebracht, alsook de redenen waarom een erkenning werd ingetrokken in de afgelopen periode. In het laatste deel wordt de kostprijs van het stelsel opgevolgd. We bekijken de bruto-kostprijs van het systeem, met inbegrip van de uitgaven voor de fiscale belastingvermindering.

1.4 BRONNEN

Om het systeem en alle betrokken actoren in kaart te brengen, werd gebruik gemaakt van onderstaande administratieve bronnen.

1.4.1 **DWSE-gegevens**

DWSE beschikt over een applicatie voor het interne dossierbeheer rond de erkenningen van dienstencheque-ondernemingen. Op basis van deze applicatie worden de belangrijkste gegevens van de erkende ondernemingen bijgehouden, de evolutie van het aantal erkenningen gemonitord en beslissingen

van de erkenningscommissie verwerkt. Deze applicatie is de belangrijkste gegevensbron voor de evaluatie van de erkende ondernemingen in dit rapport.

1.4.2 Sodexo-gegevens

De uitgiftemaatschappij Sodexo beschikt over alle gegevens in verband met de uitgifte en verwerking van de dienstencheques. Alle gegevens in dit onderzoek over het verbruik door een gebruiker of een dienstencheque-onderneming, alsook de gegevens die voorkomen op de dienstencheque zelf, zijn afkomstig van Sodexo. Deze gegevens worden via een automatische gegevensflux uitgewisseld tussen Sodexo en DWSE.

Ook voor de werknemers vormen Sodexo-gegevens de bron aan de basis, hoewel deze nog verrijkt worden bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (hierna: KSZ) en aangevuld met gegevens beschikbaar bij KSZ.

1.4.3 KSZ-gegevens

KSZ beheert de gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (hierna: Datawarehouse). Het Datawarehouse beoogt de koppeling van sociaaleconomische gegevens afkomstig van de instellingen uit de Belgische sociale zekerheid en andere openbare instellingen. In het kader van dit jaarrapport werd een data-aanvraag ingediend bij KSZ. De bevraging richt zich tot twee actoren in het stelsel: de gebruiker en de werknemer.

Het departement WSE beschikt over een beperkt aantal kenmerken op basis van Sodexo-gegevens. Voor het merendeel van de kenmerken van de gebruikers is verrijking nodig via KSZ. Het totaal aantal gebruikers waarvoor profielkenmerken via KSZ worden aangeleverd, wijkt licht af van het aantal gekende gebruikers bij Sodexo, doordat KSZ enkel de data verrijkt voor de gebruikers die op het moment van verrijking nog geregistreerd waren als wonende in het Vlaams Gewest.

Om de dienstenchequewerknemers te herkennen werkt KSZ op basis van de variabele *ProximityJobs*. Het gebruik van deze variabele betekent een beperking tot de werknemers die wonen in het Vlaams Gewest (maar mogelijk wel werken in één van de andere gewesten, hoewel dit aantal eerder klein zal zijn). Voor het eerst kozen we er echter voor om in het kader van dit rapport ook de gegevens van Sodexo rond de werknemers ter verrijking aan KSZ aan te bieden (zie Tabel 1), naast de selectie op basis van *ProximityJobs*. Hierdoor worden in de analyse ook werknemers gecapteerd die in Vlaanderen werken maar wonen in één van de andere gewesten. Hierdoor zijn de gegevens gepresenteerd in dit jaarrapport rond de werknemers weliswaar niet volledig vergelijkbaar met de gegevens in eerdere jaarrapporten, die zich tenslotte enkel baseerden op de variabele *ProximityJobs*. Waar mogelijk wordt een vergelijking geboden met het meest recente jaar met Sodexo-gegevens (2016). Daarnaast wordt een vergelijking geboden met gegevens uit 2010 en 2015 (enkel op basis van *ProximityJobs*) met de voetnoot dat deze gegevens beperkt zijn tot werknemers woonachtig in Vlaanderen.

Tabel 1: Selectie populatie dienstenchequewerknemers op basis van gegevens Sodexo/KSZ

	Selectie op basis van	Neveneffect selectie woongewest/werkgewest
Sodexo	Werkgewest	Opname personen woonachtig in Brussel/Wallonië
KSZ/ProximityJobs	Woongewest	Opname personen werkzaam in Brussel/Wallonië

Bron: Sodexo en KSZ

2 KERNCIJFERS VAN HET DIENSTENCHEQUESYSTEEM

2.1 OVERZICHT VAN HET BELANG VAN HET DIENSTENCHEQUESYSTEEM VOOR HET VLAAMS GEWEST

Dit deel geeft een overzicht van het belang van het systeem van de dienstencheques voor het Vlaamse Gewest. Onderstaande tabel geeft de kerncijfers weer over de omvang van het systeem van de dienstencheques en de belangrijkste actoren van het systeem. De gebruikers worden gedefinieerd als elke gebruiker die minstens 1 bestelling voor dienstencheques plaatste bij Sodexo en gedomicilieerd is in het Vlaamse Gewest. Voor de ondernemingen wordt gekeken naar alle ondernemingen die erkend zijn in het Vlaamse Gewest en naar de ondernemingen met maatschappelijke zetel in het Vlaamse Gewest.

Voor de werknemers die tewerkgesteld worden in het dienstenchequestelsel, wordt gekeken naar elke persoon waarvoor een Vlaamse dienstencheque werd ingediend bij de uitgiftemaatschappij³.

Er wordt een overzicht van de evolutie van enkele kerncijfers van het dienstenchequestelsel per actor weergegeven. Het gaat om de kerncijfers van 2019 t.e.m. 2021. In volgende hoofdstukken worden deze cijfers uitgebreid besproken maar ook de evolutie van de voorgaande jaren wordt weergegeven. Deze cijfers zijn gebaseerd op de gegevens van de uitgiftemaatschappij en DWSE. Verder in het rapport zal voor de gebruikers en erkende ondernemingen nog dieper ingegaan worden op enkele typische profielkenmerken en tendensen, voor zover deze gegevens beschikbaar zijn binnen DWSE.

³ Op elke dienstencheque dient het INSZ-nummer van de werknemer ingevuld te worden (digitaal of op papier). Dit zit nadien ook mee in de rapportering door de uitgiftemaatschappij

Tabel 2: Overzicht Kerncijfers dienstenchequestelsel 2019-2021

Actor		2019	2020	2021
Gebruikers	Aantal gebruikers die minstens 1 bestelling plaatsten	776.461	743.286	755.201
	Aantal uitgegeven dienstencheques	92.887.347	72.128.159	83.191.124
Ondernemingen	Aantal erkende ondernemingen actief in de loop van het jaar (met maatschappelijke zetel in Vlaanderen)	1262 (784)	1267 (794)	1214 (753)
	Aantal erkende ondernemingen op het einde van het jaar (met maatschappelijke zetel in Vlaanderen)	1282 (786)	1216 (755)	1179 (734)
	Aantal nieuwe erkenningen in het afgelopen jaar (met maatschappelijke zetel in Vlaanderen)	36 (34)	19 (17)	19 (16)
Werknemers (Sodexo)	Aantal uitbetaalde dienstencheques ⁴	87.728.038	72.947.559	82.717.311
	Aantal werknemers in de loop van het jaar	123.741	118.210	117.178
Werknemers (Sodexo + KSZ)	Aantal werknemers in de loop van het jaar	131.865	127.699	-

Bron: Sodexo + KSZ, bewerking DWSE

2.2 AANTAL UITGEGEVEN EN TERUGBETAALDE DIENSTENCHEQUES

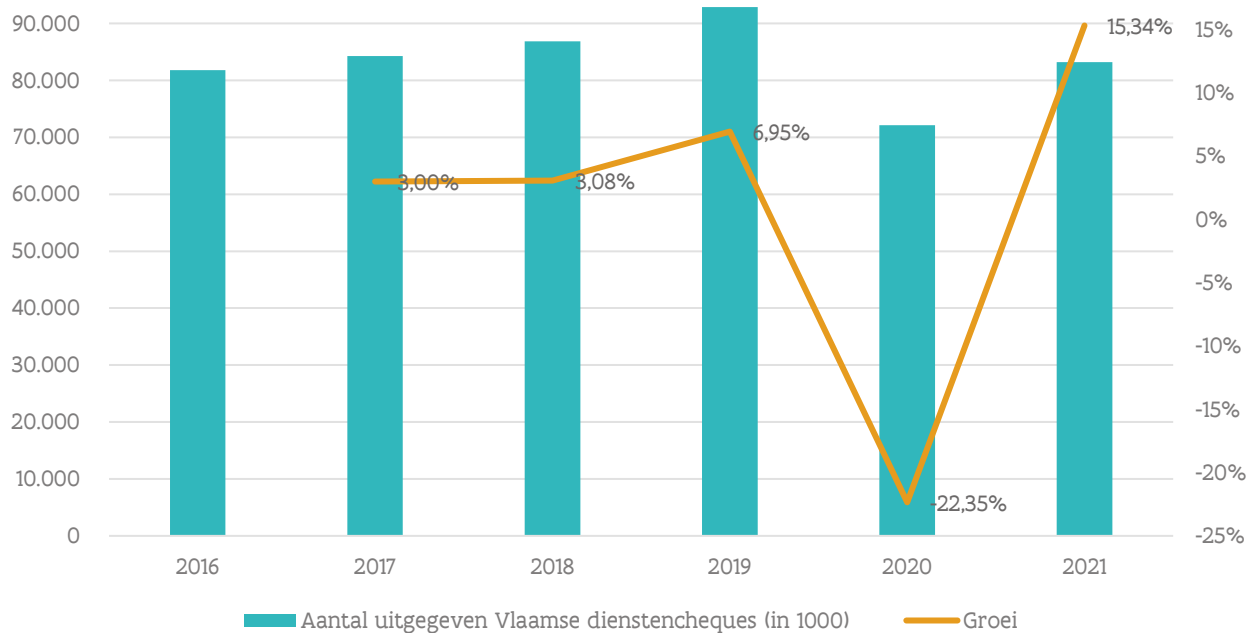
Figuur 1 geeft de evolutie van het aantal door Vlaamse gebruikers uitgegeven dienstencheques weer. Sinds 2016 stellen we een quasi constante groei vast. De aankoop van dienstencheques blijft zo verder groeien tot en met 2019. Eind november 2019 bedraagt de cumulatieve groei ten opzichte van de eerste 11 maanden van 2018 2,94%.

In december 2019 wordt hiervan afgeweken in positieve zin, met een abnormaal hoge piek in de aankoop, waardoor we voor 2019 in totaal een groei van 6,95% vaststellen. Dit is te wijten aan het verlagen van de fiscale aftrek voor cheques aangekocht vanaf 1 januari 2020. Hierdoor hebben heel wat gebruikers in de laatste maand van 2019 nog extra cheques aangekocht tot hun fiscaal maximum voor dat jaar. 2020 is daarentegen een zeer atypisch jaar, met een duidelijke impact van de coronacrisis op de uitgegeven dienstencheques. We stellen een daling vast van 22,35% overheen het volledige jaar. Hoewel de uitzonderlijke piek eind 2019 nog een effect gehad zal hebben op de aankoop van dienstencheques in 2020, is het vooral het quasi volledig stilvallen van de activiteiten in de periode midden maart – midden mei, die ook de aankoop van cheques deed stilvallen.

In 2021 stellen we terug een stijging in de aankoop vast. Het aantal uitgegeven dienstencheques bedraagt ongeveer 83,2 mln vast wat een groei is van 15,34% ten opzichte van 2020. Dit cijfer ligt echter nog steeds lager dan voor de coronacrisis.

⁴ Aantal uitbetaalde cheques die door Vlaamse gebruikers werden aangekocht en in het jaar door de dienstencheque-ondernemingen ter terugbetaling werden ingediend bij de uitgiftemaatschappij

Figuur 1: Uitgegeven Vlaamse dienstencheques

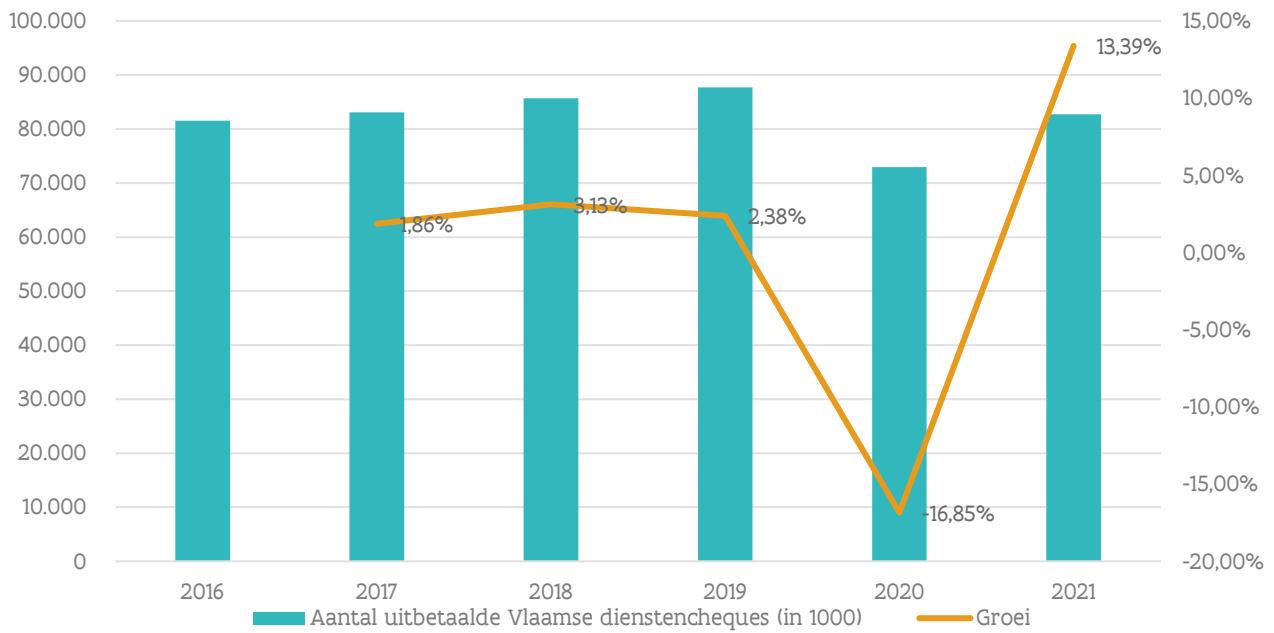

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Figuur 2 geeft de evolutie van het aantal aan de ondernemingen uitbetaalde dienstencheques weer⁵. Net zoals bij het aantal uitgegeven cheques, zien we een stijging van het aantal uitbetaalde cheques sinds 2016. In 2020 daalt het aantal uitbetaalde cheques door de coronacrisis maar in 2021 stellen we terug een stijging vast van 13,39% ten opzichte van 2020.

⁵ Dit betreft enkel dienstencheques die door gebruikers met een domicilie in het Vlaams Gewest werden aangekocht.

Figuur 2: Evolutie aantal uitbetaalde Vlaamse Dienstencheques

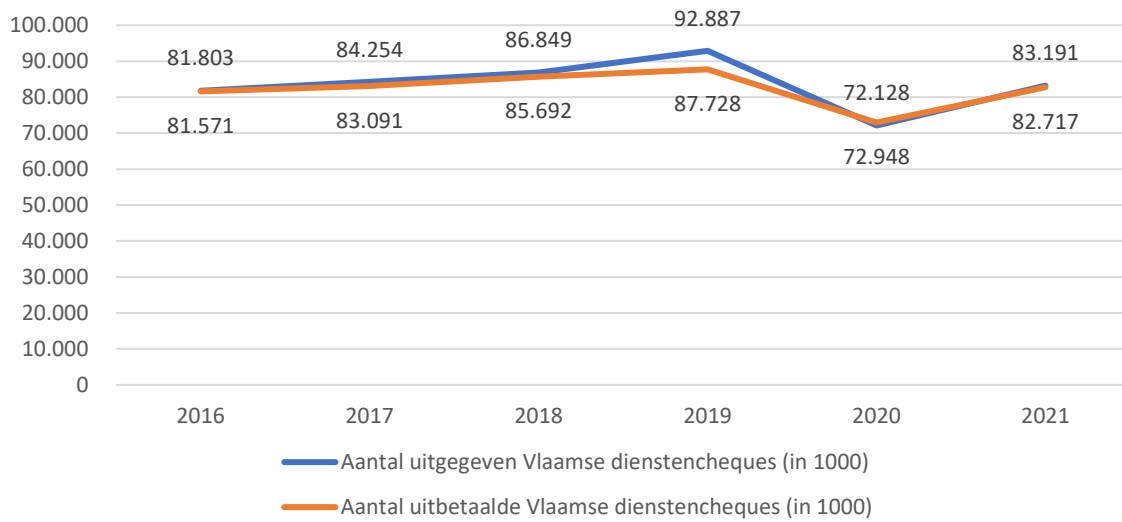

bron: Sodexo, bewerking DWSE

In figuur 3 worden beide gegevens samengebracht. De evolutie van het aantal uitgegeven en uitbetaalde dienstencheques wordt hier weergegeven. Daarbij worden boven en onder de grafieklijnen respectievelijk de absolute aantallen van de uitgegeven cheques en van de uitbetaalde cheques weergegeven. Het aantal uitgegeven cheques ligt steeds hoger dan het aantal uitbetaalde cheques. In 2016 was de stijging van het totaal aantal uitbetaalde cheques iets hoger dan de stijging in de aangekochte dienstencheques, terwijl dit in 2017 net iets lager was en in 2018 ongeveer gelijk. In 2019 verschillen de cijfers iets meer, door de grote piek in de aankoop eind 2019. In 2020 is er slechts een heel beperkt verschil tussen beide aantallen. Deze verschillen tussen aangekochte en uitbetaalde cheques over de jaren heen, zijn onder andere te verklaren doordat cheques kunnen vervallen indien deze niet tijdig gebruikt worden. Daarnaast zou de mogelijkheid tot omruiling of terugbetaling ook een verklaring kunnen zijn. Zo worden de terugbetaalde cheques wel opgenomen in de statistieken van de uitgegeven dienstencheques maar niet in de statistieken van de uitbetaalde dienstencheques doordat deze data enkel betrekking heeft op de uitbetaling aan erkende dienstencheque-ondernemingen.

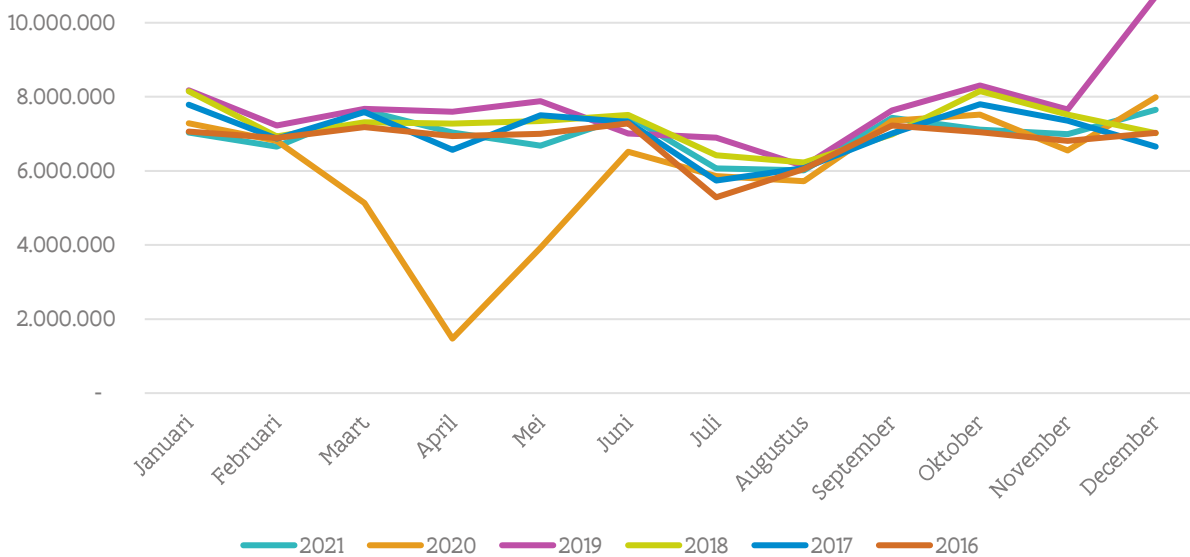
Figuur 3: Evolutie van het aantal uitgegeven en uitbetaalde dienstencheques Vlaams Gewest

bron: Sodexo, bewerking DWSE

In figuur 4 wordt het aankoopgedrag van de gebruikers van dienstencheques op maandelijkse basis vergeleken met de voorgaande jaren. Hier is duidelijk de grote impact van de coronacrisis zichtbaar. Tegen eind 2020 is dit grotendeels hersteld en stellen we in 2021 een gelijkaardig verloop als de vorige jaren vast.

Figuur 4: Evolutie maandelijkse uitgifte dienstencheques Vlaams Gewest

bron: Sodexo, bewerking DWSE

2.3 GEBRUIKERS VAN DIENSTENCHEQUES

In dit hoofdstuk worden reeds enkele van de kerncijfers betreffende de dienstencheque gebruikers gedomicilieerd in het Vlaams Gewest besproken. In het deel “Analyse van de dienstencheque gebruiker” wordt een verdere analyse van het profiel van de gebruiker gemaakt.

2.3.1 Aantal dienstencheque gebruikers en evolutie sinds opstart van het systeem

Tabel 3 geeft de cijfers weer van het aantal actieve dienstencheque gebruikers sinds 2008, alsook de jaarlijkse groei van het totaal aantal gebruikers. Een gebruiker wordt als actief beschouwd als hij in het betrokken jaar minstens 1 maal dienstencheques besteld heeft en woonachtig is in Vlaanderen. Dit is een individueel gegeven. Binnen een gezin kunnen er meerdere dienstencheque gebruikers zijn, maar op basis van de gegevens gekend bij DWSE, weten we niet of zij al dan niet tot hetzelfde gezin (of tot een koppel) behoren.

Tabel 3: Evolutie actieve gebruikers van het stelsel dienstencheques

Periode	Actieve Vlaamse Gebruikers	Groei Vlaamse Gebruikers
2008	349.005	
2009	407.794	16,84%
2010	460.957	13,04%
2011	504.259	9,39%
2012	544.239	7,93%
2013	582.108	6,96%
2014	603.132	3,61%
2015	642.012	6,45%
2016	668.066	4,06%
2017	714.762	6,99%
2018	744.930	4,22%
2019	776.461	4,23%
2020	743.286	-4,27%
2021	755.201	1,60%

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Sinds de start van het stelsel, stijgt het aantal Vlaamse gebruikers ieder jaar. Enkel in 2020 was er een daling. De uitzonderlijke omstandigheden, met enkele maanden waarin zeer beperkte activiteiten werden uitgevoerd omwille van corona, verklaren deze tendens. In 2021 stellen we terug een stijging vast. In 2021 waren er 755.201 gebruikers actief in het Vlaamse dienstenchequestelsel, hiervan waren er 76.519 nieuwe gebruikers, die voor het eerst toegetreden zijn tot het Vlaamse systeem.

2.3.2 Frequentie van het dienstenchequegebruik

In 2020 kende het stelsel 743.286 actieve Vlaamse gebruikers, die samen een totaal van ongeveer 72,1 mln. cheques aankochten. Dit was een algemene daling ten gevolge van de coronacrisis. In 2021 kende het stelsel 755.201 actieve Vlaamse gebruikers die samen een totaal van ongeveer 83,2 mln cheques aankochten. Dit betekent een gemiddeld aantal van 97 aangekochte cheques per gebruiker voor 2020 en van 110 cheques voor 2021. Dit komt overeen met een equivalent van respectievelijk 1,9 en 2,1 diensturen per week. In tabel 4 wordt de evolutie van de laatste 10 jaar van het aantal aangekochte dienstencheques per gebruiker weergegeven.

Tabel 4: Aantal aangekochte dienstencheques per gebruiker

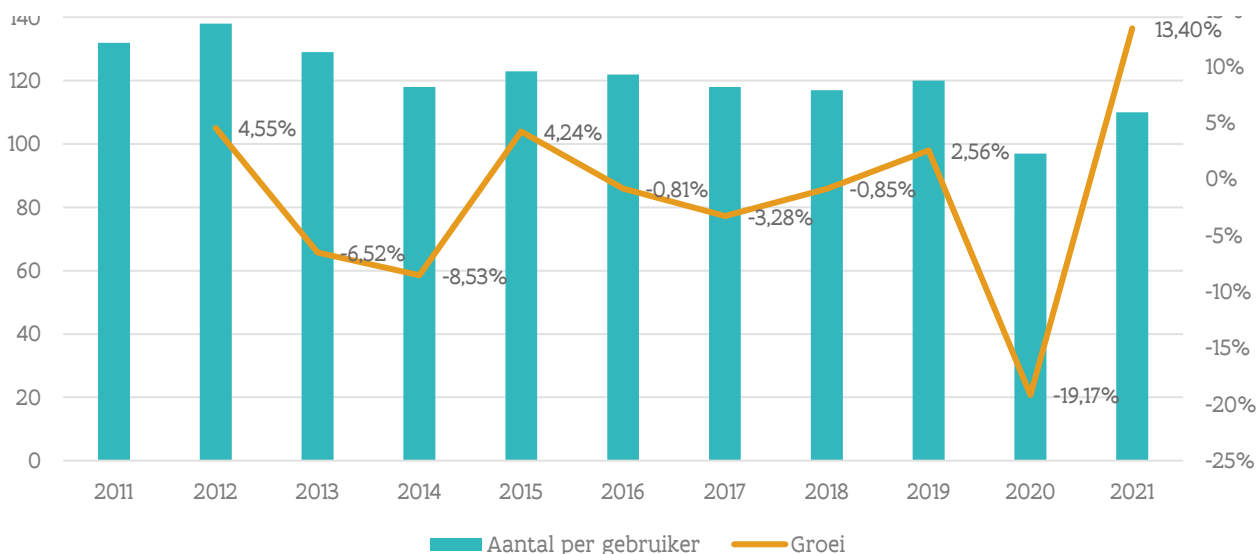
Periode	Aantal per gebruiker	Aantal uren per week
2011	132	2,5
2012	138	2,7
2013	129	2,5
2014	118	2,3
2015	123	2,4
2016	122	2,4
2017	118	2,3
2018	117	2,2
2019	120	2,3
2020	97	1,9
2021	110	2,1

bron: Sodexo, bewerking DWSE

In figuur 5 wordt de evolutie van het aantal aangekochte dienstencheques per gebruiker voor de periode 2011-2021 ook afgebeeld. Hieruit blijkt dat de Vlaamse gebruiker sterk beïnvloed geweest is door de prijsstijgingen in 2013 en 2014, met een daling van 6,5% en 8,5% in het gemiddelde gebruik. Dit effect werd deels rechtgetrokken in 2015-2016, maar dit lijkt niet meer verdergezet te worden vanaf 2017. Het gemiddelde verbruik neemt zelfs opnieuw af, tot 117 aangekochte cheques op jaarbasis per gebruiker in 2018 en 120 cheques per gebruiker in 2019. De lichte stijging in 2019 valt waarschijnlijk volledig toe te wijzen aan de enorme piek in de aankoop, voorafgaand aan de verlaging van de fiscale aftrek. De groei van het dienstenchequestelsel lijkt dus voornamelijk toe te wijzen aan de nieuwe gebruikers, want het gemiddelde verbruik stagneert of dat meerdere individuen binnen hetzelfde gezin zich inschrijven als gebruiker om zo aan fiscale optimalisatie te doen. In 2020 merken we dan zeer duidelijk de enorme impact

van de coronacrisis. In 2021 zien we een heropleving van zowel het aantal aangekochte cheques per gebruiker als het aantal gepresteerde uren per week.

Figuur 5: Evolutie van het aantal aangekochte dienstencheques per gebruiker

bron: Sodexo, bewerking DWSE

2.4 ERKENDE DIENSTENCHEQUE-ONDERNEMINGEN

De kerncijfers betreffende de erkende ondernemingen die in dit deel besproken worden, hebben betrekking op de ondernemingen met een erkenning in het Vlaamse Gewest. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de ondernemingen met erkenning in Vlaanderen waarvan de maatschappelijke zetel in het Vlaamse Gewest ligt en de ondernemingen met erkenning in Vlaanderen waarvan de maatschappelijke zetel buiten het Vlaamse Gewest ligt. Als een onderneming een erkenning heeft in Vlaanderen, ongeacht de locatie van de maatschappelijke zetel, betekent dit dat deze actief kan zijn op de Vlaamse dienstenchequemerket voor Vlaamse gebruikers.

Echter, niet alle ondernemingen met een Vlaamse erkenning zijn in grote mate actief op de Vlaamse markt. Dit kan verklaard worden door de regionalisering. Alle ondernemingen die voorheen federaal erkend waren, kregen immers vanaf 1 januari 2016 een aparte erkenning in alle 3 de Gewesten. Veel van deze ondernemingen met een maatschappelijke zetel in een ander Gewest, hebben echter een zeer beperkt aantal Vlaamse klanten. Sommige zijn in feite zelfs helemaal niet actief in Vlaanderen. Maar zolang de erkenning van deze groep niet wordt ingetrokken wegens inactiviteit, blijven deze ondernemingen dus voorkomen in de cijfers. Daarom wordt indien mogelijk ook een onderscheid gemaakt tussen ondernemingen met maatschappelijke zetel in Vlaanderen en erbuiten. Let wel dat doorheen het jaar de maatschappelijke zetel van een onderneming kan verhuizen. Hiervan wordt geen historiek bijgehouden, waardoor een onderneming hier wordt toegewezen aan een gewest op basis van het meest recente adres.

In het deel “**Analyse van de erkende dienstencheque-onderneming**” wordt een bredere analyse gemaakt van de cijfers van de erkende ondernemingen, waarbij gekeken wordt naar de evolutie van het aantal ondernemingen per type onderneming en de redenen voor de intrekking van de erkenning.

In 2019 werden in totaal 87.728.038 dienstencheques uitbetaald aan de ondernemingen met een erkenning in het Vlaamse Gewest. Dit is een stijging van 2,38% ten opzichte van 2018. Deze cheques werden uitbetaald aan 1262 actieve ondernemingen, waarvan 784 met maatschappelijke zetel in het Vlaamse Gewest. In 2019 werden nog meer erkenningen ingetrokken wegens inactiviteit. Hierdoor is het verschil tussen het aantal erkende ondernemingen op het eind van 2019, zoals in tabel 1 weergegeven (1282), en het aantal actieve ondernemingen in de loop van het jaar (1262) aanzienlijk verkleind. De erkende ondernemingen die sinds de regionalisering een erkenning hadden in het Vlaamse Gewest, maar geen Vlaamse klanten, werden dus quasi volledig uitgezuiverd in de loop van 2019.

In 2020 werden in totaal 72.947.559 dienstencheques uitbetaald aan de ondernemingen met een erkenning in het Vlaamse Gewest. Dit is een daling van 16,85% ten opzichte van 2019. Deze cheques werden uitbetaald aan 1267 actieve ondernemingen, waarvan 794 met maatschappelijke zetel in het Vlaamse Gewest. In 2020 werden nog een beperkt aantal erkenningen ingetrokken wegens inactiviteit (35, waarvan 18 met maatschappelijke zetel buiten Vlaanderen). We kunnen besluiten dat het aantal erkende ondernemingen die niet meer actief zijn op de Vlaamse markt volledig werd gecorrigeerd na de regionalisering. De ondernemingen die nu nog wegvallen wegens inactiviteit vertonen een normale uitval op jaarbasis.

In 2021 werden er in totaal 82.717.311 dienstencheques uitbetaald aan de ondernemingen met een erkenning in het Vlaams Gewest. Dit is een stijging van 13,39% ten opzichte van 2020. Deze cheques werden uitbetaald aan 1179 actieve ondernemingen, waarvan 734 met maatschappelijke zetel in het Vlaams Gewest. In 2021 waren er minder intrekkingen wegens inactiviteit dan in vergelijking met 2020. In totaal waren er 30 intrekkingen wegens inactiviteit waarvan 14 met maatschappelijke zetel buiten Vlaanderen

In tabel 5 wordt het detail van de evolutie in aantal ondernemingen weergegeven voor de periode 2019-2021. Dit illustreert opnieuw de dynamiek die al enkele jaren aanwezig is in de sector, waarbij een aantal nieuwe ondernemingen een erkenning verkrijgt, maar een groter aantal ondernemingen uit het systeem stapt, zowel vrijwillig, door stopzetting, fusie of overname van de activiteiten, als ten gevolge van een intrekking van hun erkenning, ambtshalve of via de erkenningscommissie. Desalniettemin merken we dat het aantal intrekkingen daalt overheen de jaren. Voor de nieuwe erkenningen, zijn de cijfers voor 2021 redelijk stabiel gebleven in vergelijking met het jaar voordien maar de daling van het aantal erkende ondernemingen is reeds enkele jaren ingezet.

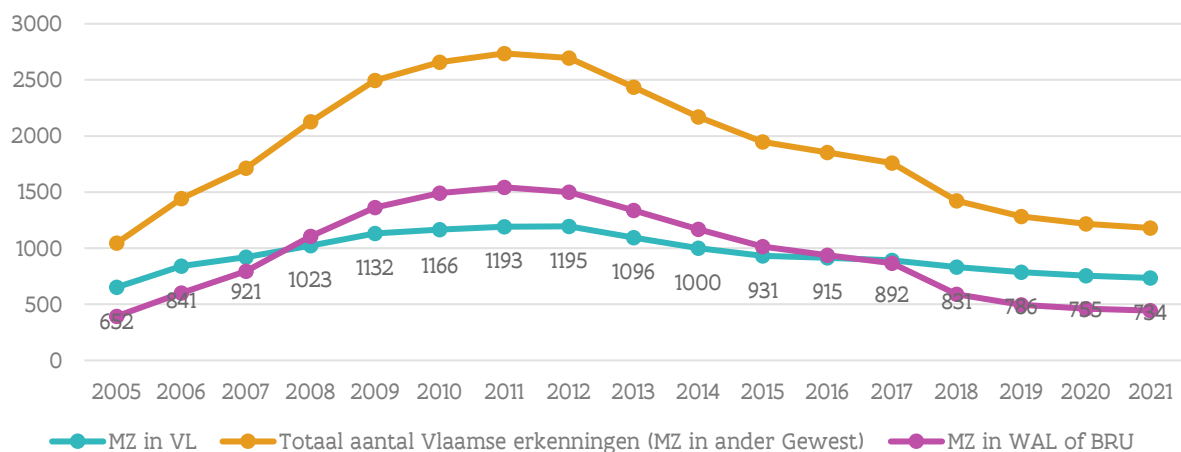
Tabel 5: Evolutie aantal Erkende Ondernemingen in periode 2019-2021

	2019			2020			2021		
	MZ in Vlaams Gewest	MZ buiten Vlaams Gewest	Totaal	MZ in Vlaams Gewest	MZ buiten Vlaams Gewest	Totaal	MZ in Vlaams Gewest	MZ buiten Vlaams Gewest	Totaal
Aantal ondernemingen begin van het jaar	831	591	1422	786	496	1282	753	461	1214
Intrekkingen	81	96	177	53	32	85	37	19	56
Nieuwe erkenningen	34	2	36	17	2	19	16	3	19
Aantal ondernemingen eind van het jaar⁶	786	496	1282	755	461	1216	734	445	1179

bron: DWSE

In figuur 6 wordt de evolutie van het aantal erkende ondernemingen voor het Vlaams Gewest weergegeven, alsook op nationaal niveau, sinds 2005. Voor ondernemingen met maatschappelijke zetel in Vlaanderen, maar ook nationaal, daalt het aantal sinds 2012. Dit is een teken dat de dienstenchequemarkt zich aan het consolideren is en niet-winstgevende, niet-efficiënte spelers uit de markt worden verdreven. Deze daling staat in contrast met de groei van het aantal gebruikers en aantal aangekochte dienstencheques. De spelers die dus in de markt blijven, groeien wel en hun positie wordt sterker. Op die manier zullen kleinere en/of niet-efficiënte spelers ook in de toekomst hoogstwaarschijnlijk verder uit de markt verdwijnen.

Figuur 6: Evolutie aantal erkende ondernemingen (2005-2021)

bron: DWSE

⁶ Als de som gemaakt wordt van alle nieuwe erkenningen en intrekkingen, wordt een lichte afwijking vastgesteld in de verdeling tussen de gewesten. Dit valt voornamelijk te verklaren door het verhuizen van de maatschappelijke zetels tussen de verschillende gewesten. Daarnaast werd ook een fout vastgesteld in de applicatie van het Departement WSE, waardoor de erkenning van 1 onderneming onterecht werd ingetrokken in 2018. Dit werd rechtgezet in de loop van 2019.

2.5 WERKNEMERS IN DE DIENSTENCHEQUESECTOR

In dit hoofdstuk wordt de evolutie van het aantal werknemers in het dienstenchequestelsel besproken. Deze gegevens zijn afkomstig van DWSE, die via de gegevensstroom met de uitgiftemaatschappij een zicht heeft op de INSZ-nummers van de dienstenchequewerknemers die op de dienstencheques werden ingevuld. Het is immers verplicht voor erkende ondernemingen om het INSZ-nummer van de werknemer in te vullen op de dienstencheque, zowel elektronische als papieren, vooraleer de cheque in te dienen voor uitbetaling.

De populatie werknemers die op deze manier wordt gecapteerd, wijkt af van de populatie die bij de KSZ wordt geregistreerd. De gegevens van DWSE geven weer welke werknemers met Vlaamse dienstencheques werden tewerkgesteld, dus bij gebruikers met domicilie in Vlaanderen.

Bovendien is de datakwaliteit van deze gegevens niet 100%, doordat het inlezen van de INSZ-nummers op papieren cheques niet altijd correct verloopt enerzijds en anderzijds doordat een gebruiker soms per vergissing het eigen INSZ-nummer invult.

Naast de betere datakwaliteit is het voordeel van de KSZ-populatie dat ze verrijkt kan worden met diverse profielgegevens waarover DWSE niet beschikt. Een diepgaandere analyse van het profiel van dienstenchequewerknemers op basis van de KSZ-gegevens, met aandacht voor leeftijd, geslacht, nationaliteit resp. herkomst en de gezinssituatie van de werknemer, alsook een aantal jobkenmerken, wordt apart opgenomen in een ander hoofdstuk van dit rapport. -Het nadeel van deze dataset is de laattijdige beschikbaarheid van deze gegevens waardoor deze gegevens betrekking hebben op 2020 of zelfs nog eerder voor bepaalde variabelen, en niet op 2021 zoals de data van Sodexo.

Tabel 6 geeft de evolutie weer tussen 2016 en 2021 van het aantal werknemers in het Vlaamse dienstenchequestelsel. We hebben de datakwaliteit van de DWSE-gegevens trachten te verbeteren door enkel de leesbare INSZ-nummers op papieren cheques mee in rekening te brengen, door geen rekening te houden met INSZ-nummers waarvoor in het volledige jaar slechts 1 cheque werd ingediend en door een controle uit te voeren op de modulo in het INSZ-nummer.

Tabel 6: Dienstenchequewerknemers die met Vlaamse dienstencheques worden tewerkgesteld

	Aantal dienstenchequewerknemers	Jaarlijkse groei
2016	113.997	
2017	118.544	+3,99%
2018	121.774	+2,72%
2019	123.741	+1,62%
2020	118.210	-4,47%
2021	117.178	-0,87%

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Het aantal personen dat een job vindt in het dienstenchequestelsel bleef de afgelopen jaren verder groeien. Na 2017 waren de groeicijfers wel zwakker dan in de beginjaren, toen het stelsel nog in volle uitbouw was, maar we stelden nog steeds een gestage stijging van de tewerkstelling vast, conform met de verdere toename van het aantal aangekochte dienstencheques en het aantal gebruikers. In 2020 nam het aantal werknemers dat met Vlaamse dienstencheques werd tewerkgesteld voor het eerst af (-4,47%). Ook in 2021 stellen we nog steeds een daling vast maar deze daling kleiner dan de daling in 2020.

We vermoeden dat deze twee opeenvolgende dalingen in het aantal dienstenchequewerknemers het gevolg zijn van de coronacrisis.

3 ANALYSE VAN DE DIENSTENCHEQUEGEBRUIKER

3.1 PROFIEL VAN DE DIENSTENCHEQUEGEBRUIKER

Onderstaande cijfers geven een beschrijving van de dienstenchequegebruikers met domicilie in Vlaanderen. Onder actieve dienstenchequegebruikers wordt verstaan elke gebruiker die minstens één bestelling voor dienstencheques plaatste bij Sodexo in de loop van 2021. Een deel van de analyse in dit hoofdstuk berust op gegevens beschikbaar bij DWSE via Sodexo, een ander deel berust op een verrijking van deze gegevens bij de KSZ. Hoewel de gegevens bij de KSZ rijker zijn, zijn ze vanwege de doorlooperperiode bij de KSZ niet de meest recente gegevens. We vergelijken het profiel van de dienstenchequegebruiker met de Vlaamse volwassen bevolking, zodat we kunnen zien welke groepen onder- of oververtegenwoordigd zijn in de populatie van dienstenchequegebruikers⁷.

Tabel 7 geeft een beschrijving weer van de dienstencheque gebruikers met domicilie in Vlaanderen. In 2021 zijn er 755.201 actieve dienstencheque gebruikers geteld. De term ‘gebruiker’ is relatief: het gaat om de persoon die de dienstencheques bestelt. Wanneer het huishouden uit meer dan één persoon bestaat, zijn er in feite meerdere gebruikers van de diensten die via dienstencheques worden aangeboden. Het profiel blijft stabiel overheen de jaren.

Tabel 7: Geslacht, leeftijd en woonplaats van de dienstenchequegebruiker 2020-2021

		2020		2021	
Totaal		Aantal gebruikers	DC Aandeel gebruikers	Aantal gebruikers	DC Aandeel gebruikers
Actieve gebruikers		743.286	100%	755.201	100%
Geslacht	Man	302.936	40,76%	306.037	40,52%
	Vrouw	440.350	59,24%	449.164	59,48%
Leeftijd	Jonger dan 30 jaar	28.993	3,90%	29.305	3,88%
	30-39 jaar	130.067	17,50%	133.713	17,71%
	40-49 jaar	150.753	20,28%	151.363	20,04%
	50-59 jaar	147.641	19,86%	149.578	19,81%
	60-69 jaar	98.443	13,24%	101.943	13,50%
	70-79 jaar	86.095	11,58%	88.343	11,70%
	80 jaar of ouder	101.294	13,63%	100.956	13,37%
Woonplaats	Antwerpen	204.770	27,55%	208.314	27,58%
	Limburg	90.558	12,18%	91.385	12,10%
	Oost-Vlaanderen	161.843	21,77%	164.426	21,77%

⁷ Via de KSZ-tool heeft men gegevens van 2018- kunnen gebruiken. Enkel voor de gegevens met betrekking tot de woonplaats van de dienstencheque gebruiker heeft men gegevens van 2020 kunnen raadplegen.

Vlaams-Brabant	138.206	18,59%	141.359	18,72%
West-Vlaanderen	147.769	19,88%	149.552	19,80%

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Het merendeel van de dienstenchequegebruikers is vrouw. Dit is het geval zowel in 2020 (59,24%) als in 2021 (59,48%).

De verdeling op basis van leeftijd is in 2021 sterk gelijkaardig aan die van 2020. Het grootste aandeel dienstenchequegebruikers bevindt zich in de leeftijdsklasse 40- t.e.m. 49-jarigen (20,28% in 2020 en 20,04% in 2021). Die groep is bovendien oververtegenwoordigd in vergelijking met hun aandeel in de Vlaamse volwassen bevolking (16,07%). Een waarschijnlijke verklaring hiervoor is dat het groot gebruik van dienstencheques in de actieve leeftijdsgroepen bevestigt dat dienstencheques de combinatie tussen gezin en werk, één van de drie doelstellingen van het stelsel, ondersteunen.

De tweede grootste groep bevindt zich in de leeftijdsklasse 50- t.e.m. 59-jarigen (19,86% in 2020 en 19,81% in 2021). De volgende groep zijn de gebruikers die zich in de leeftijdsklasse van de 30 t.e.m. 39 jarigen bevinden. Voor 2020 en 2021 was hun aandeel respectievelijk gelijk aan 17,50% en 17,71%. Verder zijn er ook een aandeel gebruikers die 80 jaar zijn of ouder. In 2020 was dit aandeel gelijk aan 13,63%. Voor 2021 bedroeg het aandeel 13,37%.

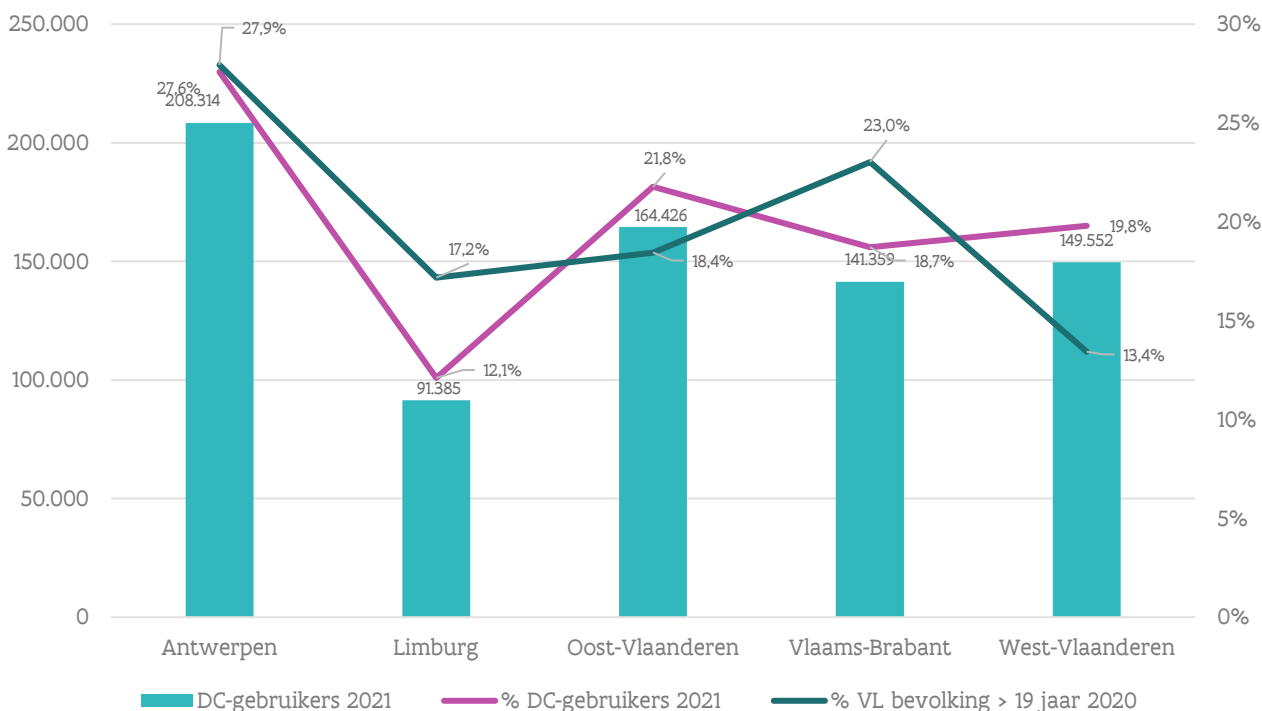
Dit is bijna dubbel zoveel als het aandeel 80-plussers in de Vlaamse bevolking (7,66%). Dienstencheques zijn van groot belang voor het verbeteren van de levenskwaliteit bij oudere gebruikers en stellen hen, samen met andere voorzieningen, waarschijnlijk in staat om langer thuis te blijven wonen. Tot slot is maar een klein aandeel van de gebruikers jonger dan 30 jaar (3,90% in 2020 en 3,88% in 2021).

Ook op vlak van woonplaats zien we weinig verandering. De meeste gebruikers wonen in Antwerpen (27,55% in 2020 en 27,58% in 2021) gevolgd door Oost-Vlaanderen (21,77% in 2020 en 2021), West-Vlaanderen (19,88% in 2020 en 19,80% in 2021), Vlaams-Brabant (18,59% in 2020 en 18,72% in 2021) en Limburg (12,18% in 2020 en 12,10% in 2021). Deze aandelen liggen grotendeels in de lijn van de regionale spreiding van de gehele Vlaamse volwassen bevolking. In West-Vlaanderen en Vlaams Brabant zijn dienstencheque gebruikers licht oververtegenwoordigd vergeleken met de volwassen Vlaamse bevolking.

In figuur 7 wordt de regionale spreiding van de gebruikers in 2021 ten opzichte van de volwassen (19+) Vlaamse bevolking in 2020 weergegeven. Voor Oost- en vooral voor West-Vlaanderen valt op dat het aandeel gebruikers veel hoger is dan het totale aandeel van de Vlaamse bevolking, terwijl voor Limburg en Vlaams Brabant het aandeel gebruikers juist lager ligt dan het totale aandeel in de bevolking.

Figuur 7: Regionale spreiding DC-gebruikers (2021) ten opzichte van volwassen (19+) Vlaamse bevolking (2020)

bron: Sodexo, bewerking DWSE

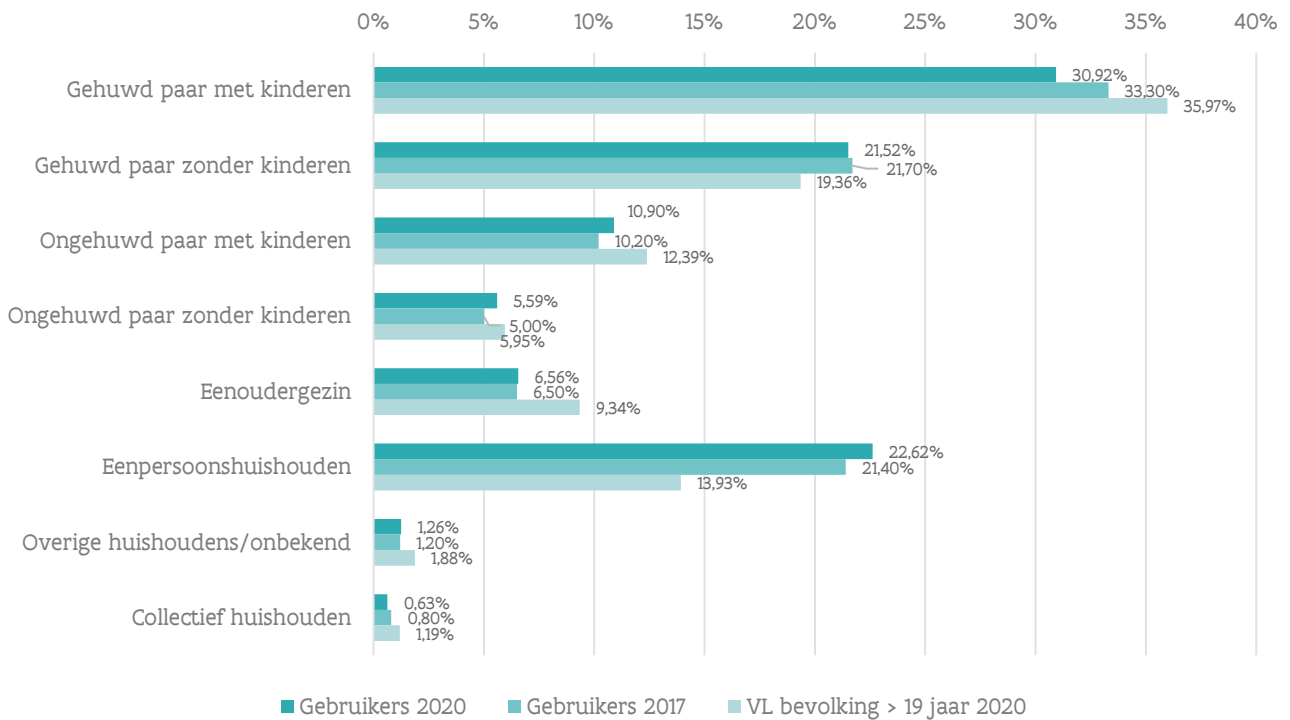
3.2 SOCIAAL-ECONOMISCHE KENMERKEN VAN DE GEBRUIKER

Een belangrijke doelstelling van het DC-stelsel is om gebruikers te ondersteunen in hun huishouden om zodoende meer ruimte te geven voor andere (o.a. economische) activiteiten. Dit wordt weergegeven in figuur 8. Het valt op dat bepaalde huishoudtypes waarvan verwacht zou kunnen worden dat ze juist meer gebruik maken van dienstencheques, juist in mindere mate hiervan gebruik maken. Dit geldt voor zowel gehuwde als ongehuwde koppels met kinderen.

Het aandeel gehuwde paren met kinderen onder de gebruikers is bovendien afgenomen sinds 2017, hoewel dit parallel loopt aan algemene bevolkingstrends. Het aandeel eenpersoonshuishoudens onder dienstencheque gebruikers ten opzichte van hun aandeel in de bevolking is erg groot en is ook licht toegenomen sinds 2017, wat ook de algemene bevolkingstrend volgt. Dit lijkt in belangrijke mate toe te schrijven aan de vergrijzing van de Vlaamse bevolking en het toegenomen gebruik van de cheques onder oudere gebruikers. De man/vrouw-verdeling onder de eenpersoonshuishoudens is vrij gelijk. Het aandeel gebruikers onder de éénoudergezinnen is dan weer erg laag. Voor deze gezinnen zou het wel nuttig zijn om een poetshulp te hebben maar zullen de kosten vermoedelijk een drempel zijn.

Figuur 8: Huishoudtype van de dienstenchequegebruikers

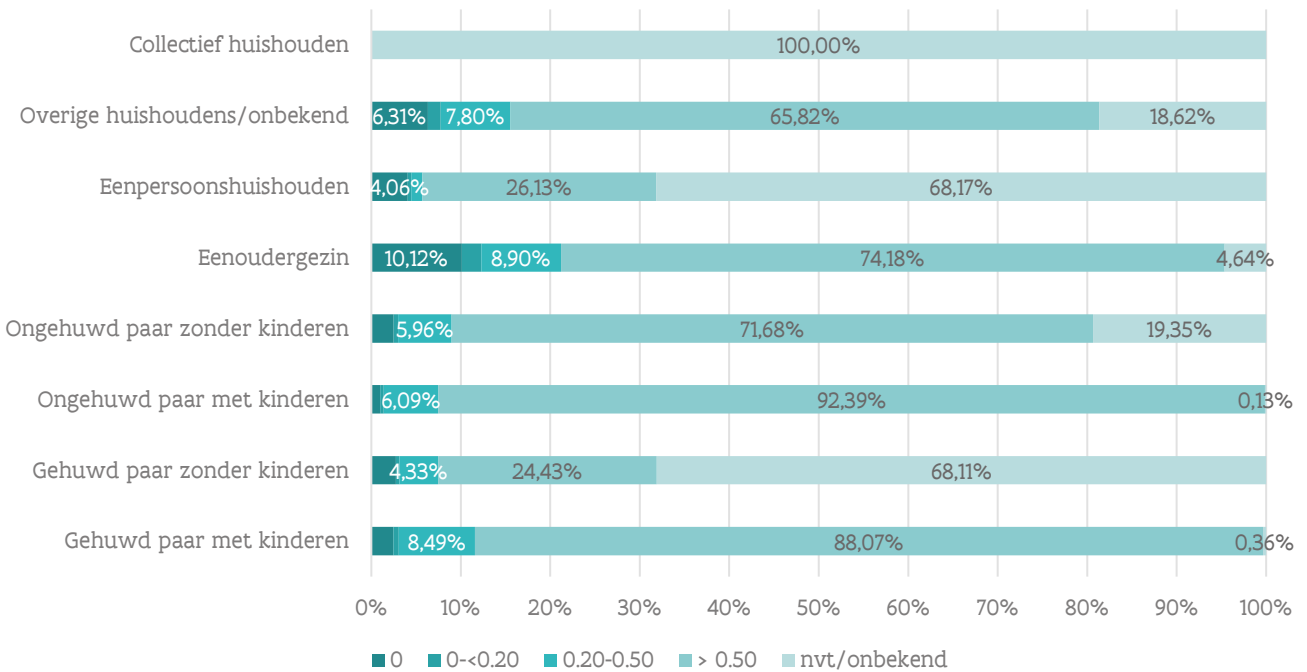

Bron: KSZ, bewerking DWSE

In welke mate helpt het dienstenchequestelsel bepaalde type huishoudens om een hogere arbeidsmarktparticipatie te bewerkstelligen? Met behulp van descriptieve analyses valt een dergelijke vraag niet direct te beantwoorden. Er kan wel een indicatie gegeven worden van de arbeidsmarktparticipatie door te kijken naar de werkintensiteit van de verschillende types huishoudens. In figuur 9⁸ zien we dat de hoogste arbeidsintensiteit wordt behaald door (on)gehuwde paren met kinderen, een teken dat deze huishoudtypes worden ontlast door het gebruik van de dienstencheques. Hoewel eenoudergezinnen de laagste werkintensiteit behalen, heeft maar liefst 74,2% van deze huishoudtypes een arbeidsmarktparticipatie van tussen de 0,2 – 0,5. Dit huishoudtype maakt in mindere mate gebruik van de dienstencheques maar degenen die er gebruik van maken worden op deze manier wel ontlast. Voor maar liefst 68,1% van de gehuwde gebruikers zonder kinderen en 68,2% van de alleenstaanden werd geen werkintensiteit berekend in 2019, een sterke indicatie dat zij ouder dan 59 jaar zijn. Dit wordt bevestigd door te kijken naar de leeftijdsstructuur van de huishoudens (hier niet weergegeven). Degenen die onder de leeftijdsgrens van 59 jaar vallen behalen weliswaar een hoge werkintensiteit.

⁸ werkintensiteit wordt gemeten door het effectieve arbeidsvolume van alle gezinsleden van tussen de 18-59 jaar te delen door het potentiële arbeidsvolume van deze gezinsleden, zonder inbegrip van studenten tussen de 18-24 jaar.

Figuur 9: Verdeling van de DC-gebruikers naar werkintensiteit en huishoudtype in 2019

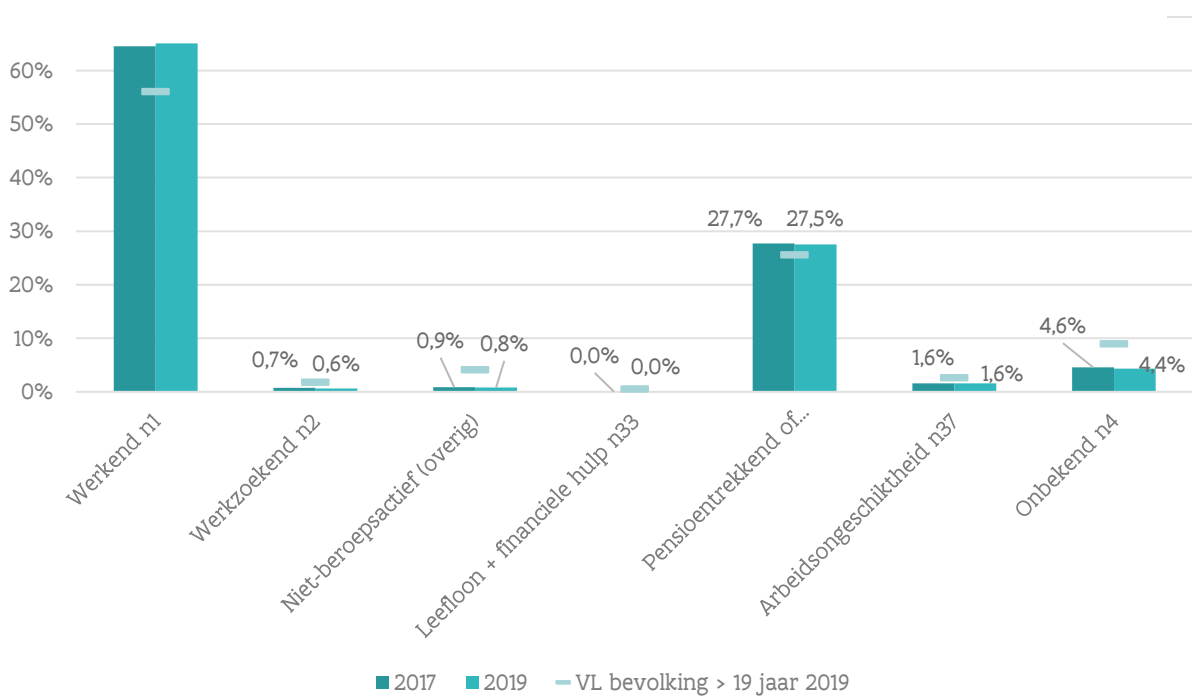

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Voor de analyse van de arbeidsmarktpositie van de gebruikers gebruiken we opnieuw gegevens van 2019, omdat de gegevens voor 2020 nog niet up-to-date zijn binnen het DWH. Ook de gegevens voor 2017 zijn weergegeven in figuur 10 om de recente evolutie te kunnen bekijken. Er zijn twee groepen die samen meer dan 90% van de gebruikers vormen: werkenden en pensioentrekkenden. Zo heeft bijna twee derde van de DC-gebruikers een job, ongeveer 9-procentpunten meer dan de Vlaamse bevolking ouder dan 19⁹. 27,5% van de gebruikers is pensioentrekkend of bruggepensioneerd en deze groep is licht oververtegenwoordigd vergeleken met de Vlaamse bevolking (25,6%). We zien dat personen die werkzoekend zijn of leefloon ontvangen slechts in beperkte mate gebruik maken van dienstencheques. Verder valt op dat arbeidsongeschikten in mindere mate gebruik maken van dienstencheques – toch een groep voor wie deze diensten nuttig kunnen zijn. Ook personen met een onbekend statuut (n4) maken duidelijk minder gebruik van dienstencheques. De vergelijking met 2017 toont vooral aan dat het aandeel van de gebruikers dat werkt, de groep waar het stelsel toch al sterk op gericht is, sinds 2017 nog eens licht is toegenomen, ten koste van het aandeel personen met een onbekend statuut en het aandeel pensioentrekkenden, die allebei licht daalden (met 0,2-procentpunt).

⁹ De jongste DC-gebruiker is 20 jaar in Vlaanderen. Het is dan ook logisch om de populaties te vergelijken op basis van deze minimumleeftijd.

Figuur 10: Arbeidsmarktpositie van de DC-gebruikers in 2019 in % van het totale aantal gebruikers

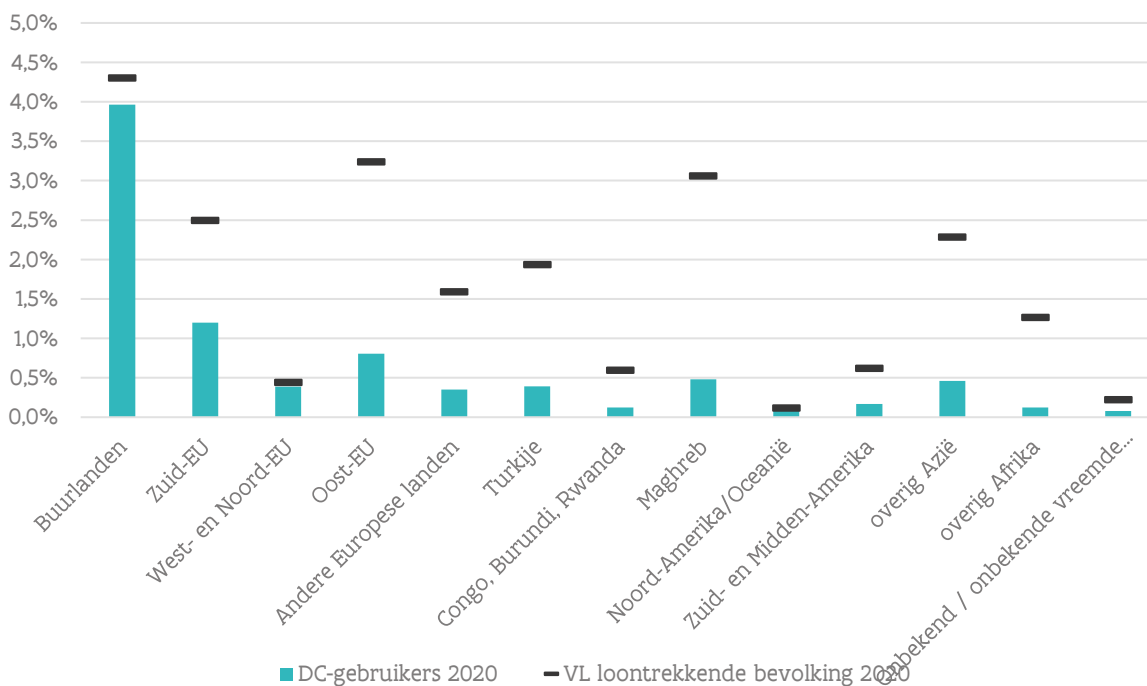

Bron: KSZ, bewerking DWSE

In figuur 11 bekijken we de herkomst van de dienstenchequegebruikers. 91,3% van de dienstenchequegebruikers was van Belgische herkomst in 2020 (niet in de figuur)¹⁰ – een pak hoger dan het aantal personen van Belgische herkomst in de Vlaamse loontrekkende bevolking in 2020: 77,8%. Nog eens 4,0% komt uit één van de buurlanden ten opzichte van 4,3% van de Vlaamse loontrekkende bevolking. Voor de meeste ‘vreemde’ herkomsten is het aandeel gebruikers van dienstencheques sterk ondervertegenwoordigd vergeleken met het aandeel in de Vlaamse loontrekkende bevolking. De overduidelijke conclusie is dat het stelsel maar in beperkte mate gebruikt wordt door mensen met een migratieachtergrond.

¹⁰ Het aandeel Belgen ligt op 91,3%, t.o.v. 77,8% in de Vlaamse loontrekkende bevolking 19+ jaar in 2020.

Figuur 11: Herkomst van de DC-gebruikers in 2020 in % van de totale gebruikerspopulatie

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Het dienstenchequestelsel wordt wel eens bekritiseerd vanwege het veelbesproken Mattheuseffect: het stelsel, hoewel hevig gesubsidieerd, zou vooral ten voordele zijn van rijkere gezinnen. Dit argument heeft vooral betrekking op de gebruikerskant van het stelsel: het stelsel heeft namelijk duidelijk een positief effect op de jobcreatie voor kortgeschoolden (Desiere & Goesart, 2019; Raz-Yurovich & Marx, 2018). Hier bekijken we wat de inkomensverdeling is van de gebruikers en hoe deze zich verhoudt ten opzichte van uitstromende gebruikers. Als lagere inkomens vaker uitstromen is dat tenslotte een indicatie dat het stelsel minder toegankelijk is voor gebruikers met een lager inkomen.

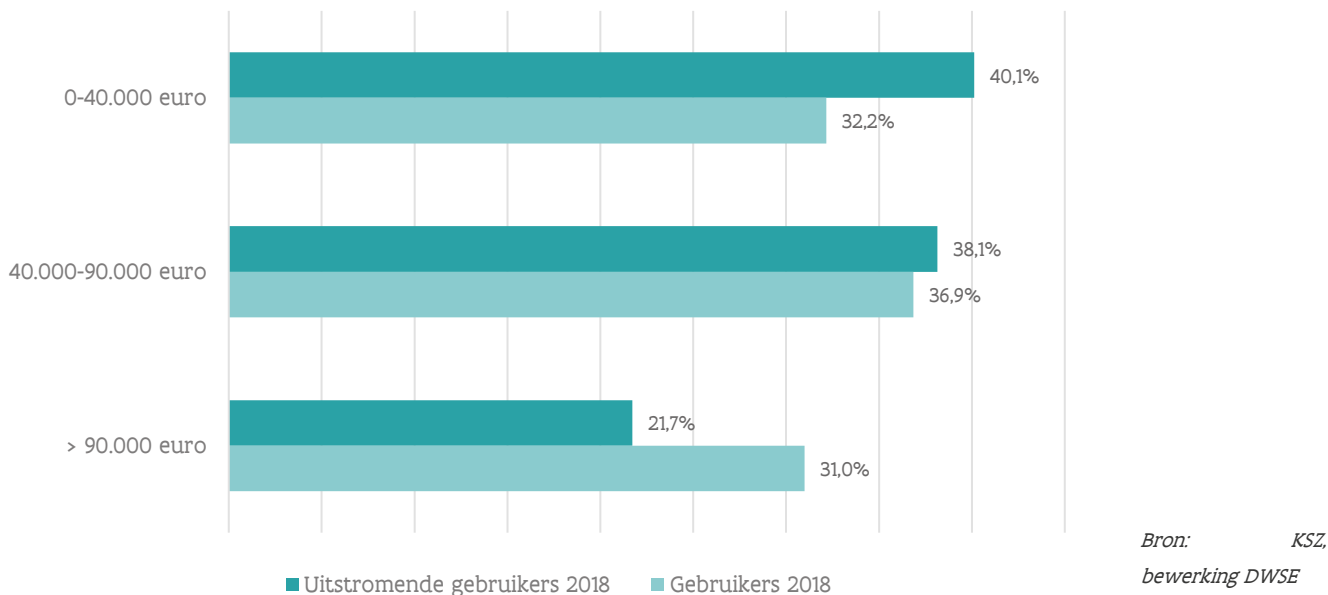
Figuur 12 toont het gezinsinkomen (of huishoudinkomen) van de gebruikers in 2018 (het meest recente jaar waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn bij KSZ) en van voormalige, of uitstromende gebruikers in 2018 – d.w.z. personen die gebruik maakten van dienstencheques in 2017, maar niet in 2018. De variabele gezinsinkomen betreft een sommatie van brutolonen en -uitkeringen van alle personen in het huishouden die ouder zijn dan 18 jaar. Het is een accuratere manier om het inkomen van gebruikers te meten dan enkel te kijken naar de lonen van de gebruiker omdat de persoon die de dienstencheques aanschaft niet per definitie het grootste deel van het inkomen inbrengt.

10,2% van de gebruikers in 2018 heeft een gezinsinkomen op jaarbasis van tussen de 10.000 en 20.000 euro, 11,2% van tussen 20.000 en 30.000 euro, en nog eens 9,5% van tussen de 30.000 en 40.000 euro. Ongeveer één derde van de gebruikers heeft een gezinsinkomen lager dan 40.000 euro, iets meer dan één derde heeft een inkomen van tussen de 40.000-90.000 euro, en nog eens één derde heeft een inkomen van meer dan 90.000 euro op jaarbasis. We kunnen deze gegevens helaas niet vergelijken met gegevens over de gezinsinkomens van de algemene Vlaamse bevolking omdat we hier niet over beschikken. Wel hebben we informatie over de voormalige gebruikers (Figuur 12) waarbij onmiddellijk opvalt dat lagere inkomens vaker uitstromen dan hogere inkomens in vergelijking met de algemene gebruikerspopulatie. Van alle

uitstromers had 40,1% een inkomen lager dan 40.000 euro vergeleken met 32,2% in de algemene gebruikerspopulatie met een dergelijk inkomen. Pas voorbij een gezinsinkomen van 80.000 euro komt uitstroom relatief gezien minder vaak voor. Er lijkt dan ook een verband te bestaan tussen gezinsinkomen en uitstroom, waarbij gebruikers met een lager inkomen vaker uitstromen. Met andere woorden: het stelsel is minder toegankelijk voor gebruikers met een lager inkomen.

Figuur 12: Gezinsinkomen op jaarbasis van gebruikers in 2018 en voormalig gebruikers (gebruikers in 2017, maar niet in 2018)

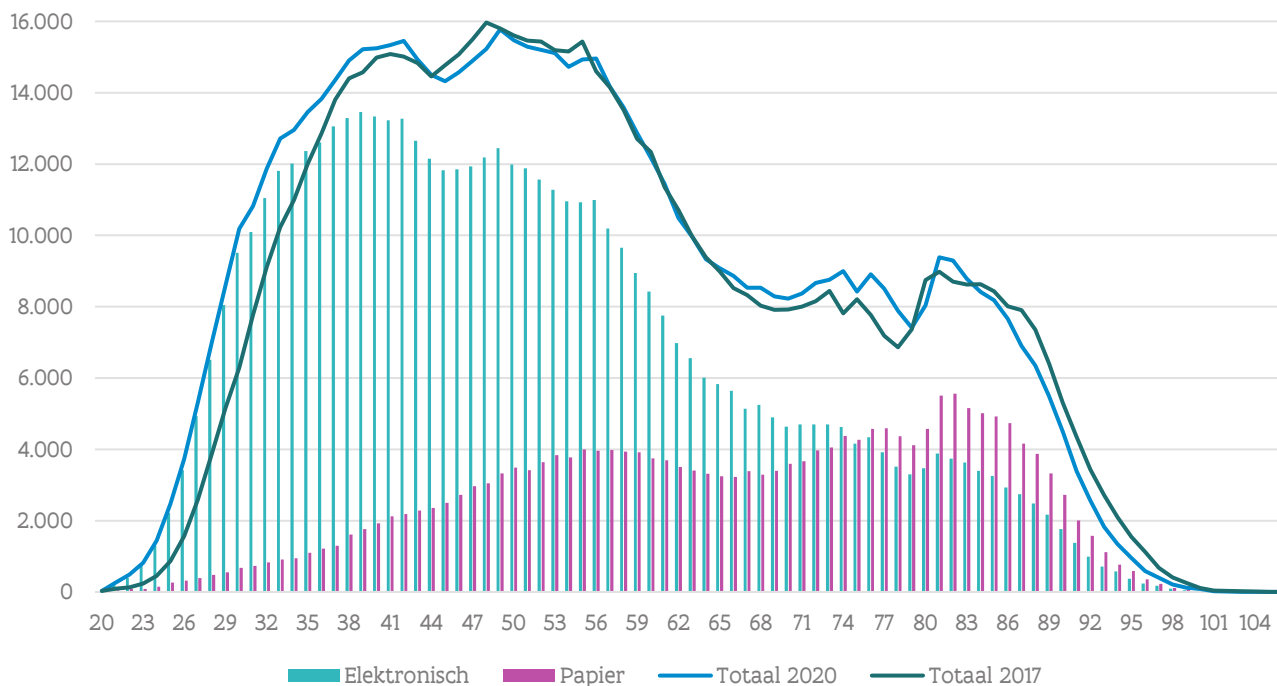

3.3 GEBRUIK ELEKTRONISCHE DIENSTENCHEQUES

Sinds 2016 stellen we een stijging in het aandeel elektronische dienstencheques vast. In 2020 maakte 70,13% van de gebruikers gebruik van elektronische dienstencheques¹¹. In 2021 is dit verder gestegen naar 74,51%.

¹¹ Minstens 1 elektronische dienstencheque besteld. Het is mogelijk dat ze in de loop van het jaar zijn overgestapt van papieren naar elektronische dienstencheques, en dus meer papieren cheques bestelden dan elektronische.

Figuur 13: Volume van het aantal aangekochte cheques naar leeftijd en dragertype

Bron: KSZ, bewerking DWSE

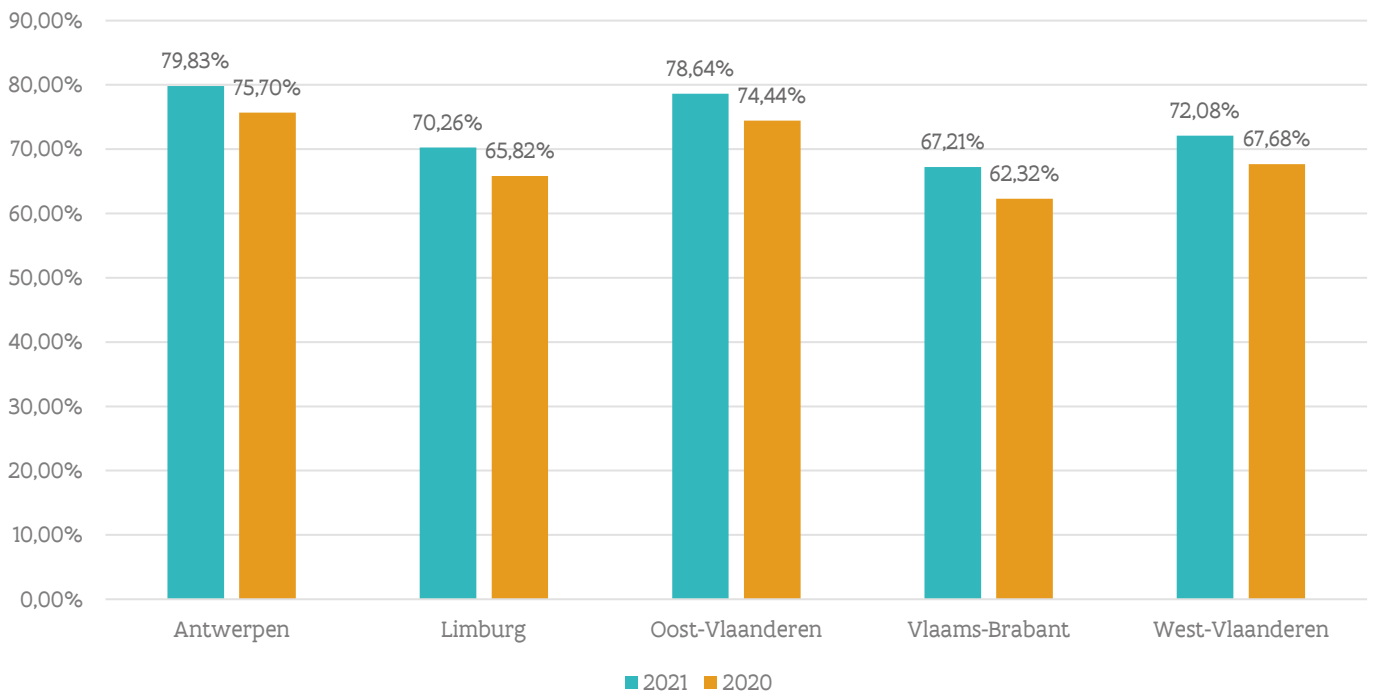
Figuur 13¹² toont de leeftijdsstructuur van de gebruikers naar de totale consumptie van cheques en naar het type drager (elektronisch of papier) voor 2017 en 2020. De totale consumptie van cheques piekt tussen de 38 jaar en de 56 jaar en bereikt dan een nieuw plateau tussen 69 en 85 jaar. Dit plateau gaat gepaard met een overgang naar voornamelijk papieren cheques. Vanaf 75 jaar worden er meer papieren cheques dan elektronische cheques gebruikt. Het gebruik van het aantal papieren cheques neemt duidelijk toe met de leeftijd. De figuur toont verder dat de consumptie in 2020 een stuk hoger lag dan in 2017 aan zowel de onderkant (tot en met 42 jaar) als aan de bovenkant (vanaf 66 jaar) van de leeftijdsstructuur, hoewel de consumptie na 83 jaar weer iets lager ligt dan in 2017. Voor 2021 zien we quasi dezelfde resultaten als in 2020. Het procentuele aandeel van het gebruik van elektronische cheques over alle leeftijdscategorieën heen is wel gestegen in 2021 ten opzichte van 2020. Over het algemeen stellen we vast dat bij jongere gebruikers het gebruik van elektronische dienstencheques meer is ingeburgerd dan bij de oudere gebruikers. Naarmate de leeftijd van de dienstenchequegebruiker toeneemt, daalt het percentage gebruikers van elektronische dienstencheques.

Verder zien we in figuur 14 dat de provincies waar het meeste aantal gebruikers wonen, ook in verhouding het hoogste aantal gebruikers van elektronische dienstencheques. In Antwerpen waren er in 2021 79,83% gebruikers die gebruik maakten van elektronische dienstencheques. Voor Oost-Vlaanderen bedroeg het aandeel 78,64%. Vlaams-Brabant kent nog steeds het laagste aandeel gebruikers van elektronische cheques.

¹² Cijfers elektronisch/papier hebben betrekking op 2020.

Zoals overheen de verschillende leeftijdscategorieën zien we ook een algemene stijging tussen 2020-2021 bij alle provincies.

Figuur 14: Aandeel gebruikers met elektronische dienstencheques per provincie in het Vlaams Gewest (2020-2021)

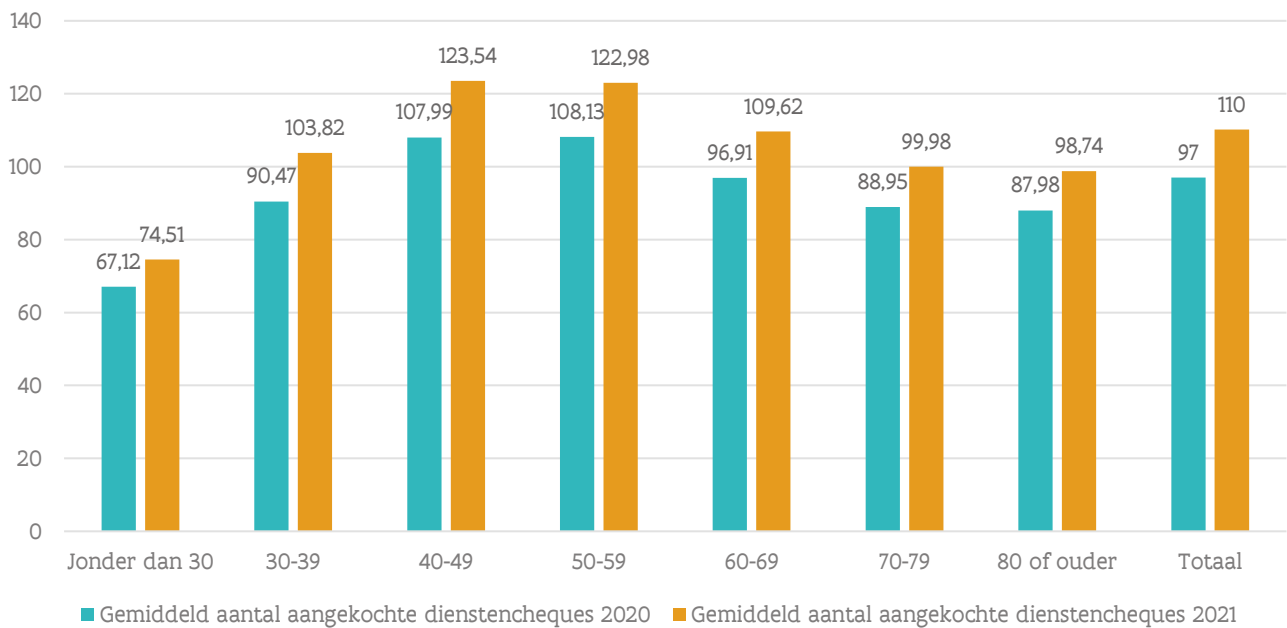
bron: Sodexo, bewerking DWSE

3.4 FREQUENTIE VAN HET GEBRUIK VAN DIENSTENCHEQUES

In figuur 15 wordt het gemiddeld aantal aangekochte cheques op jaarbasis per leeftijdscategorie weergegeven voor 2020 en 2021. Over het algemeen stellen we een stijging van het aantal aangekochte dienstencheques vast ten opzichte van 2020. Dit geldt voor alle leeftijdscategorieën. 2020 was een speciaal jaar met de uitbraak van corona. De coronacrisis heeft invloed gehad op het koopgedrag van de dienstenchequegebruikers. In 2021 daarentegen lijken deze effecten al wat af te nemen. Vandaar dat we ook een stijging zien in de aankoop.

Figuur 15: Gemiddeld aantal aangekochte cheques naar leeftijdscategorie (2020-2021)

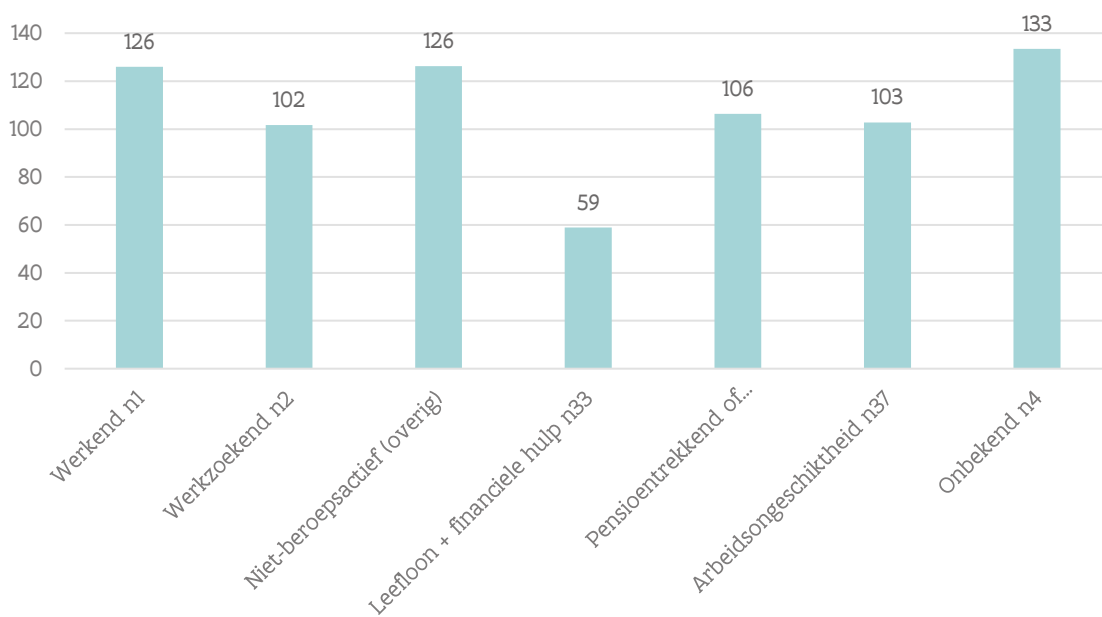

Bron: Sodexo, bewerking DWSE

Daarnaast zien we weinig verandering in de verhouding van het gebruik naar leeftijd. Het blijft het hoogst bij veertigers en vijftigers, dikwijls een drukke levensfase met opgroeiende kinderen en een baan. De groep zestigers is de op twee na grootste verbruikers. Opvallend is dat deze groep sterk achtervolgd wordt door de groep 30-39 jarigen. Deze groep is sterk toegenomen in vergelijking met 2020. Het effect van corona is bij deze groep afgenomen waardoor ze terug richting het niveau van 2019 gaan. Bij de gebruikers boven de 70 jaar valt de aankoop iets sterker terug, waarschijnlijk omdat op dat moment de zorg voor de kinderen wegvalt, ze vaker alleenstaand zijn, vaker kleiner gaan wonen of net minder financiële middelen hebben. Het verbruik binnen de gebruikers onder de 30 jaar tot slot, is beduidend lager dan in de andere leeftijdsgroepen. Mogelijk spelen financiële motieven hier een rol, aangezien deze leeftijdsgroep doorgaans nog minder ver staat in de professionele loopbaan, alsook het feit dat ze mogelijks in een kleinere woning leven en er nog geen kinderen in het huishouden zijn, waardoor de huishoudelijke taken minder omvangrijk zijn.

We bekijken de frequentie van het gebruik van de dienstencheques naar arbeidsmarktpositie in figuur 16. Werkende gebruikers consumeren ook gemiddeld meer cheques op jaarbasis dan de meeste andere groepen, behalve de gebruikers met onbekend statuut. Aangezien dit een kleine groep is, is het niet onaannemelijk dat deze groep voor een groot deel bestaat uit huisvrouwen of -mannen die een partner hebben met een inkomen of personen wiens partner het gezinspensioen ontvangt. Ook de groep met overige niet-beroepsactieven gebruikt gemiddeld veel dienstencheques (als zij gebruik maken van dienstencheques, wat weliswaar niet vaak gebeurt). Pensioentrekkenden, de andere grote groep binnen de gebruikers, gebruiken op jaarbasis gemiddeld 20 cheques minder dan gebruikers die werken.

Figuur 16: Gemiddeld aantal aangekochte cheques naar arbeidsmarktpositie

Bron: KSZ, bewerking DWSE

3.5 ANALYSE VAN DE NIEUWE GEBRUIKERS

In tabel 8 wordt gefocust op de gebruikers die in 2021 voor het eerst dienstencheques hebben besteld. Dit wordt wel pas gerekend vanaf de regionalisering (1 januari 2016). Dit betekent dat gebruikers die in 2021 voor het eerst sinds 2016 dienstencheques besteld hebben, worden gezien als nieuwe gebruiker, ook als ze al voor 2016 dienstencheques zouden gebruikt hebben.

In 2021 telden we 76.519 nieuwe gebruikers. Dit is een toename ten opzichte van 2020. Bij de nieuwe gebruikers is de totale bevolkingsgroep onder de 39 jaar het grootst. Vooral de groep van nieuwe gebruikers tussen 30 en 39 jaar is het grootst. Dit wijst er nogmaals op dat dienstencheques hoogstwaarschijnlijk de combinatie tussen gezin en werk in de drukke levensfase, één van de drie doelstellingen van het stelsel, ondersteunen. Bij de leeftijdsgroepen boven de 40 jaar ligt het aandeel nieuwe gebruikers steeds lager naarmate de stijging in leeftijd.

Als we kijken naar de regionale spreiding van de nieuwe gebruikers, zijn alle provincies quasi evenredig vertegenwoordigd met hun aandeel in de totale dienstenchequepopulatie.

Tabel 8: Leeftijd en woonplaats nieuwe dienstenchequegebruikers

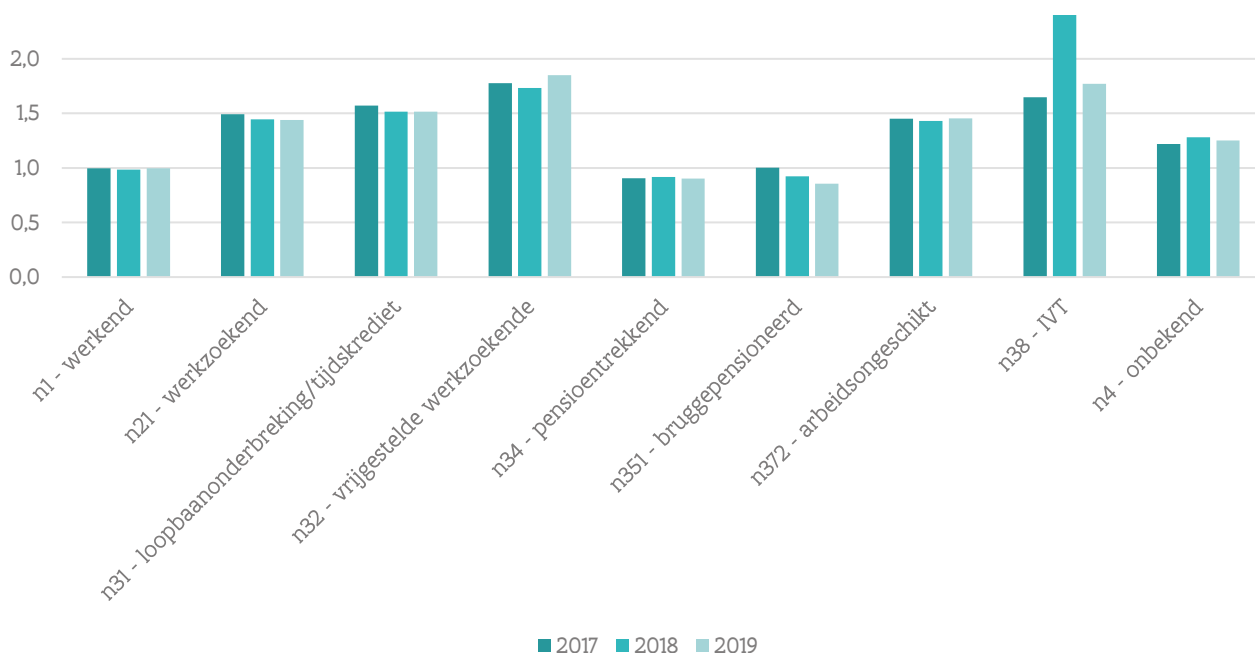
		Aantal nieuwe DC gebruikers	Aandeel in nieuwe DC gebruikers	Aandeel in totaal aantal DC gebruikers
Leeftijd	Minder dan 30j.	12.054	15,75%	1,60%
	30-39j.	18.828	24,61%	2,49%
	40-49j.	11.104	14,51%	1,47%
	50-59j.	9.705	12,68%	1,29%
	60-69j.	7.703	10,07%	1,02%
	70-79j.	8.427	11,01%	1,12%
	80j. of meer	8.698	11,37%	1,15%
	Totaal	76.519	100%	10,13%
Woonplaats	Antwerpen	21.186	27,69%	2,81%
	Limburg	9.440	12,34%	1,25%
	Oost-Vlaanderen	16.765	21,91%	2,22%
	Vlaams-Brabant	14.811	19,36%	1,96%
	West-Vlaanderen	14.303	18,70%	1,89%
	Totaal	76.505	100%	10,13%

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Vervolgens bekijken we in figuur 17¹³ de arbeidsmarktpositie van de nieuwe gebruikers – m.a.w. de personen die in een bepaald jaar voor het eerst gebruik maakten van dienstencheques – op basis van verrijkte KSZ-gegevens. Om de arbeidsmarktpositie te analyseren zijn gegevens van 2019 opnieuw het meest recent. De verhouding tussen de nieuwe en bestaande gebruikers ligt voor de werkenden, de grootste groep gebruikers, ongeveer op 1. Dat wil zeggen dat het aandeel nieuwe dienstenchequegebruikers dat werkt ongeveer even groot is als het aandeel reeds bestaande dienstenchequegebruikers dat werkt. Dat geeft ook aan dat de verschuiving in het aandeel werkenden geconstateerd in figuur 17 ook eerder wijst op een verschuiving binnen statuten – namelijk, reeds bestaande gebruikers die in 2017 niet-beroepsactief of werkzoekende waren (of van wie het statuut onbekend was) waren in 2019 werkend. Het aandeel pensioentrekkende nieuwe gebruikers ligt lager dan 1 – het aandeel pensioentrekkenden lijkt zo enigszins af te nemen jaarlijks. Logischerwijs is er ook een deel van de bestaande gebruikers dat jaarlijks op natuurlijke wijze van werkend naar pensioentrekkend verschuift, waardoor dit statuut toch relatief stabiel blijft in haar totale aandeel. Opvallend is dat er relatief veel nieuwe gebruikers zijn met een onbekend statuut, en dat de verhouding tussen nieuwe en bestaande gebruikers hoger is voor alle andere, kleinere statuten (werkzoekenden, IVT, arbeidsongeschikten), terwijl hun totale aandeel niet of nauwelijks lijkt toe te nemen binnen de gebruikerspopulatie. De belangrijkste nuance daarbij is dat figuur 17. verhoudingen weergeeft terwijl de absolute aantallen van deze statuten onder de dienstencheque gebruikers zeer klein blijven – ondanks dat er duidelijk jaarlijks meer nieuwkomers zijn met deze statuten.

¹³ Een verhouding van boven de 1,0 geeft aan dat er verhoudingsgewijs meer personen met dat statuut voor het eerst dienstencheques gebruikten dan er al gebruikers met datzelfde statuut waren. Statuten die 0,1% of minder van de totale gebruikerspopulatie beslaan, zijn hier weggelaten.

Figuur 17: Verhouding tussen nieuwe (instromende) en bestaande gebruikers naar arbeidsmarktpositie

Bron: KSZ, bewerking DWSE

3.6 TYPE HUISHOUDELIJKE ACTIVITEITEN

Een dienstencheque kan gebruikt worden voor hulp bij verschillende types huishoudelijke activiteiten:

- Poetshulp
- Strijkhulp buitenshuis
- Boodschappendienst
- Mindermobielenvervoer

Als een cheque wordt ingediend door een erkende onderneming wordt door de uitgiftemaatschappij ook ingelezen voor welk type activiteit de cheque wordt ingediend.

In tabel 9 wordt weergegeven wat de verhouding van de verschillende type activiteiten is binnen het totaal aantal ingediende cheques in 2020-2021. Bij elektronische cheques kan slechts één activiteit worden ingegeven, bij een papieren cheque kan een gebruiker meerdere vakjes aankruisen of kan de cheque onleesbaar zijn, waardoor er enige ruis op deze data zit. Dit is echter beperkt ten opzichte van het volledige aantal cheques dat wordt ingediend (zie onderste rij: combinatie of onleesbaar).

In 2021 is er weinig veranderd ten opzichte van 2020. Poetshulp blijft veruit de grootste categorie. Bij de andere activiteiten liggen de aandelen veel lager. Ten opzichte van het totale verbruik op jaarbasis, is het aandeel van de boodschappendienst en het mindermobielenvervoer zelfs bijna verwaarloosbaar.

Tabel 9: Aantal ingediende dienstencheques per type activiteit (2020-2021)

Soort	2020		2021	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Poetshulp	71.691.441	96,38%	81.124.133	96,57%
Strijkhulp	2.356.749	3,17%	2.545.355	3,03%
Boodschappendienst	51.463	0,07%	41.015	0,05%
Mindermobielenvervoer	129.853	0,17%	139.101	0,17%
Combinatie of leeg	158.105	0,21%	154.275	0,18%

bron: Sodexo, bewerking DWSE

4 ANALYSE VAN DE DIENSTENCHEQUEWERKNEMER

In dit hoofdstuk wordt het profiel van de dienstenchequewerknemer in 2019 en 2020 toegelicht. Voor deze analyse werd, in navolging van eerdere jaarrapporten, gebruik gemaakt van de rijke data beschikbaar bij de KSZ. Er zijn echter enkele belangrijke verschillen geweest met eerdere data-aanvragen wat betreft de geanalyseerde populatie.

- Data voor de werknemers verzameld door Sodexo voor de jaren 2016-2020 werd aangeleverd ter verrijking aan de KSZ naast de selectie op basis van de variabele *ProximityJobs* bij de KSZ, waar in eerdere jaren enkel werd geselecteerd op basis van de variabele *ProximityJobs*. Met de gegevens van Sodexo wordt het mogelijk om een uitgebreidere analyse te doen van profielkenmerken van personen werkend, maar niet wonend in het Vlaams Gewest, terwijl de selectie op variabele *ProximityJobs* dit niet toelaat. Dit geeft voor deze jaartallen een completer beeld van de volledige werknemerspopulatie die bereikt wordt door de maatregel.
- Zowel gegevens over het aantal jobs als het aantal personen tewerkgesteld in het stelsel werden opgevraagd. Hierdoor krijgen we een beter beeld van het aantal personen die meerdere DC-jobs uitoefenen. De jobkenmerken worden besproken in een volgend hoofdstuk.
- De aangevraagde gegevens zijn niet geaggregeerd zoals bij vorige jaarrapporten maar op individueel niveau, wat complexere analyses toelaat.

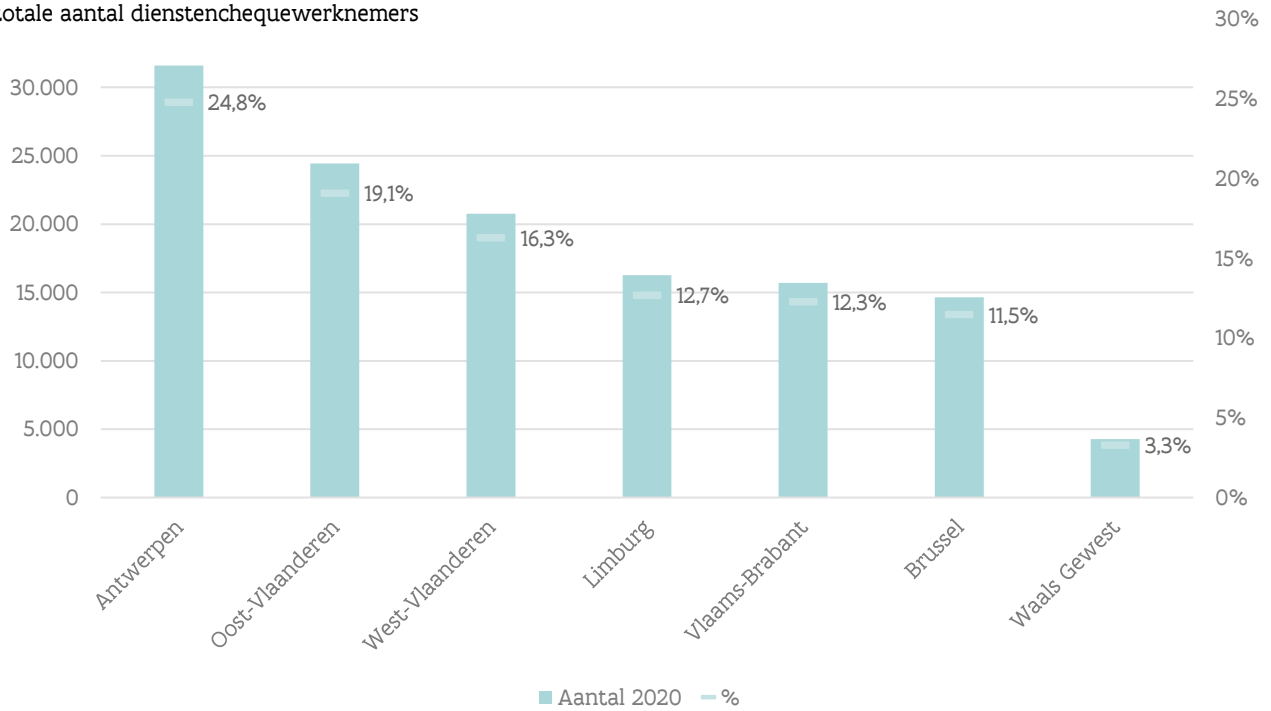
Door deze combinatie aan wijzigingen zijn de gegevens die worden gerapporteerd in dit jaarrapport weliswaar niet volledig vergelijkbaar met eerdere jaarrapporten. Waar mogelijk wordt een vergelijking geboden met het meest recente jaar met Sodexo-gegevens (2016). Daarnaast wordt een vergelijking geboden met gegevens uit 2010 en 2015 (enkel op basis van *ProximityJobs*) met de voetnoot dat deze gegevens beperkt zijn tot werknemers woonachtig in Vlaanderen.

4.1 PROFIELKENMERKEN EN DE WOONSTPROVINCIE VAN DE DIENSTENCHEQUEWERKNEMER

Een eerste constatering die volgt uit deze figuur is dat er in 2020 127.699 personen tewerkgesteld werden in het dienstenchequestelsel op basis van de populatie afgebakend zoals in tabel 1. Figuur 17 geeft de verdeling van het werknemersbestand naar woonprovincie in 2020. Bijna een kwart van alle personen tewerkgesteld in de dienstenchequesector in Vlaanderen, is woonachtig in de provincie Antwerpen. Opmerkelijk is vooral het hoge aandeel Brusselaars dat in Vlaanderen tewerkgesteld is in het DC-stelsel: 11,5% van het volledige werknemersbestand in 2020. 3,3% van de poetshulpen actief in Vlaanderen woont ergens in het Waals Gewest.

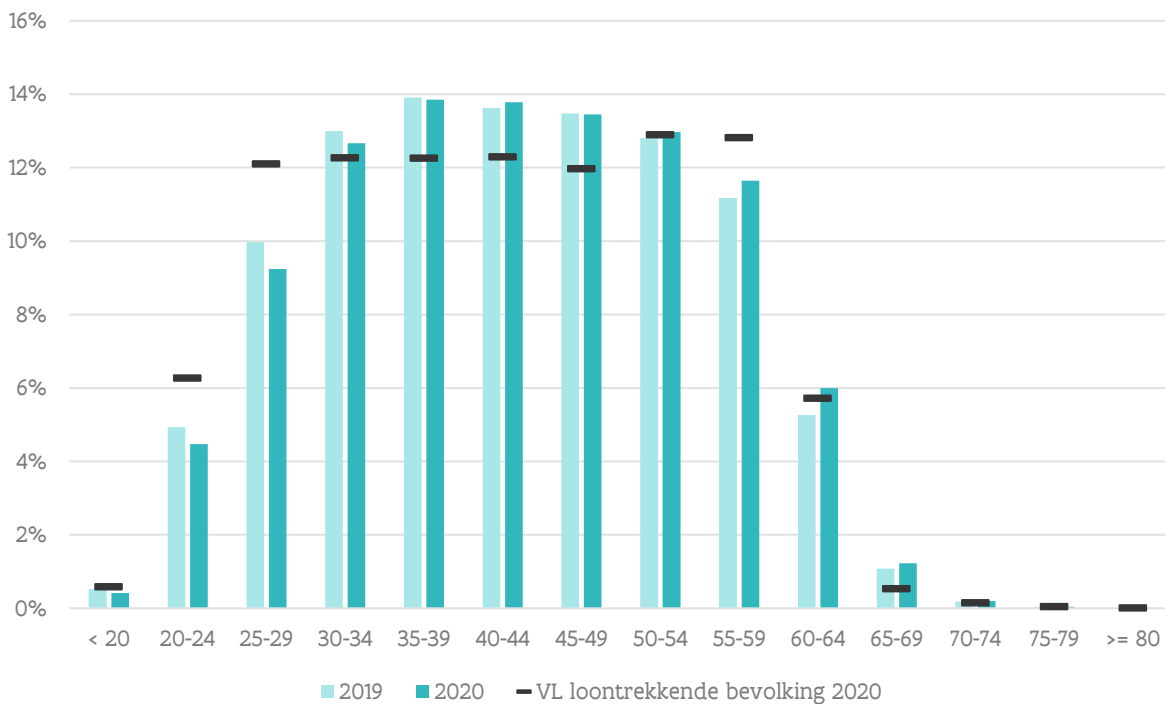
In totaal woont bijna 15% van de poetshulpen actief in het Vlaams Gewest dus in één van de andere Belgische gewesten. Daarnaast is het opvallend dat er in 2020 4.000 werknemers minder zijn dan in 2019, waarschijnlijk het gevolg van de coronacrisis.

Figuur 18: De woonstprovincie van de dienstenchequewerknemers tewerkgesteld in Vlaanderen in 2020 in % van het totale aantal dienstenchequewerknemers

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Figuur 19: De leeftijdsstructuur van de dienstenchequewerknemers in 2020 in % van het totale aantal dienstenchequewerknemers

Bron: KSZ, bewerking DWSE

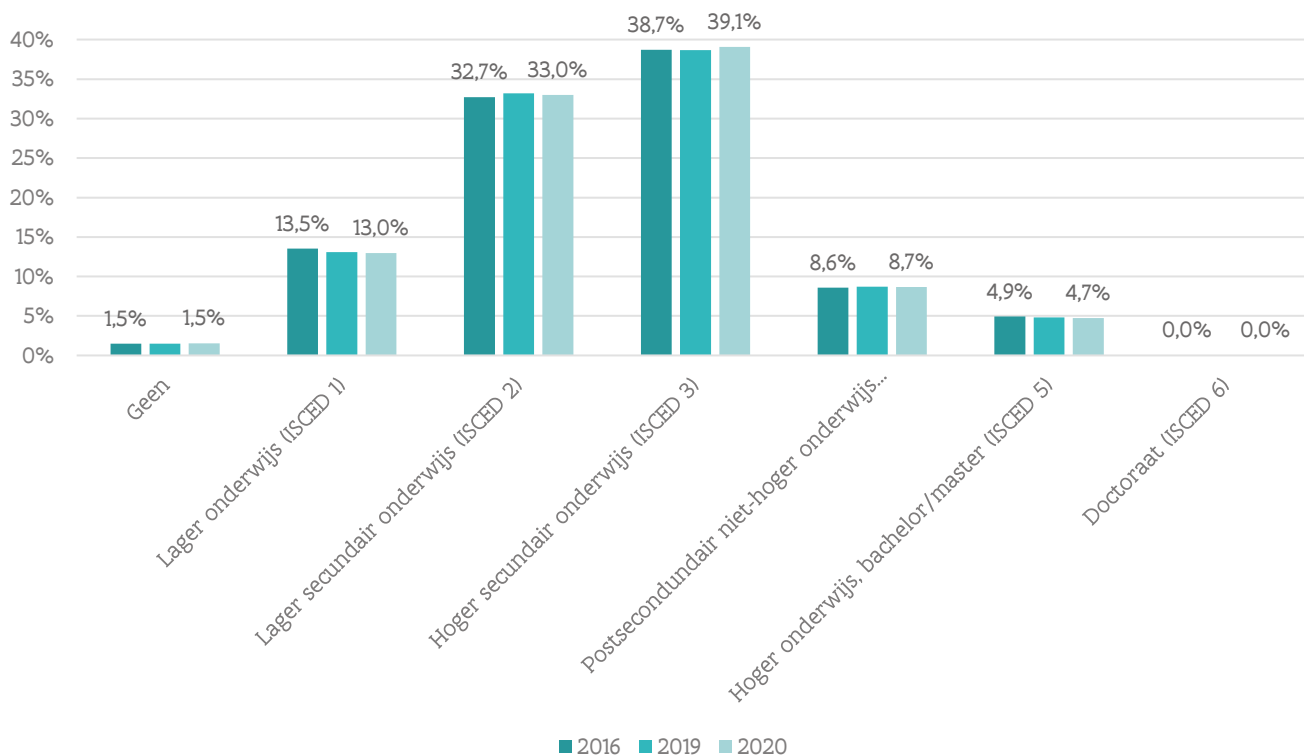
Figuur 18 toont de verdeling van de dienstenchequewerknemers naar leeftijd voor 2019 en 2020. Opmerkelijk is dat in 2020 relatief veel jongere werknemers (< 35 jaar) uit het bestand verdwenen, terwijl vooral het aandeel oudere werknemers (50+ jaar) toenam, in relatieve zin. We constateren dat de leeftijdsstructuur van de DC-werknemers iets afwijkt van dat van de Vlaamse loontrekkende bevolking. Dienstenchequewerknemers zijn relatief vaker tussen de 30-49 jaar oud. De genderverdeling van de dienstenchequewerknemers ligt rond de 97%/3% (vrouw/man) in 2019 en 2020.

Tot slot kijken we nog naar het opleidingsniveau van de dienstenchequewerknemers in figuur 20¹⁴. De opleidingsgegevens waarover KSZ beschikt betreffen censusgegevens. Aangezien de laatste volledige census in België uit 2001 stamt (vanaf 2011 vinden enkel nog updates plaats op basis van administratieve bronnen), zijn deze gegevens niet meer bijzonder volledig. Bovendien zijn de resultaten van de administratieve update van 2021 nog niet beschikbaar. Voor alle personen die naar België verhuisden, meerderjarig werden of een opleiding afrondden sinds 2011, is er dus helaas geen informatie beschikbaar. Dat wil ook zeggen dat het aandeel personen voor wie geen informatie beschikbaar is jaarlijks toeneemt. In 2016 was dit aandeel nog 34,6%, terwijl dit in 2019 en 2020 reeds gestegen was tot respectievelijk 42,9% en 44,8%. Hou er bij de interpretatie van deze gegevens dus rekening mee dat voor bijna de helft van de personen in 2019 en 2020 geen informatie beschikbaar was. Deze personen worden niet weergegeven in de figuur.

¹⁴ Het aandeel personen van wie het opleidingsniveau onbekend is, ligt in 2020 op 44,8%. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de censusgegevens inmiddels wat verouderd zijn en met het feit dat het opleidingsniveau van immigranten vaak onbekend is. Deze groep is niet opgenomen in de figuur

Figuur 20: Opleidingsniveau van de dienstenchequewerknemers op basis van censusgegevens uit 2011 en eerder in % van eht totale aantal dienstenchequewerknemers

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Het merendeel van de poetshulpen heeft op z'n minst lager secundair onderwijs genoten. Een groot aandeel (39,1%) heeft zelfs hoger secundair onderwijs gevolgd. Het aandeel personen met enkel lager onderwijs daalt bovendien sinds 2016 terwijl het aandeel personen met lager- en hoger secundair onderwijs licht toeneemt. Toch heeft in 2020 8,7% van de poetshulpen postsecundair onderwijs genoten heeft 4,7% zelfs hoger onderwijs genoten, zoals een bachelor of een master. Het algemeen onderwijsniveau van de poetshulpen lijkt iets te zijn toegenomen sinds 2016.

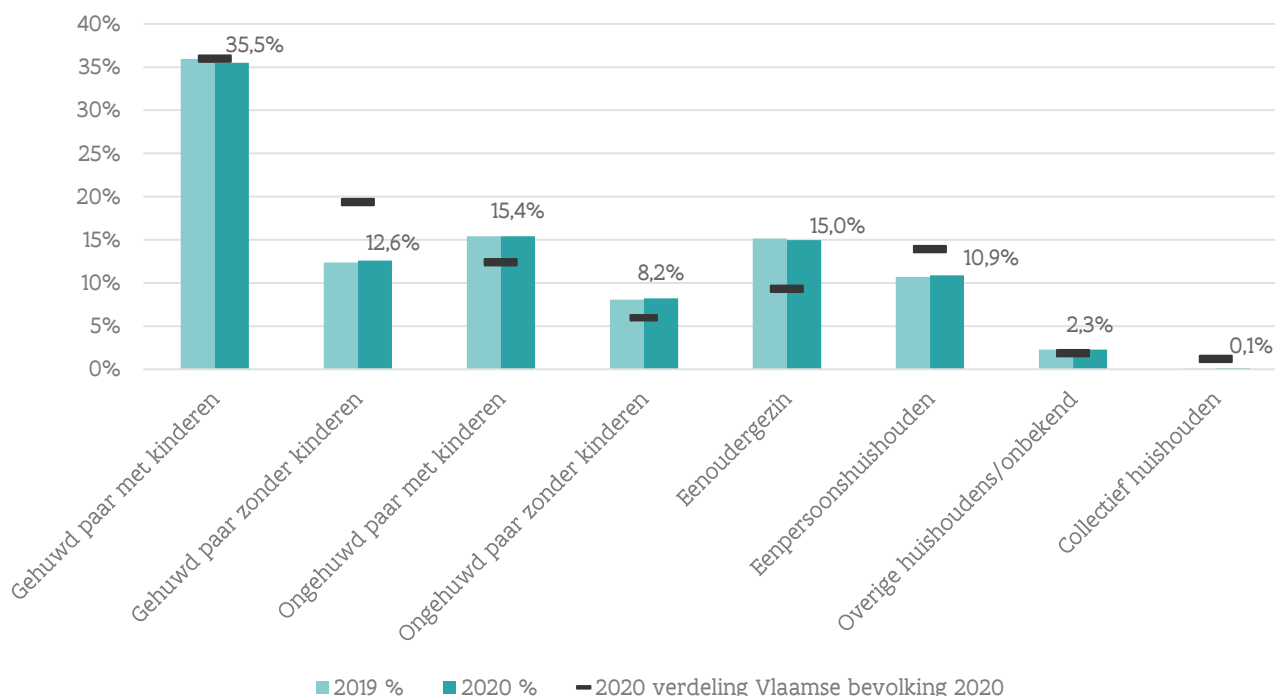
4.2 SOCIAAL-ECONOMISCHE SITUERING VAN DE DIENSTENCHEQUEWERKNEMER

Eén van de doelstellingen van het dienstenchequestelsel is jobcreatie voor kortgeschoolden die moeilijkheden ervaren met het vinden van een job in de reguliere arbeidsmarkt. In die zin is het belangrijk om de sociaaleconomische situering van de dienstenchequewerknemer te evalueren: biedt de dienstenchequejob een verbetering in de sociaaleconomische situatie van haar werknemers? Deze vraag is lastig te beantwoorden op basis van descriptieve statistieken maar er wordt hier een aanzet gemaakt.

Ten eerste valt in figuur 21 op dat het aandeel eenoudergezinnen een stuk hoger (15,1% in 2020) ligt dan in de algemene bevolking (9,3%) – een duidelijk teken dat het dienstenchequestelsel de arbeidsparticipatie

van alleenstaande moeders/vaders bevordert. Ook het aandeel personen uit een ongehuwd paar met kinderen (15,4%) ligt iets hoger dan in de Vlaamse bevolking (12,4%). De verdeling van het werknemersbestand naar huishoudpositie is zeer stabiel doorheen de tijd.

Figuur 21: Huishoudtype van de dienstenchequewerknemers

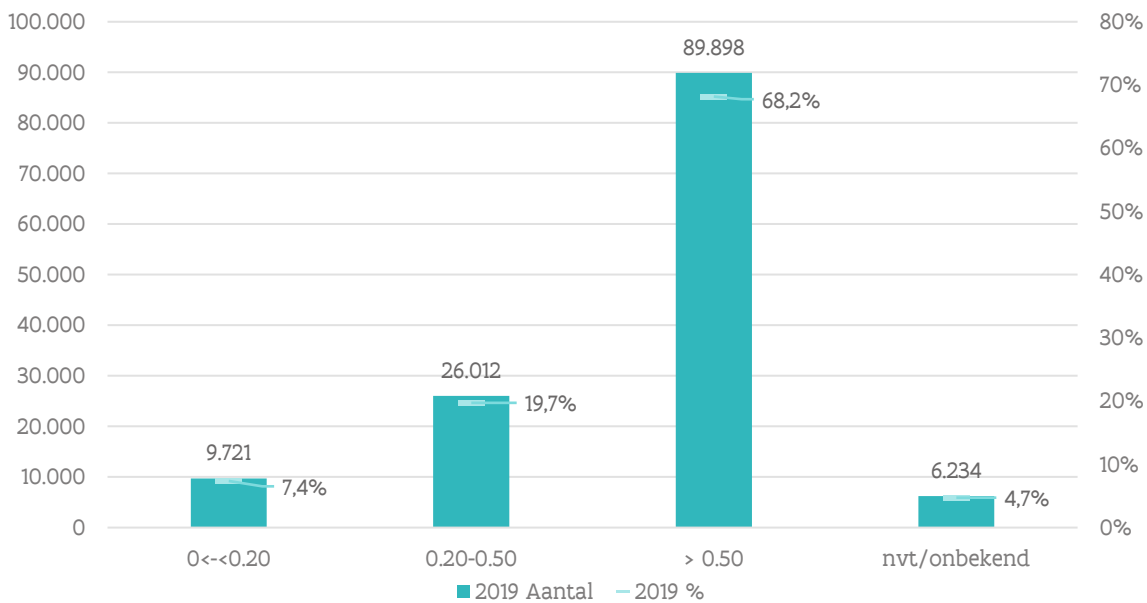

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Sommige variabelen waren ten tijde van de analyses nog niet (volledig) beschikbaar voor 2020 bij het DWH, zoals de variabele werkintensiteit. Deze variabele meet in welke mate een gezin gezien kan worden als ‘arbeidsrijk’ of ‘arbeidsarm’¹⁵. In 2019 had het merendeel van de werknemers (68,2%) een huishouden met een werkintensiteit van > 0.5, een indicatie van een arbeidsrijk huishouden (figuur 22). 7,4% van de werknemers bevond zich in een huishouden met een lage arbeidsintensiteit (< 0.2). Nog eens 19,7% bevindt zich in een huishouden met een relatief lage werkintensiteit (0.2 - 0.5). Het is aannemelijk dat voor een groot deel van deze huishoudens de DC-job de enige job in het huishouden is. Voor nog eens 4,7% van de werknemers werd de werkintensiteit niet berekend of kon deze niet berekend worden, o.a. van personen ouder dan 59 jaar.

¹⁵ De werkintensiteit wordt op jaarlijkse basis berekend en gaat voor elke maand het arbeidsvolume na van alle gezinsleden op arbeidsleeftijd (18-59 jaar). Dit wordt afgezet tegen de potentiële arbeidsprestaties op gezinsniveau in de veronderstelling dat alle gezinsleden op arbeidsleeftijd een jaar lang voltijds zouden werken. Indien de gezinsleden gezamenlijk minder dan 20% van de potentiële werktijd aan de slag waren spreekt men van ‘werkarme’ gezinnen. Deze ‘low work intensity’ (<20%) wordt in het kader van de EU2020-strategie gehanteerd als een indicator voor armoede in de strijd tegen sociale uitsluiting (Stijn Braes en Wim Herremans (2012), Low Work Intensity at Household Level, Steunpunt WSE). Indien de gezinsleden gezamenlijk meer dan 50% van de potentiële werktijd werken spreekt men van ‘werkrijke’ gezinnen. Het gaat hier vooral over voltijdse banen en over meerdere arbeidsinkomens in het gezin. Bij gezinnen die tussen >20 en <50% scoren gaat het vooral over (grote) deeltijdbanen.

Figuur 22: Werkintensiteit van de dienstenchequewerknemersgezinnen in 2019

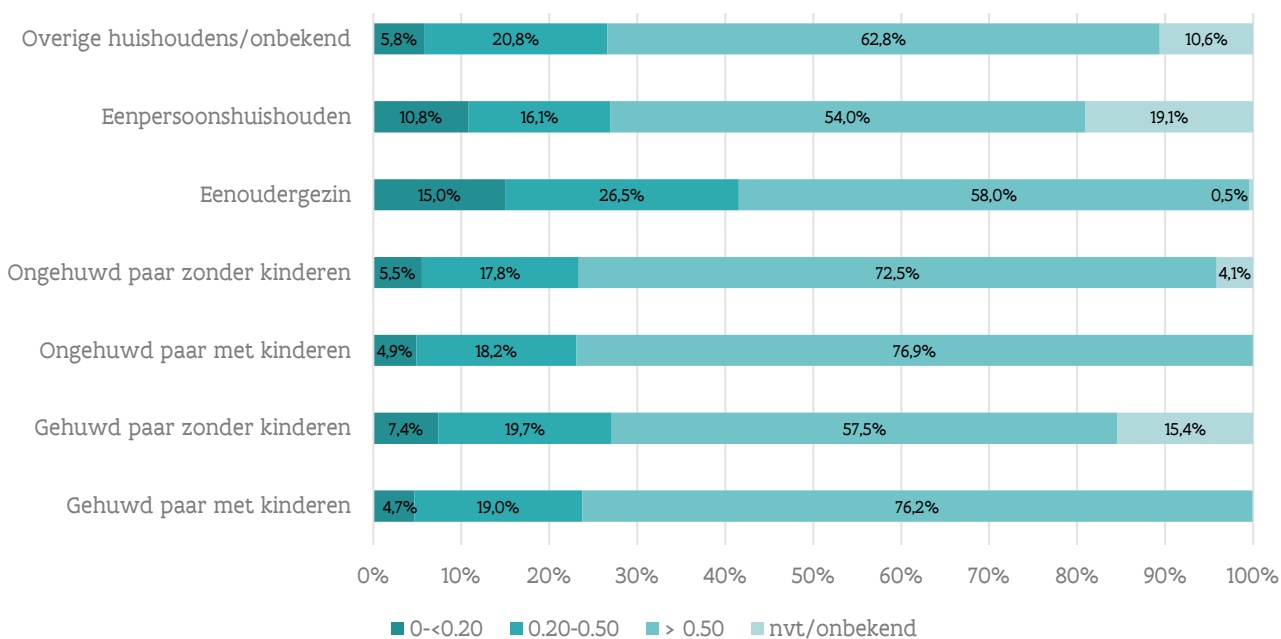

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Een verdere analyse van de werkintensiteit kan gemaakt worden door huishoudtype te kruisen met werkintensiteit. In figuur 23 zien we duidelijk dat eenoudergezinnen het vaakst een lage werkintensiteit hebben, vermoedelijk te verklaren vanwege de vele huishoudelijke en zorgtaken waarmee een alleenstaande ouder wordt geconfronteerd. Eenpersoonshuishoudens (exclusief studenten¹⁶) hebben ook relatief vaak een lage werkintensiteit. Het meest in het oog springende resultaat is wellicht dat dienstenchequewerknemers in een gehuwd paar zonder kinderen ook relatief vaak een lage werkintensiteit hebben. Hoewel in sommige gevallen de partner van de dienstenchequewerknemer wellicht al met (vervroegd) pensioen zal zijn, suggereert dit ook dat de dienstenchequejob een bescherming tegen armoede is voor zowel jonge koppels zonder kinderen als oudere koppels zonder kinderen, van wie de partner van de dienstenchequewerknemer werkloos is of niet actief is op de arbeidsmarkt. Voor deze twee huishoudtypes (eenpersoonshuishoudens en gehuwde paren zonder kinderen) is de werkintensiteit bovendien vaak onbekend, vermoedelijk omdat deze personen ouder zijn dan 59 jaar waardoor hun werkintensiteit niet berekend wordt.

¹⁶ Zie de nota van het DWH over de berekening van deze variabele: https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/dwh_page/content/websites/datawarehouse/others/lwi-indicator.html

Figuur 23: Verdeling van de werknemerspopulatie naar huishoudtype en werkintensiteit

Bron: KSZ, bewerking DWSE

4.3 TEWERKSTELLING VAN PERSONEN MET EEN MIGRATIEACHTERGROND IN HET DIENSTENCHEQUESTELSEL

Een belangrijke subdoelstelling van het dienstenchequestelsel is het bevorderen van de tewerkstelling van kwetsbare personen, in het bijzonder kortgeschoolde vrouwen met een migratieachtergrond, aangezien deze personen vaker geen job hebben (Gaasendam & Vandenberghe, 2021) en meer obstakels ondervinden op de arbeidsmarkt (Lens et al., 2021). In welke mate slaagt het stelsel erin deze doelgroep te bereiken? Figuur 24 toont de verdeling naar herkomst in 2020. Bij het analyseren van deze categorieën moet rekening worden gehouden met het feit dat sommige categorieën in het DWH veel breder zijn dan andere. Oost-EU, bijvoorbeeld, omvat als categorie veel meer landen die bovendien een veel grotere totale bevolking hebben dan de categorie Turkije, die slechts op één land betrekking heeft. Het is daarom nuttiger om het aandeel tewerkgestelden in de sector met een bepaalde herkomst te vergelijken met het aandeel loontrekkenden in de Vlaamse bevolking met dezelfde herkomst om een indicatie te krijgen of een bepaalde bevolkingsgroep onder- of oververtegenwoordigd is onder dienstenchequewerknemers.

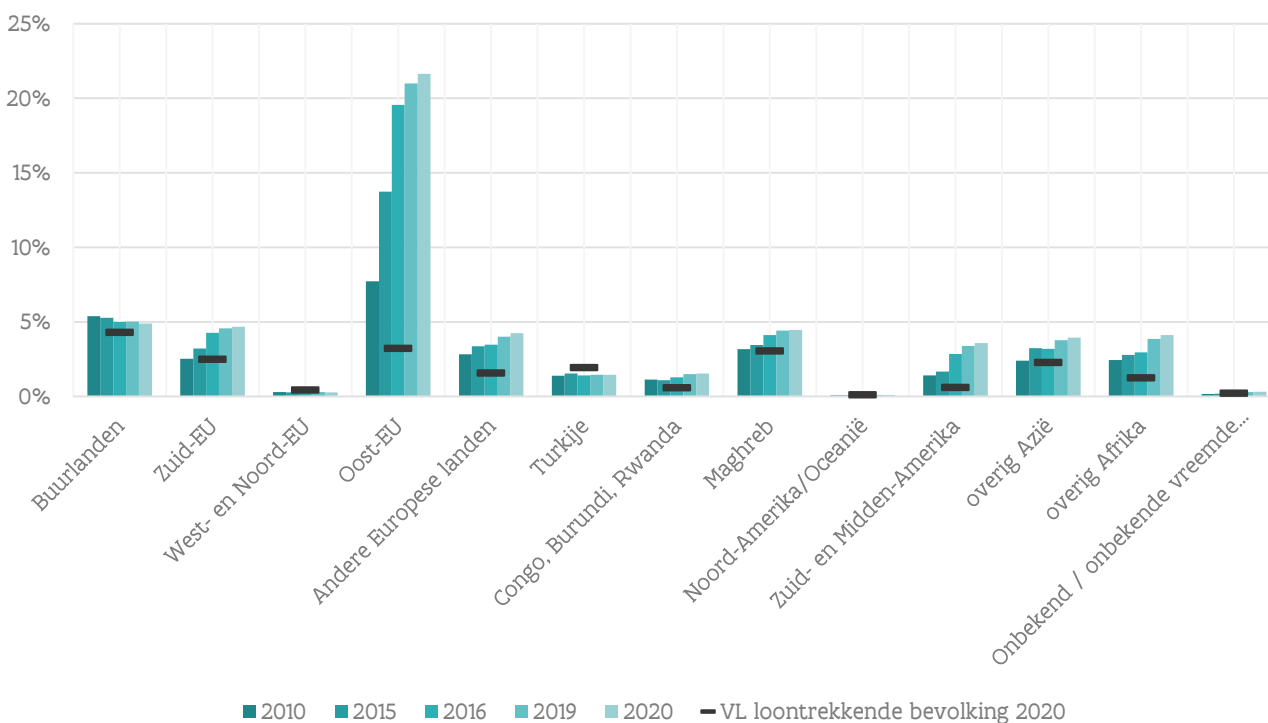
Het hoge aandeel met als herkomst Oost-EU (21,7%) valt hoe dan ook op: meer dan 6 keer zo hoog als het aandeel Oost-Europeanen in de Vlaamse loontrekkende bevolking. Ook het aandeel dat als herkomst Zuid-EU (4,7%) heeft ligt een stuk hoger dan in de loontrekkende bevolking in het algemeen (2,5%). Personen met een niet-EU-herkomst zijn in het algemeen sterk oververtegenwoordigd ten opzichte van de Vlaamse loontrekkende bevolking, met als uitzondering personen met als herkomst Turkije. Vooral personen uit Europese maar niet-EU-landen (4,6% t.o.v. 1,3%), Zuid- en Midden-Amerika (3,6% t.o.v. 0,6%) en personen uit Afrika (maar niet Congo, Burundi of Rwanda) (4,1% t.o.v. 1,3%) zijn sterk oververtegenwoordigd onder dienstenchequewerknemers in vergelijking met de loontrekkende bevolking.

Voor hen is een dienstenchequejob dus bij uitstek een manier om actief te zijn op de formele arbeidsmarkt. In totaal heeft 55,3% van het werknemersbestand in 2020 een niet-Belgische herkomst¹⁷. Het stelsel biedt dus in belangrijke mate arbeidsopportunities aan personen met een migratieachtergrond.

Figuur 23¹⁸ toont ook de historische trend van deze gegevens. Hieruit blijkt dat het aandeel niet-Belgen sinds 2010 behoorlijk is gestegen; vooral het aandeel Oost-Europeanen tewerkgesteld in het stelsel is zeer sterk toegenomen sinds 2010, hoewel vooral het hoge aandeel Oost-Europeanen woonachtig in Brussel dat pas vanaf 2016 wordt meegenomen (zie verderop) hier meespeelt. Voor de meeste andere groepen (Zuid-EU, andere niet-EU-landen, Maghreb, Zuid- en Midden-Amerika, overig Azië en overig Afrika) is de groei minder uitgesproken maar toch duidelijk aanwezig. Het aandeel personen met Belgisch herkomst (niet in de figuur) is dan ook hard gedaald sinds 2010 (69,0%) naar 46,3% in 2019 en 44,7% in 2020, met opnieuw de kanttekening dat in 2010 personen woonachtig in de andere regio's niet worden meegenomen. Voor de buurlanden, West- en Noord-EU, Turkije en Noord-Amerika/Oceanië is er sprake van een daling of is het aandeel gelijk gebleven.

Figuur 24: De herkomst van de dienstenchequewerknemers

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Hoelang verblijven de (niet-Belgische) personen tewerkgesteld in het dienstenchequestelsel al in België? Figuur 25 toont de kruising tussen de verblijfsduur en de herkomst van de personen tewerkgesteld in de dienstenchequesector. Er is een duidelijke opsplitsing tussen personen die al lang in België verblijven en personen die pas recentelijk zijn aangekomen in het stelsel.

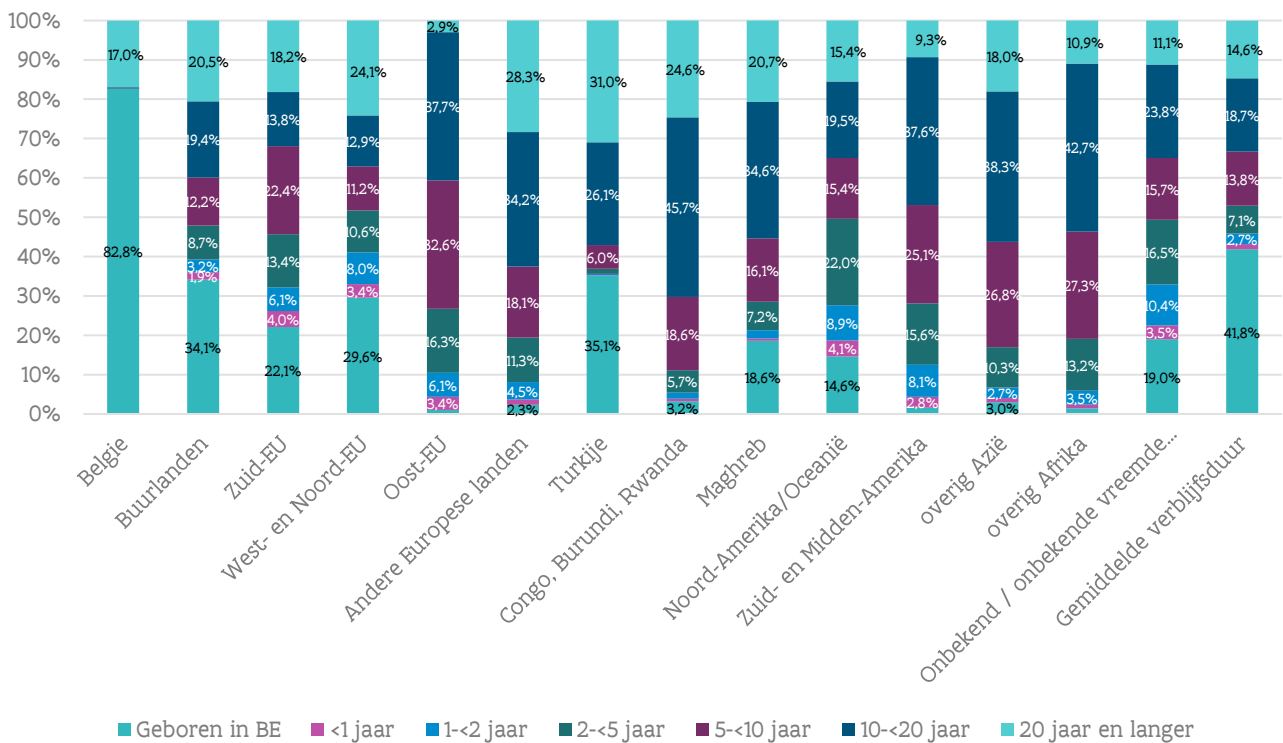
¹⁷ Het aandeel niet-Belgen is weliswaar een stuk groter dan gerapporteerd in eerdere jaarrapporten. Dit komt voornamelijk omdat ook personen woonachtig in andere provincies (en tewerkgesteld in Vlaanderen), voornamelijk het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, nu ook zijn opgenomen in de analyse.

¹⁸ Vanaf 2016 wordt gebruik gemaakt van verrijkte gegevens van Sodexo, waarbij ook personen woonachtig in de andere gewesten worden meegenomen. Voor eerdere jaren werd enkel geselecteerd op de variabele proximityjobs bij KSZ voor personen wonend in het VG. De verschillen tussen 2015 en 2016 zijn zeer vermoedelijk dus vooral verschillen tussen het wel of niet meenemen van personen die wonen in de andere gewesten, vooral uit Brussel.

Vanuit beleidsopzicht is dit een relevante kwestie: personen met een migratieachtergrond die al langer in België verblijven kunnen worden gezien als de expliciete doelgroep van de maatregel, terwijl personen die meer recentelijk aankomen in België voor een deel mogelijks specifiek aangetrokken zijn om in het stelsel te komen werken, in het bijzonder personen afkomstig uit EU-landen, vanwege de krapte op de Vlaamse arbeidsmarkt. Deze personen zijn niet de doelgroep van de maatregel (DWSE, 2020). In welke mate biedt het stelsel jobopportunities aan personen met een migratieachtergrond die al langere tijd in België verblijven, en in welke mate trekt het stelsel personen aan die pas recenter naar België zijn gekomen, mogelijks zelfs expliciet om in het stelsel te kunnen komen werken?

11,1% van het volledige werknemersbestand van 2020 van de dienstensector kwam in de vijf voorgaande jaren aan in België. Hoewel een deel van hen om andere redenen naar België zal komen (bijvoorbeeld het vergezellen van de partner), lijkt het daarmee duidelijk dat er personen van buiten België komen om te werken in het stelsel. Het merendeel (> 70%) van de Oost-Europeanen actief in het stelsel verblijft weliswaar al langer dan 5 jaar in België. Het aandeel dat recentelijk (< 5 jaar geleden) in België kwam wonen en in het stelsel werkt is ongeveer even groot als voor vele andere vreemde herkomsten. Dit nuanceert het beeld dat vaak wordt geschetst dat Oost-Europeanen in recente jaren massaal in Oost-Europa worden gerekruteerd om in het DC-stelsel te werken enigszins. De gemiddelde persoon van Oost-Europese herkomst actief in het stelsel woont immers al geruime tijd in België. Gekeken naar nationaliteit in plaats van herkomst levert eenzelfde conclusie op (cijfers beschikbaar op aanvraag). De groep Oost-EU is weliswaar zeer groot, waardoor het absolute aantal Oost-Europeanen dat in recente jaren aangetrokken is ook vrij groot is (> 7.000 personen). Hier zal nog verder op worden ingegaan in de sectie over de instroom.

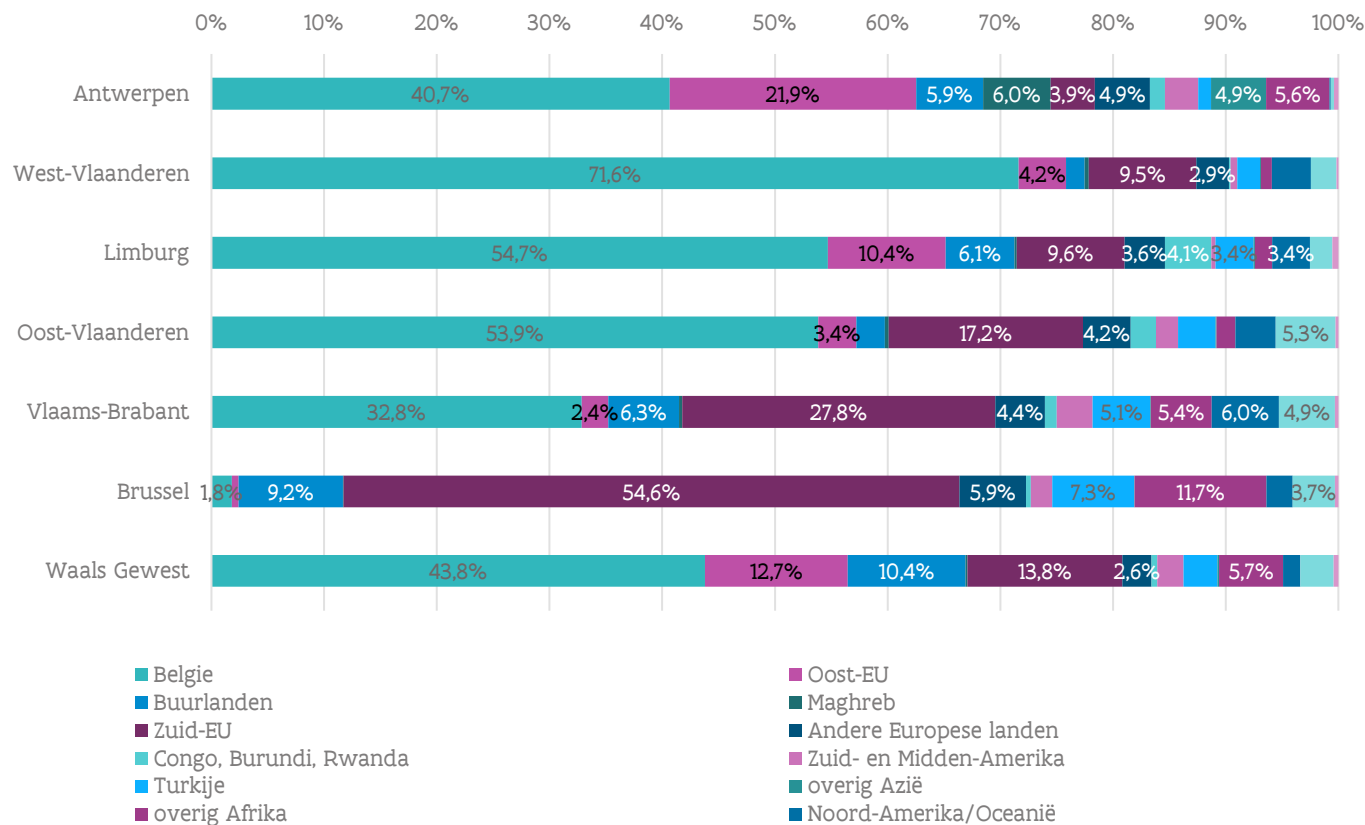
Figuur 25: Verdeling van de dienstenchequewerknemers naar herkomst en verblijfsduur in 2020

Bron: KSZ, bewerking DWSE

We zoomen ook in figuur 26¹⁹ nog even in op de herkomst naar provincie in 2020 van de dienstenchequewerknemers werkzaam in het Vlaams Gewest. Ten eerste valt op dat er een aantal provincies zijn met een relatief hoog aandeel personen met een Belgische achtergrond, zoals West-Vlaanderen (71,6%), Limburg (54,7%) en Oost-Vlaanderen (53,9%), en een aantal provincies met eerder een laag aandeel Belgen, namelijk Antwerpen (40,7%) en met name Vlaams-Brabant (32,8%). Vooral het aandeel personen met een Belgische achtergrond afkomstig uit Brussel springt in het oog: minder dan 2% van deze groep is van Belgische herkomst. Personen afkomstig uit Oost-EU-landen vormen vrijwel altijd de tweede grootste groep, maar vooral in Vlaams-Brabant (27,8%), Antwerpen (21,9%) en Oost-Vlaanderen (17,2%) is de groep zeer omvangrijk. Ook buiten Vlaanderen komt een groot deel uit Oost-Europa.

Figuur 26: Verdeling van de dienstenchequewerknemers naar provincie en herkomst in 2020

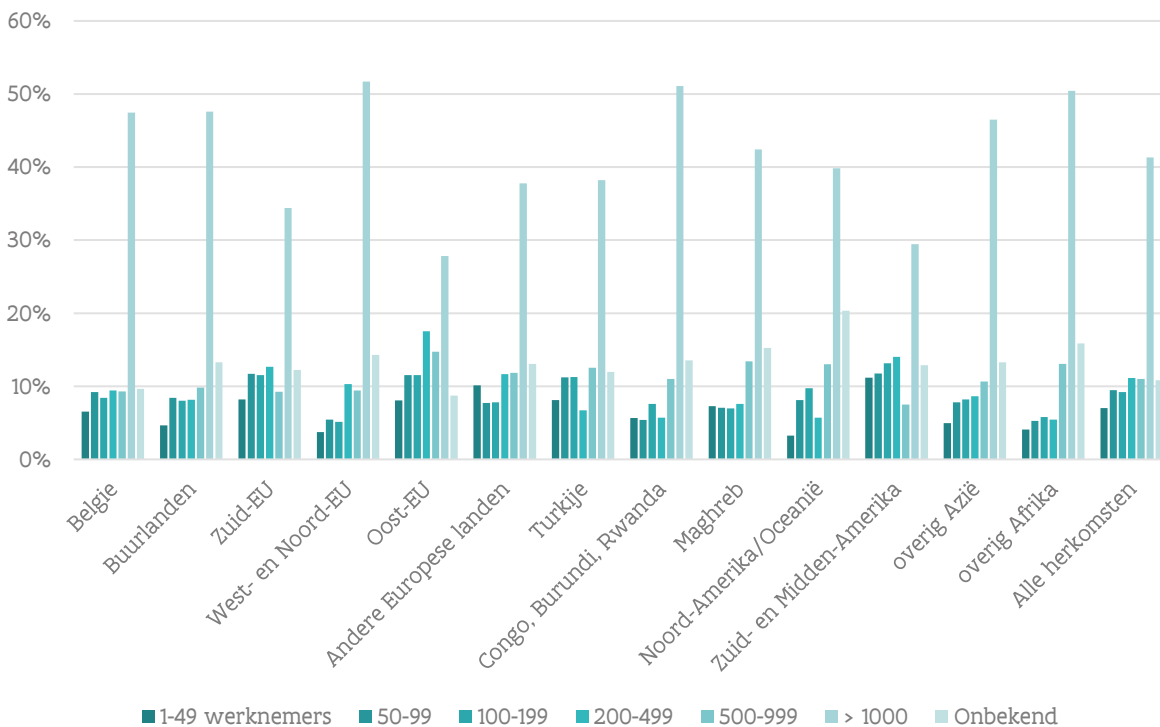
Bron: KSZ, bewerking DWSE

¹⁹ Percentages die te klein zijn om weer te geven, zijn in bovenstaande figuur weggelaten.

Zo valt op dat het hoge aandeel Oost-Europeanen in de populatie mede wordt verklaard door het hoge aantal Oost-Europeanen woonachtig in Brussel (54,6%) maar tewerkgesteld in Vlaanderen, een populatie die in eerdere jaarrapporten onder de radar bleef omdat er voordien enkel gekeken werd naar het woongewest. Ook het aandeel Zuid-Europeanen (9,2%) en Zuid- en Midden-Amerikanen (11,7%) woonachtig in Brussel valt op, evenals het relatief hoge percentage met als herkomst de Maghreb (7,3%). De provincies Vlaams- maar ook Waals Brabant (beperkte aantallen) vertonen patronen die vergelijkbaar zijn aan het hoofdstedelijk gewest.

Ten slotte bekijken we de herkomst naar ondernemingsgrootte in figuur 27. Er is al enige tijd een proces van schaalvergroting bezig binnen de sector, waarbij kleinere ondernemingen opgaan in grotere ondernemingen. Het is daarom nuttig om te kijken op welke manier deze grote ondernemingen verschillen van de kleinere ondernemingen. Ten eerste valt in figuur 26 op dat de ondernemingen met meer dan 1.000 werknemers een categorie op zichzelf zijn. Let wel: ook werknemers die niet-dienstenchequegerelateerde activiteiten uitvoeren worden meegenomen in deze definitie. In 2020 was 41,3% van alle werknemers tewerkgesteld bij één van deze megaondernemingen. Daarnaast valt op dat zij relatief minder vaak personen van vreemde herkomst tewerkstellen. Vooral personen met een Oost-EU-achtergrond, een aanzienlijk aandeel van de werknemers in het stelsel, maar ook personen afkomstig uit Zuid-EU-landen en Zuid- en Midden-Amerika worden veel minder vaak tewerkgesteld in één van deze grote ondernemingen en juist vaker in kleine of (en vooral) middelgrote ondernemingen. Ook personen met als herkomst één van de Maghreb-landen zijn ondervertegenwoordigd ten opzichte van Belgen, maar het verschil is hier een stuk kleiner. Let wel, statistische ondervertegenwoordiging hoeft niet te duiden op discriminatiepraktijken.

Figuur 27: Verdeling van de dienstenchequewerknemers naar ondernemingsgrootte en herkomst

Bron: KSZ, bewerking DWSE

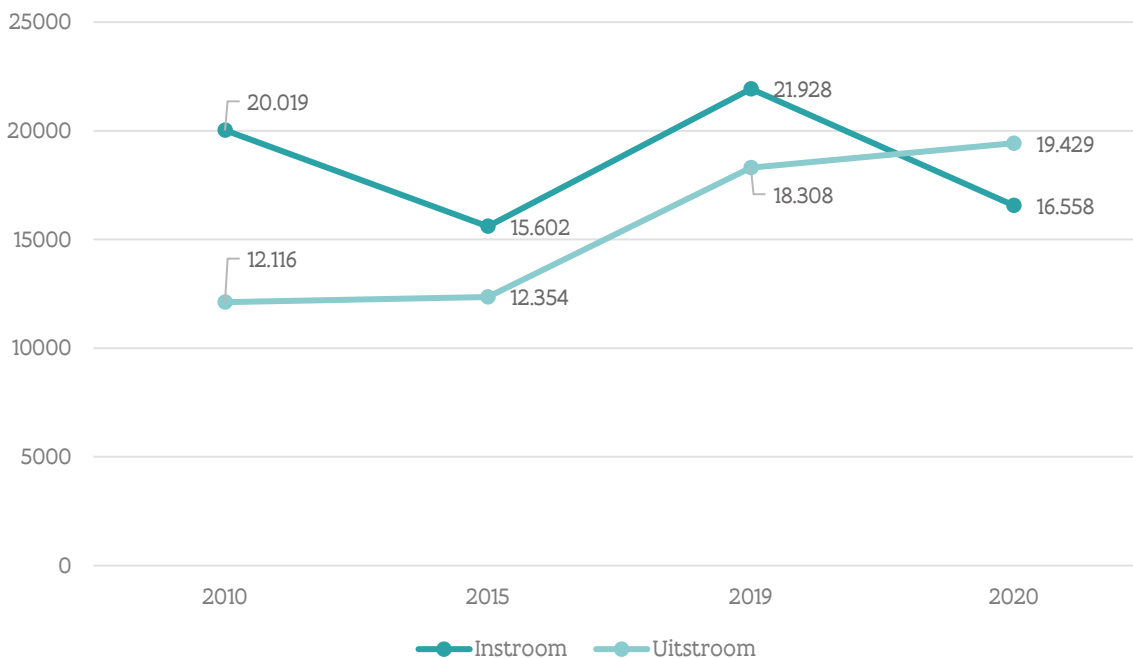

4.4 DE MOBILITEIT VAN DE DIENSTENCHEQUEWERKNEMER

In deze sectie wordt gekeken naar de vraag wat de instroomsituatie is van de dienstenschequewerknemer en wat haar uitstroomsituatie is. Hiervoor wordt primair gekeken naar het statuut en de werkintensiteit van het huishouden. Bijkomend wordt gekeken naar de sociale kenmerken van de instromers en de uitstromers om een beeld te krijgen van wie tegenwoordig instroomt in het stelsel en wie juist eerder uitstroomt²⁰.

In figuur 28²¹ zien we dat in 2019 21.928 personen werden tewerkgesteld in het DC-stelsel die nog niet eerder in het stelsel werkten. De instroom in 2020 was een pak lager: 16.558 nieuwe werknemers. Dat is niet verwonderlijk gezien de impact die de coronacrisis had op de arbeidsmarkt in het algemeen en op contactwerk, zoals schoonmaak bij mensen thuis, in het bijzonder. In 2019 was de instroom hoger dan de uitstroom (18.308 personen) terwijl in 2020 de uitstroom zelfs de instroom overschreed. In het algemeen lijkt de instroom meer te fluctueren dan de uitstroom, hoewel voor een dergelijke constatering idealiter meer datapunten in kaart worden gebracht.

Figuur 28: Aantal personen dat instroomden en uitstroomden als werknemer in het DC stelsel in verschillende jaren

Bron: KSZ, bewerking DWSE

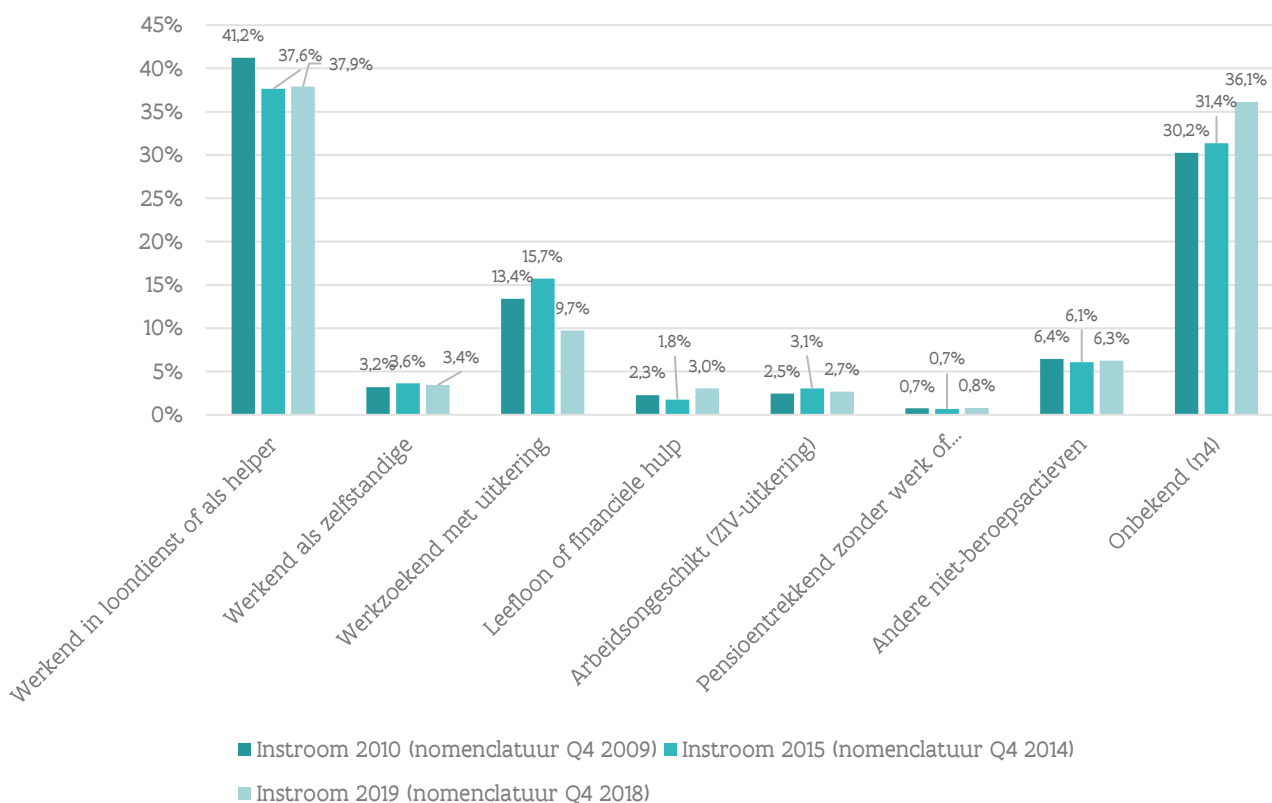
²⁰ Een instromer is iemand die in een bepaald jaar DC-arbeid verrichtte én het jaar daarvoor geen DC-arbeid verrichtte. Een uitstromer is iemand die in een bepaald jaar DC-arbeid verrichtte, maar dit het jaar erop niet meer deed. Als deze persoon in een later stadium toch weer arbeid verricht in het DC-stelsel dan wordt deze persoon in dat jaar opnieuw als instromer beschouwd maar blijft deze persoon ook gekend als uitstromer in het uitstroomjaar.

²¹ Voor 2019 en 2020 worden ook personen woonachtig in één van de andere gewesten meegenomen. Voor 2010 en 2015 ontbreken deze gegevens. Ter indicatie: voor 2020 bedroeg het aandeel werknemers wonend in één van de andere gewesten bijna 15% van de volledige werknemerspopulatie.

4.4.1 Instromers

Een belangrijke vraag voor de evaluatie van de maatregel is het aantal 'deadweight jobs' dat er bestaat binnen het stelsel: in welke mate worden personen tewerkgesteld in het stelsel die anders ook een job buiten het stelsel gehad zouden hebben? Omdat de arbeidsmarktgegevens voor 2020 nog niet volledig zijn in het DWH zijn de meest recente gegevens die we hier bekijken uit 2019.

Figuur 29: Arbeidsmarktpositie van de instromers het kwartaal voorafgaand aan het jaar van de DC arbeid

Bron: KSZ, bewerking DWSE

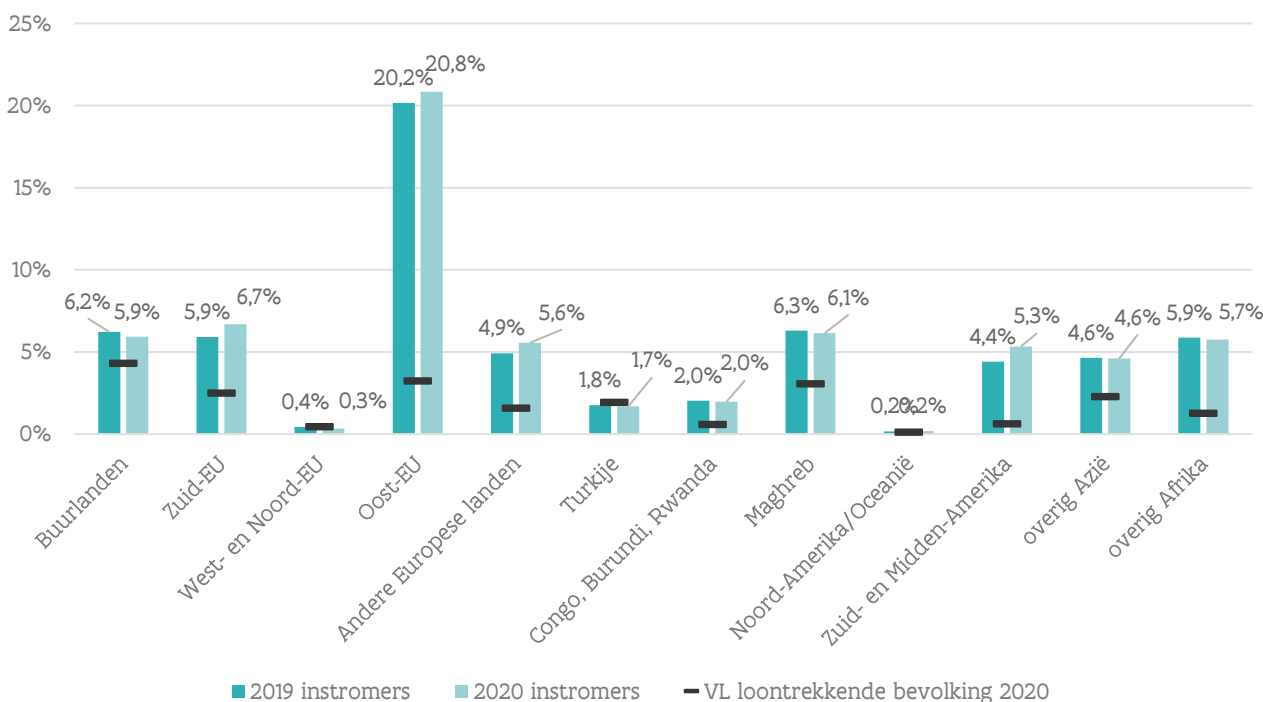
Iets meer dan één derde van de personen die in 2019 instroomden in het stelsel had in het vierde kwartaal van 2018²² een andere baan (figuur 29). Deze jobs vallen in de categorie 'deadweight'. Dit aandeel is opvallend stabiel sinds 2015, en gekeken sinds 2010 is er zelfs sprake van een lichte daling, wat zou wijzen op een daling in het aantal 'deadweight jobs' in het stelsel. Deze daling wordt weliswaar vooral gecompenseerd door een stijging in het aandeel personen met een onbekend statuut (36,1%), vermoedelijk vooral personen afkomstig uit het buitenland. Een deel van hen zal recentelijk pas in België zijn aangekomen waardoor deze informatie ontbreekt (zie verderop). Voor anderen is het (voormalig) statuut om andere reden onbekend. Slechts een klein deel stroomde in uit werkloosheid (9,7%) en dit aandeel nam bovendien behoorlijk af sinds 2010 en 2015. Het aandeel niet-beroepsactieven, zoals personen met leefloon (3,0%) of arbeidsongeschikten (2,7%) dat instroomden, bleef vrij stabiel. Uit deze analyse kan niet eenduidig worden geconcludeerd dat het aandeel 'deadweight' jobs jaarlijks toeneemt, enkel dat het aandeel werkzoekende werklozen dat jaarlijks instroomt is afgenomen en dat het aandeel met een onbekend statuut toeneemt.

²² Om de voormalige arbeidsmarktpositie te meten van de personen die instromen pakken we telkens de arbeidsmarktpositie van het kwartaal voorafgaand aan de DC-arbeid. Om de arbeidsmarktpositie te meten van de personen nadat zij uitstroomden uit het stelsel, nemen we telkens de arbeidsmarktpositie in het eerste kwartaal na de DC-arbeid.

20,8% van de personen die instroomde als DC-werknemer in 2020 is van Oost-Europese herkomst (figuur 30). Dat cijfer lijkt hoog maar ligt eigenlijk iets lager dan het totale aandeel Oost-Europeanen actief in het stelsel (21,7%) in 2020. Met andere woorden, geen rekening houdend met het aandeel Oost-Europese uitstromers zou men verwachten dat het aandeel personen met Oost-Europese herkomst zelfs licht afnam in 2020 op basis van het aandeel instromers.

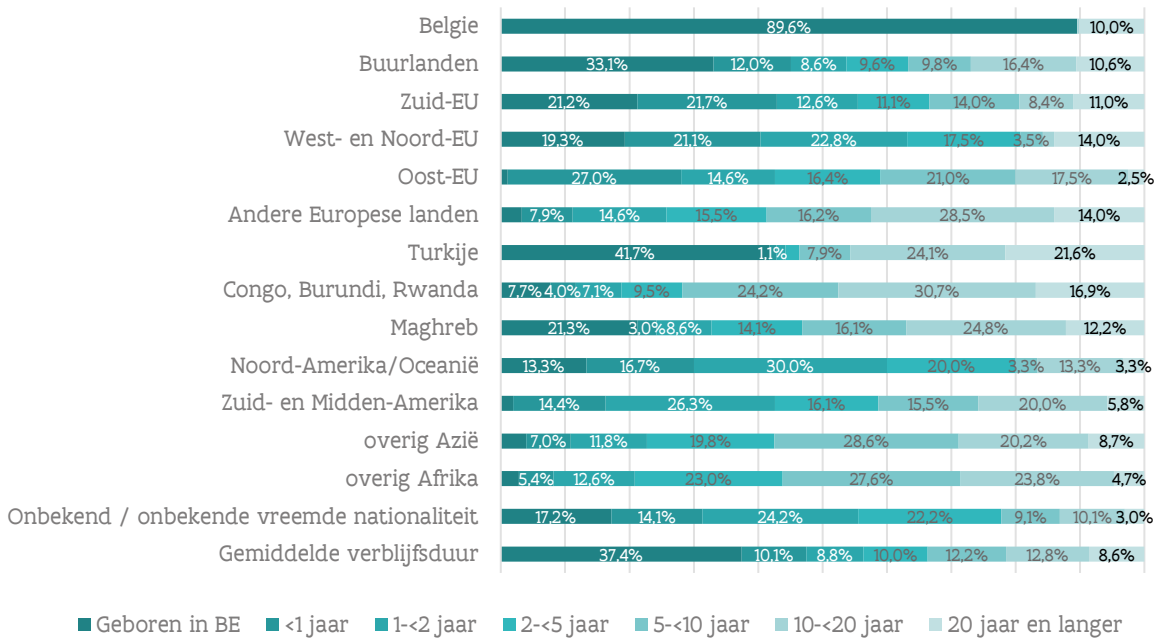
Hetzelfde geldt voor 2019. Het feit dat het aandeel Oost-Europeanen dus jaarlijks toeneemt in het stelsel heeft vooral te maken met de lagere uitstroom van deze groep, niet zozeer met de hoge(re) instroom (zie verderop). Van de groep Oost-Europese instromers kwam weliswaar 41,6% binnen de afgelopen twee jaar aan in België. Samen met Noord-Amerika/Oceanië (46,7%) en Zuid- en Midden-Amerika (41,7%) ligt dat aandeel hoger dan voor de meeste andere herkomsten, maar ook weer niet uitzonderlijk hoog. In totaal had 63,4% van de instromers in 2019 een buitenlandse herkomst, in 2020 lag dit aandeel op 65,7%.

Figuur 30: Herkomst van de instromers in 2019 en 2020 vergeleken met de Vlaams loontrekkende bevolking

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Figuur 31: Der herkomst en verblijfsduur van de personen die instroomden als werknemer in het DC stelsel in 2020

Bron: KSZ, bewerking DWSE

We zoomen nog even verder in op het huishoudtype van de recentelijk aangekomen (< 2 jaar) Oost-EU-werknemers. Het aandeel van deze personen uit een ongehuwd paar zonder kinderen (24,3%) is zeer groot vergeleken met de volledige Oost-EU-instroompopulatie (15,1%) en zeker vergeleken met de algemene DC-werknemerspopulatie in 2020 (8,2%). In dit geval is het aannemelijk dat de dienstenchequewerknemer eerder is meegekomen met de partner en niet specifiek is aangetrokken om in het DC-stelsel te komen werken, zeker ook gezien de (zeer) hoge werkintensiteit van de Oost-EU-huishoudens, die hoger ligt dan bij de Belgische huishoudens. Het is natuurlijk ook mogelijk dat de persoon alleen naar België kwam en hier een partner vond; dat is niet af te leiden uit deze statistieken. Het aandeel Oost-EU-éénpersoonshuishoudens dat in de afgelopen twee jaar aankwam (15,4%) is ook groter dan in de volledige Oost-Europese instroompopulatie (10,8%) of dan in de volledige DC-werknemerspopulatie in 2020 (10,9%). Van deze groep kan met meer stelligheid beargumenteerd worden dat zij effectief worden aangetrokken om in het DC-stelsel te werken. Op de volledige instroompopulatie is dit weliswaar een beperkt percentage.

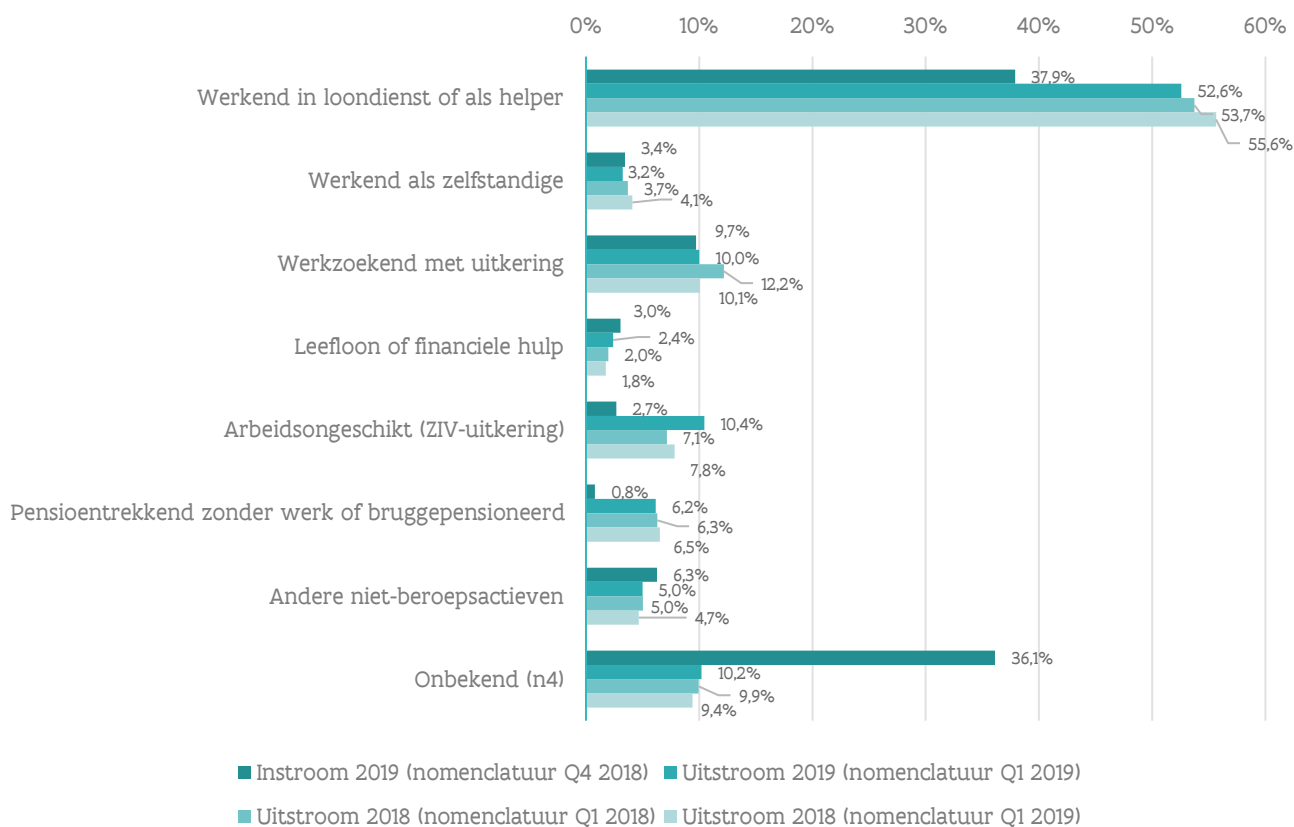
De grootste ondernemingen (> 1000 werknemers) zijn duidelijk de grootste vragende partij voor nieuwe werknemers: maar liefst 59,0% van de instromers belandt bij deze ondernemingen (vergeleken met een totaal aandeel van 41,3% van alle werknemers in 2020). Dit aandeel ligt nog hoger voor personen die recentelijk (< 2 jaar geleden) aankwamen in België: maar liefst 67,5% van hen belandden bij één van de grootste ondernemingen.

De gemiddelde werkintensiteit van het gezin van de instromers vóór de dienstenchequejob was een stuk lager in 2019 dan de gemiddelde werkintensiteit van de dienstenchequewerknemers. 13,3% had een werkintensiteit van lager dan 0,2 ten opzichte van 7,4% voor de werknemerspopulatie. 26,0% van de instromers had een werkintensiteit van tussen de 0,2-0,5 ten opzichte van 19,7% van de werknemerspopulatie. Het is duidelijk dat de dienstenchequejob op een belangrijke manier bijdraagt aan de werkintensiteit van haar werknemers.

4.4.2 Uitstromers

Idealiter fungeert het DC-stelsel als een springplank naar ander werk voor de werknemers. In welke mate belanden voormalig DC-werknemers op de reguliere arbeidsmarkt ná hun DC-tewerkstelling? Wat is het verdere sociaaleconomisch profiel van de uitstromers? In 2020 stroomden 18.308 mensen uit het DC-stelsel (figuur 28). Helaas zijn de statistieken rond hun statuut/arbeidsmarktpositie nog niet up-to-date bij het DWH. We bekijken daarom primair de statistieken voor 2019. In 2019 stroomden 16.588 personen uit het stelsel. Dit aantal ligt een stuk lager dan voor 2020 – vermoedelijk stroomden in 2020 meer mensen uit vanwege de coronacrisis. Maar liefst 53,7% van de personen die in 2019 uitstroomden had een andere tewerkstelling in loondienst gevonden en nog eens 3,7% werkte als zelfstandige, een totaal van 59,7% (figuur 32). 10% van de uitstromers in 2019 belandden in de werkloosheid, een cijfer dat vergelijkbaar is met het aandeel dat instroomt uit werkloosheid. Een belangrijk deel van de werknemers dat het stelsel verlaat, stroomt uit naar arbeidsongeschiktheid (10,4%) of pensioen (6,2%). Van een klein deel (10,2%) was het statuut niet bekend na uitstromen. Zij verlieten België mogelijk of verrichtten weer arbeid op de zwarte markt zonder uitkering. Een deel van hen zal ook simpelweg zonder uitkering (weer) aan de slag zijn als huisman/huisvrouw.

Figuur 32: Arbeidsmarktpositie van de uitstromers het kwartaal volgend op het jaar van de DC arbeid

Bron: KSZ, bewerking DWSE

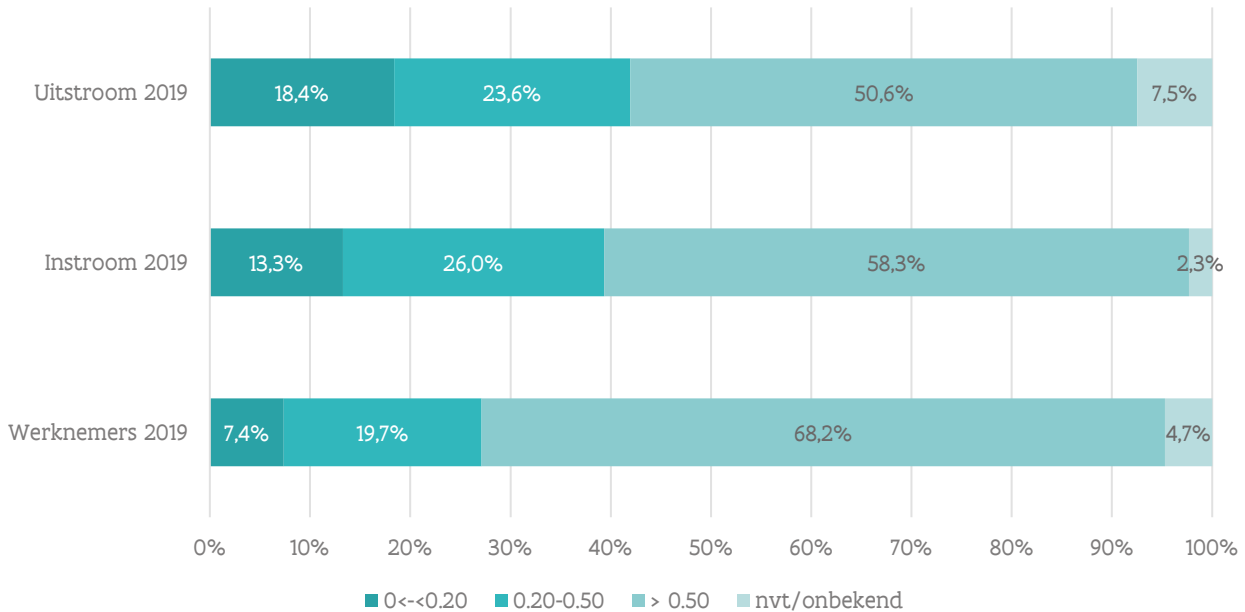
Figuur 32²³ biedt ook een vergelijking met de arbeidsmarktpositie van de instromers in 2019, in het laatste kwartaal van 2018, hierboven ook al besproken. Het activerend effect van de maatregel kan (in zekere mate) worden afgeleid uit een vergelijking van de arbeidsmarktposities vóór instroom en ná uitstroom. We maken hier een simpele vergelijking tussen statistieken van 2019 (instroom en uitstroom), waarbij geen rekening gehouden wordt met de context van de arbeidsmarkt of economische conjunctuur doorheen de tijd (de context ten tijde van instroming kan tenslotte afwijken van de context van uitstroming). Voor instroom in 2019 had 37,9% van de DC-werknemers reeds een job in loondienst, terwijl 52,6% van de personen die uitstroonden in 2019 een andere job hadden gevonden. Dat is een verschil van meer dan 15-procentpunten. Het is desalniettemin moeilijk hieruit af te leiden wat het activerende effect van de maatregel is, aangezien een aanzienlijk deel van de personen instroomt vanuit een onbekend statuut. Zij kunnen huisman/huisvrouw zijn maar ook recentelijk gemigreerd zijn. Als we de ongeveer 20% van de recentelijk (< 2 jaar geleden) geïmmigreerde instromers aftrekken van de personen met onbekend statuut (zie sectie over instromers), komen we op ongeveer 16% personen die instromen met een onbekend statuut. Dit zijn vermoedelijk voornamelijk huismannen/huisvrouwen, waarvan een deel ook reeds op de zwarte markt diensten verleende. Dat is nog altijd hoger dan de 10,2% onbekenden die in 2019 uit het stelsel stroomden maar het nuanceert het indrukwekkende verschil in arbeidsmarktparticipatie tussen de instromers en uitstromers.

Wat is de situatie meer dan één jaar na de DC-job? Hiervoor bekijken we gegevens uit 2018 aangezien de arbeidsmarktpositiegegevens voor 2020 nog niet volledig zijn. We zien dat het aandeel werkzoekenden meer dan 2-procentpunten afnam (minstens) één jaar na de DC-job en het aantal werkenden bijna 2 procentpunten toenam. Het aandeel arbeidsongeschikten nam nog eens 0,6%-procentpunt toe, terwijl het aandeel met een onbekend statuut nog eens licht afnam. Met andere woorden, de arbeidsmarktparticipatie van de voormalige DC-werknemers is duidelijk beter meer dan één jaar na uitstromen, maar ook de gezondheidsrisico's van de job blijken nog duidelijker één jaar na de schoonmaakarbeid.

Als we de werkintensiteit in figuur 33 bekijken, dan valt op dat de werkintensiteit van de huishoudens na de DC-aanstelling lager ligt, zowel vergeleken met de huidige DC-populatie als vergeleken met de instromers. Vooral het hoge aandeel met een werkintensiteit lager dan 20% valt op. Het is waarschijnlijk dat dit verschil grotendeels wordt verklaard door het hoge aandeel personen dat arbeidsongeschikt wordt na de DC-job. Personen ouder dan 59 jaar, en dus ook personen die met pensioen gaan, verklaren dan weer grotendeels de stijging in het aandeel personen met een onbekende werkintensiteit. Omwille van deze complicaties valt niet eenduidig af te lezen uit deze statistieken of het DC-stelsel als een springplank functioneert voor DC-werknemers. Het is duidelijk dat de DC-job de werkintensiteit verhoogt tijdens het uitvoeren van de job, wat duidelijk een positief effect is van het stelsel. Het is minder duidelijk of dit effect bestaat na de DC-arbeid, vanwege het hoge aandeel arbeidsongeschikten en gepensioneerden dat uit het stelsel stromen.

²³ De uitstromers in 2018 worden op twee tijdstippen bekeken: Q1 2018 (het jaar van uitstroom) en Q1 2019 (één jaar na uitstroom).

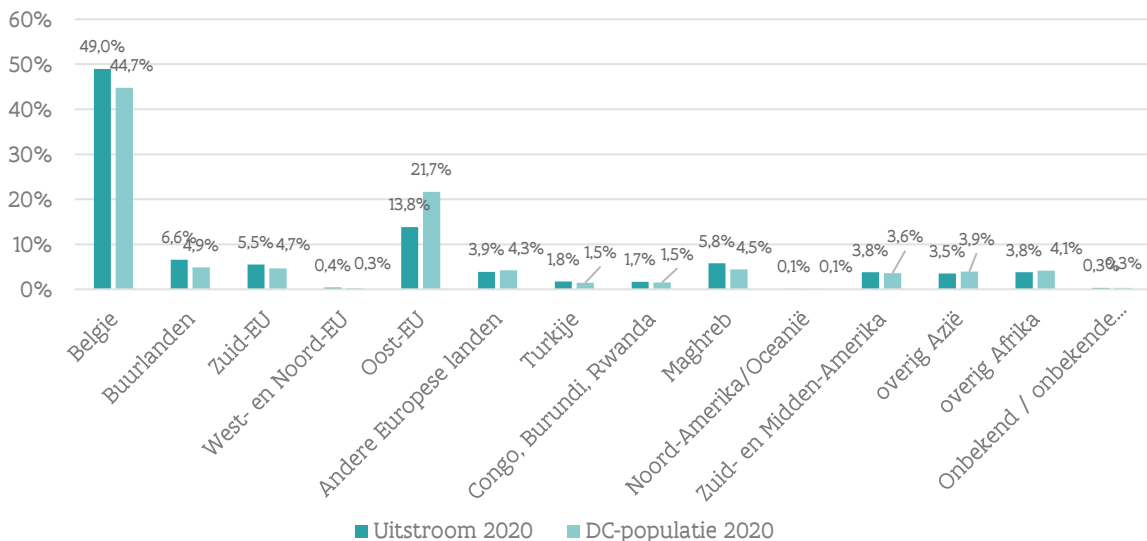
Figuur 33: Werkintensiteit van de instromers, uitstromers en werknemerspopulatie in 2019

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Als we kijken naar de herkomst van de personen die uitstromen (figuur 34) dan valt op dat er relatief meer personen van Belgische herkomst uit het stelsel vertrekken, terwijl de Oost-Europeanen relatief vaker in het stelsel actief blijven. Ook personen afkomstig uit de buurlanden, uit Zuid-Europese -landen en personen afkomstig uit de Maghreb-landen stromen relatief vaker uit het stelsel. Bij de Belgen heeft dit vooral te maken met de leeftijdsstructuur: er zijn relatief meer oudere Belgen die uitstromen. Bij de andere

Figuur 34: De herkomst van de personen die uistroomden uit het DC stelsel in 2020

groepen speelt dit niet.

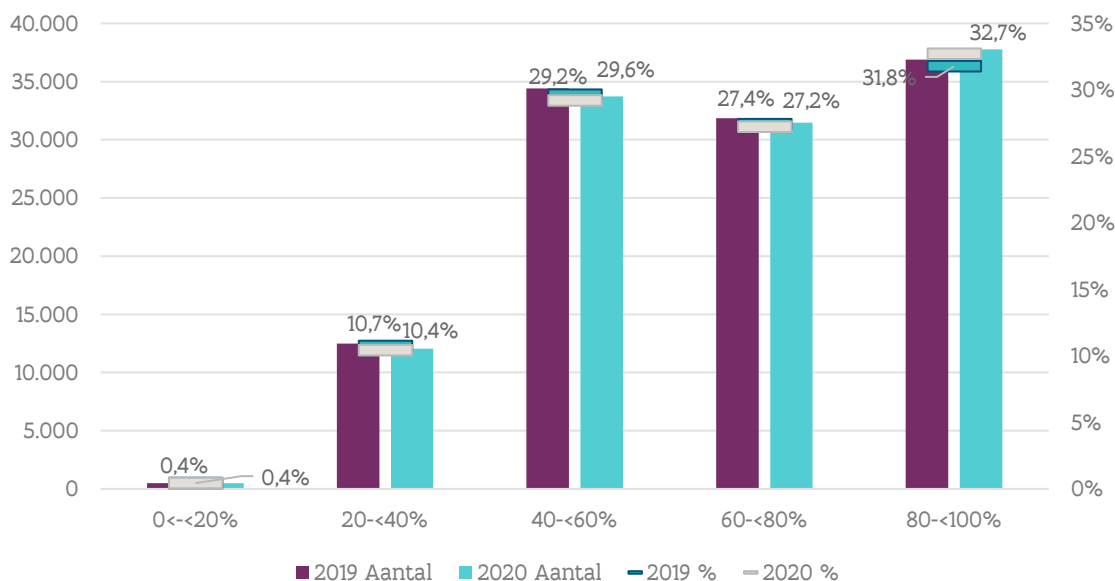
Bron: KSZ, bewerking DWSE

4.5 ANALYSE VAN DE KENMERKEN VAN EEN JOB IN HET DIENSTENCHEQUESTELSEL

In deze sectie verkennen we de jobkenmerken van de dienstenchequejob. Een belangrijk gegeven hier is dat eerdere statistieken zich baseerden op het aantal personen actief in de sector, terwijl de gegevens die hier besproken worden zich baseren op het aantal jobs in de sector. In 2020 bestonden er 129.524 jobs in de sector; 1.825 jobs waren dus tweede of derde jobs in de sector voor eenzelfde persoon. In 2019 waren dat er nog een stuk meer: 3.746 jobs waren tweede of derde jobs. Voor alle jobs die hier besproken worden, geldt dat in 2019 14,4% geclassificeerd werd als onbekend en in 2020 10,8%. Deze jobs zullen nergens worden meegenomen in de statistieken. Het is onduidelijk waarom er voor deze jobs geen informatie rond de jobkenmerken beschikbaar is bij de KSZ maar het is opvallend dat dit aandeel lager werd in 2020.

Figuur 35²⁴ geeft de verdeling weer van het arbeidsregime van de dienstenchequejob. Slechts een kleine minderheid van de jobs (10,4% in 2020) kan worden geclassificeerd als bijverdienste (< 40%). Dit is niet verwonderlijk gezien de bepaling in paritair comité 322.01 van een minimumwerkweek van 10 uren. De meerderheid van de jobs wordt eerder uitgevoerd in deeltijd (40-80%) en iets minder dan een derde werd uitgevoerd in quasi-voltdijs (32,7% in 2020), hoewel het percentage dat aan 100% (voltdijs) werd uitgevoerd bijzonder laag is: 7,9% in 2020.

Figuur 35: Het arbeidsregime van de dienstenchequejob in aantallen en % van het totaal aantal jobs in de sector

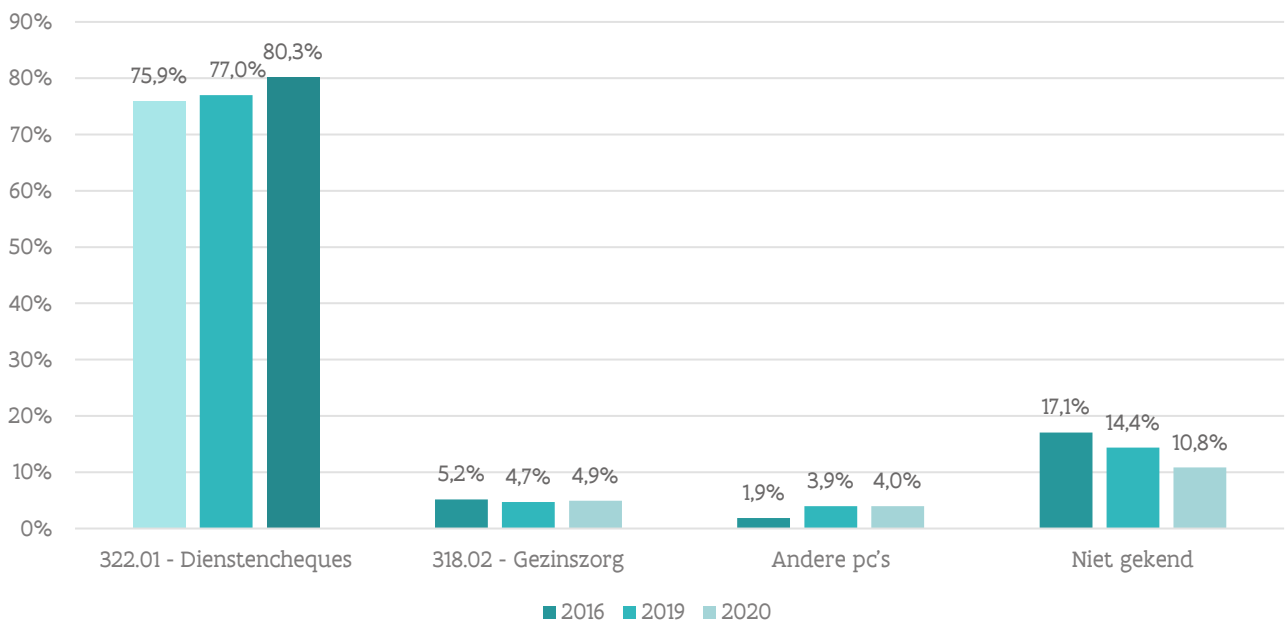

Bron: KSZ, bewerking DWSE

De meerderheid (80,3%) van de dienstenchequejobs bevindt zich in PC 322.01 - Dienstencheques (figuur 36). Dat aandeel steeg licht ten opzichte van 2019 en 2016 maar dit lijkt met name verklaard te worden door het feit dat het aandeel jobs waarvan het PC-nummer niet gekend is jaarlijks daalt. Een beperkt aantal jobs wordt uitgevoerd in PC 318.02 – Gezinszorg.

²⁴ De jobs met onbekend arbeidsregime zijn buiten beschouwing gelaten.

Figuur 36: Paritair comité van de jobs in de dienstenchequesector in % van het totaal aantal jobs in de sector

Bron: KSZ, bewerking DWSE

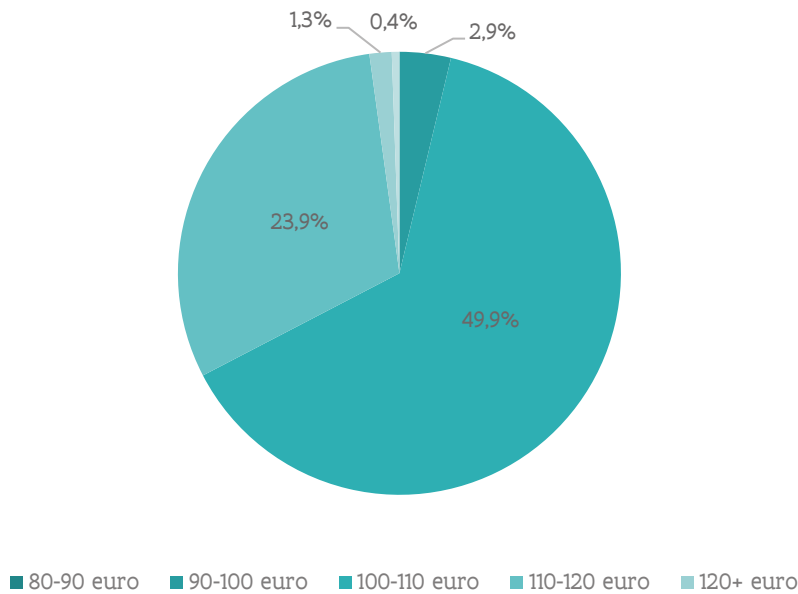
De salarissen die zijn gekoppeld aan de dienstenchequejobs zijn bijzonder uniform: 49,9% van de jobs werden een (omgerekend) bruto dagloon van tussen de 90 en 100 euro uitgekeerd (figuur 37²⁵). Een lager dagloon komt zelden voor; een hoger dagloon nog regelmatig, met 23,7% van de populatie dat een bruto dagloon van tussen de 100-110 euro opstrijkt. Hoger dan dat is dan weer uitermate zeldzaam. De beperkte mate van fluctuaties in de salarissen heeft ook sterk te maken met het gebrek aan het bestaan van uitgebreide salarisschalen, bijvoorbeeld gebaseerd op anciënniteit, binnen de sector. De bestaande salarisschaal binnen PC 322.01 voorziet geen verhoging meer van het salaris na het derde jaar. Let wel: het bruto dagloon bij de KSZ is reeds gecorrigeerd voor arbeidsregime. Dit is dus niet het daadwerkelijk verdiende loon maar het omgerekende loon bij een werkweek van 38 uur.

Ten slotte bespreken we de stelselanciënniteit en de jobanciënniteit van de werknemers (figuur 38²⁶). De stelselanciënniteit in het dienstenchequestelsel kent (logischerwijs) een dalende trend, d.w.z. er zijn meer personen met een kortere dan met een langere loopbaan binnen het stelsel. Ook de jobanciënniteit kent logischerwijs een dalende trend: de huishoudhulpen wisselen tenslotte wel eens van job binnen het stelsel. 47,2% heeft een stelselanciënniteit van 20 kwartalen of meer en 35,4% heeft een jobanciënniteit van 20 kwartalen of meer (niet in de figuur). Bijna de helft van de werknemers werkte dus al meer dan 5 jaar in het stelsel en ongeveer een derde van alle werknemers werkte al 5 jaar of langer in dezelfde job.

²⁵ Het brutodagloon bij de KSZ is het dagloon gecorrigeerd voor arbeidsregime.

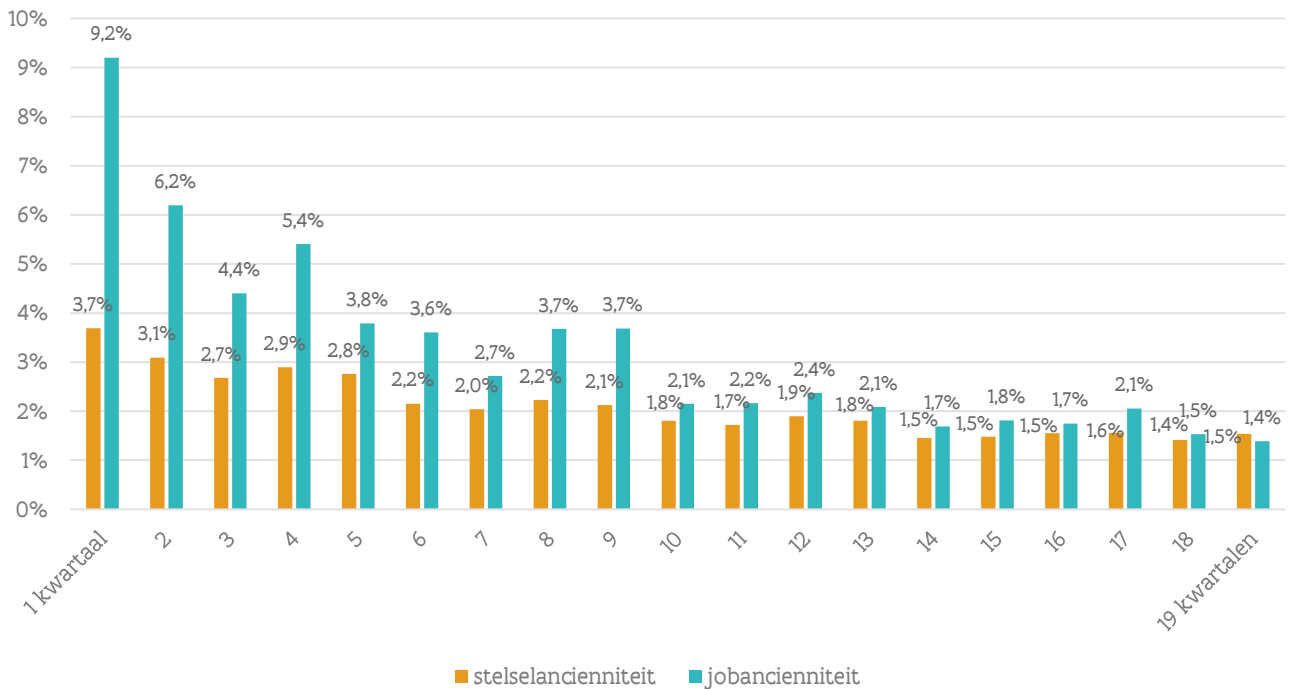
²⁶ 47,2% heeft een stelselanciënniteit van 20 kwartalen of meer en 35,4% heeft een jobanciënniteit van kwartalen of meer. Van 12,9% van de werknemers is de stelselanciënniteit niet bekend, tegenover 2,9% van de jobanciënniteit. Deze cijfers zijn niet weergegeven in de figuur

Figuur 37: Bruto dagloon van de dienstenchequejobs in 2020 in % van het totaal aantal jobs in de sector

Bron: KSZ, bewerking DWSE

Figuur 38: Stelselanciënniteit en jobanciënniteit van de dienstenchequewerknemers in 2019 in % van het totaal aantal jobs in de sector

Bron: KSZ, bewerking DWSE

5 ANALYSE VAN DE ERKENDE DIENSTENCHEQUE-ONDERNEMING

5.1 ALGEMENE EVOLUTIE

Sinds de regionalisering stellen we een sterke daling vast van het aantal erkende ondernemingen in het Vlaams Gewest.

Deze daling heeft 2 belangrijke oorzaken:

- Enerzijds zijn er veel ondernemingen waarvan de erkenning federaal werd toegekend en die initieel dus ook in Vlaanderen waren erkend, die nadien hun erkenning zijn verloren omwille van inactiviteit in Vlaanderen. (vanaf 1 januari 2018 pas technisch mogelijk)
- Anderzijds merken we een toenemende consolidatiebeweging in de markt, waarbij spelers uit de markt verdwijnen via een faillissement of een schaalvergroting in kader van beperkte rendabiliteit. (evolutie vanaf 2016)

In tabel 10 en figuur 39 wordt de evolutie van het aantal erkende ondernemingen in het Vlaams Gewest weergegeven. Hierbij wordt een onderverdeling gemaakt naargelang het gewest van de maatschappelijke zetel van de onderneming. De aantallen op jaarbasis geven de situatie weer op het einde van het jaar.

De sterkere daling vanaf 2018 valt te verklaren doordat er pas begin 2018 gestart kon worden met het intrekken van erkenningen wegens inactiviteit, omwille van technische redenen. Daarnaast legt de wetgeving ook op dat de intrekking wegens inactiviteit moet gebeuren door de 12 maanden waarin geen dienstencheques worden ingediend te rekenen vanaf de datum van erkenning. Daardoor kan er pas sinds eind 2018, na verloop van een volledig jaar, een correcter en representatiever beeld gegeven worden van de ondernemingen die nog erkend zijn in Vlaanderen, maar met maatschappelijke zetel buiten het Gewest. De evolutie die we nu nog waarnemen, geeft beter het werkelijke verloop weer in de markt. Net zoals in 2020, was er een lichte daling in 2021.

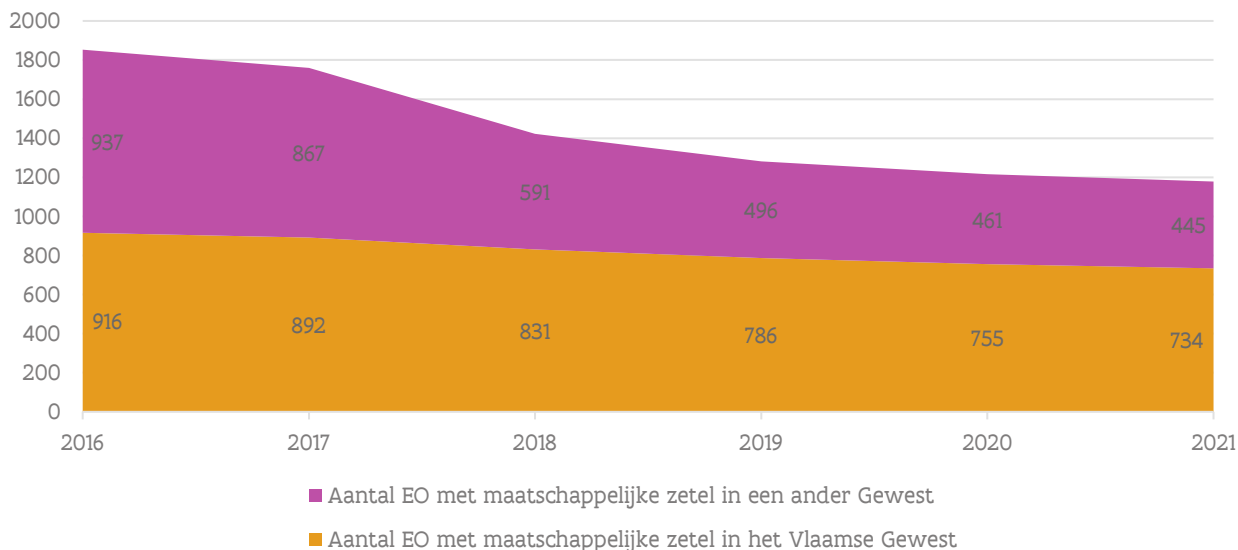
Tabel 10: Evolutie van het aantal erkende dienstencheque-ondernemingen (2016-2021)

Jaar	Aantal EO met maatschappelijke zetel in het Vlaamse Gewest	Aantal EO met maatschappelijke zetel in een ander Gewest	Totaal erkende ondernemingen in Vlaanderen ²⁷
2016	916	937	1853
2017	892	867	1759
2018	831	591	1422
2019	786	496	1282
2020	755	461	1216
2021	734	445	1179

bron: DWSE

²⁷ Als de som gemaakt wordt van alle nieuwe erkenningen (punt 3) en intrekkingen (punt 4) in 2019 en 2020, wordt een lichte afwijking vastgesteld in de verdeling tussen de gewesten. Dit valt voornamelijk te verklaren door het verhuizen van de maatschappelijke zetels tussen de verschillende gewesten. Daarnaast werd ook een fout vastgesteld in de applicatie van het Departement WSE, waardoor de erkenning van 1 onderneming onterecht werd ingetrokken in 2018. Dit werd rechtgezet in de loop van 2019.

Figuur 39: Evolutie van het aantal erkende dienstencheque ondernemingen (2016-2021)

bron: DWSE

5.2 EVOLUTIE PER TYPE ONDERNEMING

In tabel 11 wordt dieper ingegaan op de evolutie van de Vlaamse dienstenchequemerket volgens de verschillende types ondernemingen. We zien weinig verandering ten opzichte van 2020. Verder zijn het aantal handelsvennootschappen, het aantal natuurlijke personen, OCMW's en VZW's licht gedaald.

Tabel 11: Overzicht erkende dienstencheque-ondernemingen per type (2020-2021)

Type	Aantal erkende ondernemingen in Vlaanderen eind 2020				Aantal erkende ondernemingen in Vlaanderen eind 2021			
	MZ in Vlaams Gewest	MZ in ander Gewest	Totaal	Aandeel	MZ in Vlaams Gewest	MZ in ander Gewest	Totaal	Aandeel
Gemeente	1	1	2	0,16%	1	1	2	0,17%
Handelsvennootschappen	397	336	733	60,28%	385	328	713	60,73%
Natuurlijke persoon	53	34	87	7,15%	50	30	80	6,81%
OCMW	143	10	153	12,58%	140	9	149	12,69%
VZW	161	80	241	19,82%	153	77	230	19,59%
Totaal	755	461	1216	100%	729	445	1174	100%

bron: DWSE

5.3 NIEUWE ERKENNINGEN PER TYPE ONDERNEMING

Ondanks de dalende trend in de sector, worden er nog nieuwe erkenningen toegekend. In tabel 12 weergegeven hoeveel nieuwe erkenningen werden toegekend in 2021, met opdeling naar type onderneming.

Het zijn voornamelijk handelsvennootschappen die in 2021 nieuw erkend zijn als dienstencheque-onderneming. Het gaat om 12 van de 17 nieuwe erkenningen. Bij de overige nieuwe erkenningen gaat het om ofwel een natuurlijke persoon ofwel een VZW.

Tabel 12: Nieuwe erkenningen in 2021 per type onderneming

Type onderneming	Aantal nieuwe erkenningen in 2021
Handelsvennootschap	12
Natuurlijke persoon	2
VZW	3
Totaal	17

bron: DWSE

5.4 REDEN VOOR INTREKKING VAN ERKENNING

Een erkenning kan omwille van verschillende redenen worden ingetrokken:

- Intrekking via de commissie naar aanleiding van vastgestelde inbreuken
- Vrijwillige stopzetting (bijvoorbeeld door overname)
- Ambtshalve intrekking:
 - Faillissement (of bestuurslid betrokken bij faillissement van andere dienstencheque-onderneming)
 - Schulden (bij RSZ, fiscus of Departement WSE)
 - Onderneming die meer dan 1 jaar niet actief was (inactiviteit)
 - Uitstel niet opgeheven: wanneer naar aanleiding van een inbreukdossier door de Erkenningscommissie een intrekking met uitstel wordt opgelegd en na 6 maanden onvoldoende remediëring wordt vastgesteld, dan wordt de erkenning ambtshalve ingetrokken.

In tabel 13 worden de redenen voor de intrekkingen van de erkenning voor 2021 weergegeven.

Tabel 13: Intrekkingen in 2021

Intrekkingen 2021	MZ in Vlaams Gewest	MZ in Ander gewest	Totaal
Ambtshalve intrekking, waarvan:	22	16	38
Faillissement	6	2	8
Inactiviteit	16	14	30
Schulden	0	0	0
Inbreuk - onmiddellijke intrekking	2	0	2
Vrijwillige intrekking	13	3	16
Totaal	37	19	56

bron: DWSE

5.5 ACTIEVE ONDERNEMINGEN

In 2021 waren er 1120 actieve ondernemingen, waarvan 713 hun maatschappelijke zetel in Vlaanderen hadden. Onder actief verstaan we alle erkende dienstencheque-ondernemingen aan wie Sodexo minstens 1 dienstencheque heeft terugbetaald in de loop van 2021. Het kan dus zijn dat een onderneming nog wel actief was in de loop van het jaar, maar waarvoor nadien wel een intrekking van de erkenning plaatsvond.

Hierna wordt in detail gekeken naar de verdeling van het aantal ingediende dienstencheques onder deze actieve onderneming, op basis van het type van de onderneming en de omvang.

5.5.1 Naar type onderneming

In tabel 14 kan de verdeling van het aantal terugbetaalde dienstencheques per type onderneming en per gewest van de maatschappelijke zetel teruggevonden worden. In tabel 15 wordt de verdeling van het aantal actieve erkende ondernemingen per type onderneming en per gewest van de maatschappelijke zetel weergegeven. Het zijn het nog steeds de handelsvennootschappen met maatschappelijke zetel in Vlaanderen die een groter aandeel in het aantal cheques vertegenwoordigen. Zij zijn over het algemeen ook de grootste groep.

Tabel 14: Aantal terugbetaalde dienstencheques per type onderneming (2021)

Type Onderneming	MZ in ander gewest		MZ in Vlaams Gewest		Totaal
	Aantal terugbetaalde dienstencheques	Aandeel in totaal aantal DC	Aantal terugbetaalde dienstencheques	Aandeel in totaal aantal DC	
Gemeente	240	0,00%	35.034	0,04%	35.274
Handelsvennootschap	11.354.676	13,74%	54.330.168	65,74%	65.684.844
Natuurlijke persoon	60.921	0,07%	585.359	0,71%	646.280
OCMW	3.521	0,03%	2.795.585	3,38%	2.799.106
VZW	2.292.934	2,77%	11.191.064	13,54%	13.483.998
Totaal	13.712.292	16,59%	68.937.210	83,41%	82.649.502

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Tabel 15: Aandeel erkende ondernemingen per type en gewest MZ (2021)

Type Onderneming	MZ in ander gewest		MZ in Vlaams Gewest		Totaal
	MZ in ander Gewest	Aandeel in totaal aantal EO	MZ in Vlaams Gewest	Aandeel in totaal aantal EO	
Gemeente	1	0,09%	1	0,09%	2
Handelsvennootschap	309	27,59%	380	33,93%	689
Natuurlijke persoon	28	2,50%	50	4,46%	78
OCMW	8	0,71%	134	11,96%	142
VZW	61	5,45%	148	13,21%	209
Totaal	407	36,34%	713	63,66%	1120

bron: Sodexo, bewerking DWSE

5.5.2 Naar omvang onderneming

In tabel 16 kan de verdeling van het aantal terugbetaalde dienstencheques naar omvang van de onderneming en per gewest van de maatschappelijke zetel teruggevonden worden. In tabel 17 wordt de verdeling van het aantal actieve erkende ondernemingen naar omvang van de onderneming en per gewest van de maatschappelijke zetel weergegeven. Als we het aantal ingediende cheques op jaarbasis gebruiken als parameter voor de omvang van de onderneming, dan stellen we vast dat de markt sterk geconcentreerd is bij enkele grote ondernemingen. Zo werd ongeveer 50% van de ingediende cheques ingediend door een 30tal ondernemingen. De dienstenchequemarkt is met andere woorden zeer sterk geconcentreerd bij een klein aantal zeer grote ondernemingen. Lang de andere kant, zijn er ook een groot aandeel kleine ondernemingen die minder dan 50.000 cheques per jaar indienen waarvan grootste aandeel zelfs minder dan 10.000 cheques indient in per jaar.

Tabel 16: Aantal ingediende dienstencheques naar omvang van de onderneming en per gewest MZ (2021)

Omvang op basis van aantal dienstencheques	Aantal dienstencheques			Totaal
	MZ in ander Gewest	MZ in Vlaams Gewest	Aandeel in totaal aantal dienstencheques	Totaal aantal dienstencheques
< 10.000	550.679	844.847	1,69%	1.395.526
< 50.000	2.107.846	7.604.718	11,75%	9.712.564
< 100.000	855.468	6.369.762	8,74%	7.225.230
< 250.000	2.102.124	7.947.289	12,16%	10.049.413
< 500.000	1.197.632	7.873.067	10,97%	9.070.699
< 1.000.000	1.163.302	10.114.582	13,65%	11.277.884
> 1.000.000	5.735.241	28.182.945	41,04%	33.918.186
Totaal	13.712.292	68.937.210	100,00%	82.649.502

bron: Sodexo, bewerking DWSE

Tabel 17: Aantal erkende ondernemingen naar omvang en per gewest MZ (2021)

Omvang op basis van aantal dienstencheques	Aantal EO			Totaal
	MZ in ander Gewest	MZ in Vlaams Gewest	Aandeel in totaal aantal EO	Totaal aantal EO
< 10.000	282	208	43,75%	490
< 50.000	91	313	36,07%	404
< 100.000	11	90	9,02%	101
< 250.000	15	52	5,98%	67
< 500.000	3	22	2,23%	25
< 1.000.000	2	15	1,52%	17
> 1.000.000	3	13	1,43%	16
Totaal	407	713	100,00%	1120

bron: Sodexo, bewerking DWSE

5.5.3 Naar type en omvang onderneming

In tabel 18 wordt de verdeling van het aantal erkende ondernemingen naar omvang en naar type onderneming weergegeven. De voordien besproken tabellen worden hier samengevoegd.

Tabel 18: Aantal erkende ondernemingen naar type en omvang (2021)

Omvang op basis van aantal dienstencheques naar type onderneming								
Type	< 10.000	< 50.000	< 100.000	< 250.000	<500.000	<1.000.000	> 1.000.000	Totaal
Gemeente	1	1	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2
Handelsvennootschap	296	216	68	59	20	17	13	689
Natuurlijke persoon	55	23	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	78
OCMW	44	91	5	1	1	n.v.t.	n.v.t.	142
VZW	94	73	28	7	4	n.v.t.	3	209
Totaal	490	404	101	67	25	17	16	1120

bron: Sodexo, bewerking DWSE

6 KOSTPRIJS VAN HET DIENSTENCHEQUESYSTEEM

6.1 BRUTO KOST VAN HET DIENSTENCHEQUESTELSEL VOOR DE OVERHEID

Tegenover de omvang van het dienstenchequestelsel staat natuurlijk ook een hoge (bruto) kostprijs voor de overheid. Deze bruto kosten bestaan uit de subsidietussenkomst in de totale inruilwaarde van de dienstencheques, de omkaderingskost in de administratie en de kost van de fiscale aftrek. Daarnaast worden, onder bepaalde voorwaarden, via het Opleidingsfonds Dienstencheques opleidingen aan dienstencheque-werknemers financieel ondersteund.

In tabel 19 wordt de totale brutokost en haar verdeling over de verschillende componenten voor de periode 2018-2021 weergegeven. Bij de berekening van de bruto-kostprijs werd eveneens rekening gehouden met de dienstencheques die door de erkende ondernemingen ingediend werden voor terugbetaling in het kader van de regeling "moederschapshulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen". Voor 2020 bedraagt de brutokost € 1667,54 miljoen. De brutokost in 2021 ligt lager en bedraagt € 1217 miljoen, ook exclusief de kostprijs van de fiscale aftrekbaarheid.

Tabel 19: Componenten van de brutokost van het dienstenchequestelsel in miljoenen euro, 2018-2021

Kost	2018	2019	2020	2021
Financiële tussenkomst (subsidie) (inclusief indexering)	€ 1.159 mln	€ 1.225 mln	€ 1.380 mln	€ 1.206 mln
Omkaderingskosten Sodexo²⁸	€ 7,78 mln	€ 8,25 mln	€ 8,47 mln	€ 10 mln
Kostprijs van de fiscale aftrekbaarheid²⁹	€ 189,9 mln	€ 198,4 mln	€ 171,1 mln	ntb
Opleidingsfonds Dienstencheques³⁰	€ 2,74 mln	€ 2,95 mln	€ 1,79 mln	ntb
Coronasubsidies			€ 106,18 mln	€ 26,24 mln ³¹
Totale bruto-kostprijs	€ 1.360 mln	€ 1.434 mln	€ 1.667,54 mln	€ 1242,24 mln

Bron: DWSE

De belangrijkste component in de kost is de subsidietussenkomst voor de dienstenchequebedrijven in de inruilwaarde van de dienstencheques zelf, waarin ook de indexeringskost is begrepen. De subsidie is onderhevig aan de spilindex. Telkens de spilindex overschreden wordt, wordt de overheidstussenkomst verhoogd met 2% van 73% van de som van de prijs voor de gebruiker en de van kracht zijnde overheidstussenkomst (samen de inruilwaarde genoemd)³². In de nabije toekomst zal dit veranderen naar een verhoging met 2% van 100% van de som van de inruilwaarde. Het is enkel de gesubsidieerde waarde die wordt geïndexeerd. Deze indexeringskost wordt volledig vergoed door de overheid.. De aankoopprijs van een dienstencheques voor de gebruiker wordt immers niet geïndexeerd. Verder is er ook nog een toename van de subsidiekost doorheen de jaren te verklaren door de stijging in omvang van het stelsel. Hierdoor wordt de subsidielast voor de overheid zelfs proportioneel zwaarder³³.

Van januari 2021 t.e.m. augustus 2021 was de overheidssubsidie gelijk aan 14,48. Sinds september 2021 bedraagt overheidssubsidie tot 14,82 euro/cheque voor alle nieuw uitgegeven dienstencheques.

De subsidiekost in 2021 bedraagt € 1.206 miljoen. Dit is lager dan de subsidiekost in 2020. Een verklaring hiervoor is de overflow in 2020. In 2020 was er een eenmalige extra kost door de nieuwe boekhoudkundige regels. Hiervoor werd een extra budget voorzien. Het budget van 2020 was hierdoor uitzonderlijk hoog. Verder stellen we ook vast dat de subsidiekost in 2021 lager is dan de subsidiekost in 2019. Een verklaring hiervoor is dat er in 2021 nog steeds effecten zijn van de coronacrisis.

De tweede grootste uitgave is de kost van de fiscale aftrekbaarheid. Bijzonder hieraan ook is dat het niet wordt betaald op het budget van DWSE maar op het budget van het departement Financiën en Begroting³⁴. Voor 2021 zijn deze cijfers echter nog niet beschikbaar.

²⁸ Hier wordt gekeken naar welke kosten in het jaar gemaakt worden en niet in welk jaar ze boekhoudkundig verwerkt worden.

²⁹ De hier weergegeven fiscale aftrek heeft betrekking op het aanslagjaar en is dus een weerspiegeling van de aankoop van dienstencheques in het voorafgaande inkomstenjaar.

³⁰ Enkel de effectieve benutting van de toegekende budgetten wordt meegerekend in de bruto-kostprijs.

³¹ Hier gaat het om coronasubsidies voor 2020 maar die pas in 2021 zijn uitbetaald

³² De indexering wordt toegepast op elke dienstencheque die wordt aangekocht door de gebruiker vanaf de eerste dag van de maand die volgt op de maand waarin de index het cijfer bereikt dat de wijziging rechtvaardigt.

³³ 2016 is een afwijkend jaar omdat hierin ook nog aanrekeningen door de RVA gebeurd zijn voor het beheer van het federale stelsel tot eind 2015.

³⁴ De FOD Financiën int deze belastingen. De FOD financiën kohiert de aanslagbiljetten aan Departement F&B en het budget van F&B betaalt hiervoor

De kostprijs van de fiscale aftrek stijgt minder sterk dan de totale subsidiekost omwille van het fiscale plafond³⁵. Hierdoor weegt de groei van het aantal aangekochte cheques enkel effectief door op het budget als de extra cheques onder het fiscale plafond van de gebruiker vallen.

Tot slot geeft DWSE ook middelen uit voor de uitgaven van het Opleidingsfonds Dienstencheques. Goedgekeurde opleidingen die bedrijven voor hun dienstenchequewerknemers organiseren worden gedeeltelijk terugbetaald. Voor 2021 kunnen de ondernemingen nog tot 30 juni 2022 dossiers indienen. Daarna moeten deze dossiers nog verwerkt worden door het secretariaat van het Opleidingsfonds. De cijfers zijn dus maar beschikbaar met ongeveer 1 jaar vertraging.

Door de coronacrisis merken we voor 2020 een daling op van de effectieve benutting van de toegekende budgetten voor het Opleidingsfonds Dienstencheques.

Bovenstaande analyse kijkt enkel naar de kosten en houdt geen rekening met de terugverdieneffecten. Onderzoek in opdracht van de Vlaamse overheid leert dat ca. 80% van de kost terugvloeit naar de overheid (Idea Consult, 2019). Dat gaat dan over personenbelastingen, sociale bijdragen, vennootschapsbelastingen en minderuitgaven voor sociale uitkeringen. De grootste terugverdieneffecten zijn het gevolg van een grotere jobcreatie. In het stelsel gaan mensen aan het werk, wat zorgt voor minder sociale uitgaven en meer inkomsten voor de overheid via belastingen en sociale bijdragen. Daarnaast is er ook nog het groter arbeidsvolume bij de gebruikers. Wie gebruik maakt van dienstencheques werkt zelf meer.

6.2 EVOLUTIE VAN DE INRUILWAARDE VOOR DE ERKENDE DIENSTENCHEQUE-ONDERNEMING

De erkende dienstenchequebedrijven ontvangen een overheidssubsidie gelijk aan 14,82 euro per gebruikte dienstencheque sinds september 2021. De overheidssubsidie is gekoppeld aan de evolutie van de prijsindex. De uitgiftemaatschappij ontvangt per dienstencheque die wordt aangekocht een inruilwaarde van 23,82€ (de som van €9 gebruikersaandeel en €14,82 subsidie) en stort deze door aan de erkende ondernemingen.

De inruilwaarde van de cheques is onderhevig aan een indexeringsmechanisme. Gedurende de afgelopen jaren werd de spilindex meerdere keren overschreden. Dit betekent telkens dat alle cheques die worden uitgegeven vanaf de maand volgend op de overschrijding, geïndexeerd worden met 2%. De indexering van de inruilwaarde gebeurt wel slechts ten belope van 73% van de inruilwaarde, maar wordt volledig toegewezen aan de overheidsbijdrage. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de indexeringen van de afgelopen jaren en de invloed op de subsidiewaarde. In januari 2021 werd de subsidiewaarde uitzonderlijk verhoogd met €0,12 om de gedeeltelijke indexering van maart 2020 aan te vullen. In augustus 2021 is de spilindex terug overschreden waardoor de subsidiewaarde in september 2021 verhoogd is met €0,34. In december 2021 is de spilindex nogmaals overschreden waardoor de inruilwaarde in januari 2022 werd verhoogd naar €24,17 (de som van €9 gebruikersaandeel en €15,17 subsidie).

³⁵ Aanslagjaar 2022, inkomstenjaar 2021: €1.530 per gebruiker (equivalent van 170 dienstencheques)

In tabel 20 wordt er een overzicht gegeven van de indexoverschrijdingen en de geïndexeerde subsidiewaarden sinds 2016.

Tabel 20: Overzicht indexoverschrijdingen 2016-2021

Indexoverschrijding in maand:	Geïndexeerde subsidiewaarde vanaf de maand volgend op de indexoverschrijding
Mei 2016	13,36
Mei 2017	13,69
Augustus 2018	14,02
Februari 2020	14,36
December 2020	14,48
Augustus 2021	14,82
December 2021	15,17

Bron: DWSE

De evolutie van de inruilwaarde wordt in tabel 21 weergegeven. De inruilwaarde bedroeg in 2014 maar €22,04 terwijl sinds januari 2022 de inruilwaarde al €24,17 bedraagt. Dit is een toename van €2,13.

Tabel 21: Overzicht inruilwaarde 2014-2022

Indexering vanaf	Inruilwaarde (inclusief 73% indexering)
Januari 2014	22,04
Juni 2016	22,36
Juni 2017	22,69
September 2018	23,02
Maart 2020	23,36
Januari 2021	23,48
September 2021	23,82
Januari 2022	24,17

Bron: DWSE

6.3 BRUTO EN NETTO GEBRUIKERSPRIJS VAN EEN DIENSTENCHEQUE

De gebruiker betaalt anno 2021 een bruto consumentenprijs van €9 per dienstencheque (voor één gewerkt uur) voor de eerste 400 cheques en €10 voor de volgende 100 cheques (maximaal 500 dienstencheques jaarlijks; 1000 cheques per huishouden). Voor een aantal categorieën is dat 2000 cheques (personen met een handicap en eenoudergezinnen).

Voor de staatshervorming vonden er in 2013 en 2014 twee opeenvolgende prijsstijgingen van de directe aankoopprijs plaats (van €7,5 naar €8,5/cheque op 1 januari 2013 en van €8,5 naar €9/cheque op 1 januari 2014). Sinds 2014 is de bruto aankoopprijs voor de gebruiker stabiel gebleven op €9. De Vlaamse overheid kent sinds 1 januari 2020 een fiscale aftrek toe aan de gebruikers van 20%. Door de verlaging van de belastingvermindering, betaalt de gebruiker in werkelijkheid €7,20 per cheque. Voor aanslagjaar 2022 (inkomsten 2021) geldt de belastingvermindering van 20% voor de eerste 170 aangekochte cheques.

De nominale stijging van de (bruto) aankoop prijs (voor de eerste 400 cheques) steeg tussen 2004 en 2020 met +45% van 6,2 euro naar 9 euro, terwijl de reële aankoop prijs (na correctie voor inflatie – kolom constante prijzen in onderstaande tabel) slechts steeg met + 6,5% van 7,89 euro naar 8,40 euro. De netto verbruikers prijs, na fiscale aftrek, is in reële termen wat sterker gestegen met +21,7% van 5,52 euro naar 6,72. Het is wel belangrijk om op te merken dat in de eerste jaren van het stelsel de prijs per cheque uitzonderlijk laag werd gehouden om het stelsel te promoten en het zwartwerk grondig aan te pakken.

In tabel 22 en figuur 40 wordt de evolutie van de nominale en de reële prijs van dienstencheques voor de gebruikers weergegeven.

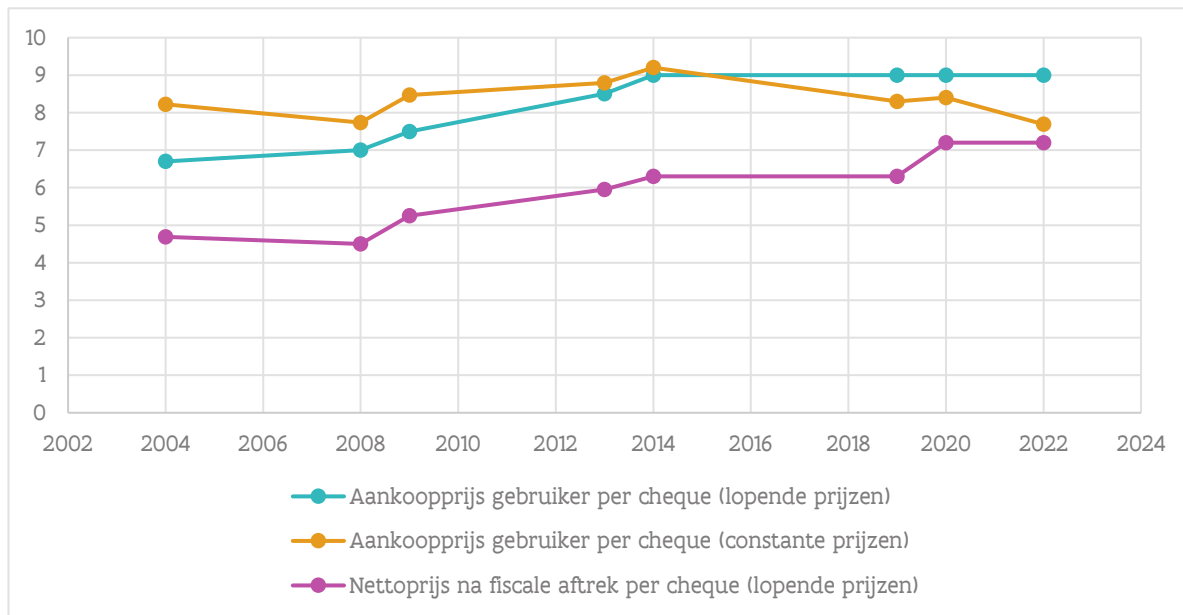
Tabel 22: Evolutie van de nominale en de reële prijs van dienstencheques voor gebruikers

Prijs per dienstencheque	Aankoop prijs per cheque gebruiker (lopende prijzen)	Aankoop prijs per cheque gebruiker (constante prijzen ³⁶)	Nettoprijs na fiscale aftrek per cheque (lopende prijzen)	Netto prijs na fiscale aftrek per cheque (constante prijzen)
01/01/2004	6,2	7,89	4,34	5,52
20/11/2004	6,7	8,22	4,69	5,76
01/05/2008	7	7,74	4,5	4,98
01/01/2009	7,5	8,47	5,25	5,93
01/01/2013	8,5 (400); 9,5 (401-500)	8,79 (400); 9,82 (401-500)	5,95 (400); 6,65 (401-500)	6,15 (400); 6,87 (401-500)
01/01/2014	9 (400); 10 (401-500)	9,20 (400); 10,22 (401-500)	6,3 (400); 7 (401-500)	6,44 (400); 7,16 (401-500)
01/12/2019	9 (400); 10 (401-500)	8,30 (400); 9,23 (401-500)	6,3 (400); 7 (401-500)	5,81 (400); 6,46 (401-500)
01/01/2020	9 (400); 10 (401-500)	8,40 (400); 9,33 (401-500)	7,2 (400); 8 (401-500)	6,72 (400); 7,46 (401-500)
01/01/2022	9 (400); 10 (401-500)	7,69 (400); 8,55 (401-500)	7,2 (400); 8 (401-500)	6,15 (400); 6,84 (401-500)

Bron: DWSE eigen berekeningen

³⁶ Met vergelijkingsjaar 2015

Figuur 40: Evolutie gebruikersprijs dienstencheques (anno 2021)

Bron: DWSE

6.4 ADMINISTRATIEKOSTEN

Een dienstencheque-onderneming mag ook bijkomende kosten, zoals een administratiekost, aan de gebruiker rekenen. Deze extra kosten worden op voorhand afgesproken en gedetailleerd vermeld aan de gebruiker. Verder staan ze altijd in verhouding tot de geleverde prestaties. De administratiekost kan de vorm aannemen van een extra bijdrage per uur, een vaste bijdrage per kwartaal/jaar, ..., enz..

Eind december 2021 werd een enquête uitgestuurd naar alle erkende dienstencheque-ondernemingen om te polsen of en in welke mate er administratiekosten worden aangerekend aan de klanten. 326 ondernemingen hebben deze enquête volledig ingevuld. Van deze bedrijven rekenden 62 bedrijven administratiekosten aan in 2021 wat 19% bedraagt van de ondernemingen die de enquête hebben ingevuld. Van de ondernemingen die momenteel nog geen administratiekosten aanrekenen, heeft 38% wel plannen om administratiekosten aan te rekenen in de toekomst. 30% is van plan om dit op termijn te doen, maar niet onmiddellijk, terwijl 8% in de loop van 2022 administratiekosten wil beginnen aanrekenen.

In totaal komen we dan aan ongeveer 50% van de ondernemingen (162 bedrijven), die de enquête hebben ingevuld, die reeds kosten aanrekenen aan de klant of van plan zijn om dit in de toekomst te doen.

Als reden voor het aanrekenen van administratiekosten, zien we voornamelijk financiële zorgen. Er zijn ook ondernemingen die bijkomende kosten vragen zodat ze kunnen voorzien in betere omkadering, begeleiding, opleiding en iets extra voor de huishoudhulp.

REFERENTIES

Adriaenssens, S., Theys, T. Verhaest, D. & Deschacht, N. (2021). *Subsidized Household Services and Informal Employment: The Belgian Service Voucher Policy*. Journal of Social Policy: 1-22

Desiere, S. & Goesaert, T. (2019). *The Employment effect of the Belgian service voucher scheme*. KU Leuven: SPSW Working paper series 2019/07

Gaasendam, C.R. & Vandenberghe, C. (2021). *Personen met een migratieachtergrond. Trendrapport 2021: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt*. Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.

Haigner, S., S. Jenewein, F. Schneider, and F. Wakolbinger (2010), *Acceptance and Perceived Prevalence of the Belgium Service Voucher System*. Gesellschaft fur Angewandte Wirtschaftsforschung mbH, Innsbruck.

Idea Consult (2018). *De dienstencheques 360°doorgezicht*. iov Federgon.

Idea Consult (2019). *De terugverdieneffecten van het dienstencheque-stelsel*. VIONA onderzoeksoopdracht, Valsamis, D., Mertens, K. en Goffin, K.; 25 juni 2019, Idea Consult

Leduc, E. & Tojerow, I. (2020). *Subsidizing Domestic Services as a Tool to Fight Unemployment: Effectiveness and Hidden Costs*. IZA Institute of Labor Economics: Discussion paper series no. 13544

Lens, D., Marx, I., Oslejeva, J. & Mussche, N. (2021). *Can we steer clear of precariousness in domestic service work? Exploring labour market pathways of Belgian Service Voucher workers*. University of Antwerp: Working paper no. 21/06

Peeters, A., Van Pelt, A. and Valsamis, D. (2009). *Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques voor buurtdiensten en -banen 2008. Eindrapport*. In opdracht van Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Directie van de integratie van werkzoekenden en uitgevoerd door Idea Consult, Brussel.

Raz-Yurovich, L. & Marx, I. (2018). *What does state-subsidized outsourcing of domestic work do for women's employment? The Belgian service voucher scheme*. Journal of European Social Policy, 28(2): 104-115

Theys, T. (2019). *Spatial and linguistic mismatches in urban and low-skilled labour markets*. PhD Thesis

Colofon

Samenstelling

Vlaamse overheid
Departement Werk en Sociale Economie
Koning Albert II-laan 35 bus 20
1030 Brussel
02 553 42 56
dienstencheques@vlaanderen.be
www.vlaanderen.be/departement-wse

Verantwoordelijke uitgever

Dirk Vanderpoorten
Secretaris-generaal

Uitgave

Januari 2023

